

TAMPEREEN YLIOPISTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA

Arto Ojakoski

MARSSIT JA MANÖVERIT

SOTILAALLINEN KOULUTUS JA URHEILUTOIMINTA IKAALISTEN SUOJELUSKUNNAN ALUEELLA
1917–1939

Historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2017

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

OJAKOSKI ARTO: MARSSIT JA MANÖVERIT, SOTILAALLINEN KOULUTUS JA URHEILUTOIMINTA IKAALISTEN SUOJELUSKUNNAN ALUEELLA 1917–1939

Pro gradu -tutkielma, 95 sivua, 4 liitesivua

Historia

Helmikuu 2017

Tutkielmassa tarkastellaan Ikaalisten suojeluskunnan sotilaallista koulutusta ja urheilutoimintaa vuosina 1917–1938. Kaksiosaisessa tutkimuskysymyksessä selvitetään, miten Ikaalisten suojeluskunta toteutti alueellaan sotilaskoulutusta ja urheilutoimintaa sekä mitä muutoksia niissä tapahtui kahdenkymmenen vuoden aikana. Tarkasteltava ajanjakso jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee sisällissodan ja vuoden 1933 välistä ajanjaksoa ja toinen käsiteltävä ajanjakso sijoittuu vuosille 1934–1939. Toukokuussa vuonna 1934 tuli voimaan aluejärjestelmä, jolloin puolustusvoimat siirtyi alueelliseen liikekannallepanojärjestelmään ja suojeluskuntajärjestö kytkettiin tiiviimmin osaksi puolustusvoimia.

Ikaalisten Maanviljelijäin Liitto perusti maatalouslakkojen aiheuttamien levottomuuksien seurauksena Ikaalisten järjestyskunnan 25.8.1917. Säännöt oli saatu Porista Satakunnan järjestyskunnalta, joka myöhemmin lokakuussa 1917 otti päämääräkseen itsenäisyysajatuksen. Tämän jälkeen voitiin puhua Porin suojeluskuntapiiristä ja paikalliset järjestyskunnat muuttuivat suojeluskunniksi. Sisällissodassa Ikaalisissa käytiin taisteluja punaisten yrittäessä saada kauppalaa haltuunsa. Paikallisen suojeluskunnan ja Kankaanpään suunnasta saatujen lisäjoukkojen avulla valtausyritykset torjuttiin.

Ikaalisten Suojeluskunta liitettiin Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiiriin 1.6.1920. Toiminnan järjestämistä suojeluskunnassa haittasi pitkään paikallispäälliköiden vaihtuvuus, huonokuntoiset aseet, panosten vähäisyys sekä kunnollisen ampumaradan ja urheilukentän puute. Vasta suojeluskuntalain säätämisen jälkeen 1927 ja aluepäällikköjärjestelmän astuttua voimaan 1928 tilanne sotilaallisessa koulutuksessa ja urheilutoiminnassa alkoi kohentua. Ikaalisten suojeluskunta sai oman aluepäällikön, jonka onnistui saada laajan ja hajanaisen pitäjän kyläosastot vireään toimintaan. Aluejärjestelmä lisäsi sotilaallisen koulutuksen tarvetta, mutta suojeluskuntien selkeä tehtävä liikekannallepanon avustamisessa motivoi suojeluskuntalaisia. Harrastustuntimäärät alkoivat kohota ja vuositarkastuksiin osallistuttiin lähes täysilukuisesti. Vuosina 1928–1938 suojeluskunnan jäsenmäärä kasvoikin 110 miehestä 224 mieheen.

Tutkimuksen lähteinä on käytetty Ikaalisten suojeluskunnan asiakirjoja sekä *Pohjois-Hämeen Vartio* -lehden ja *Ikaalinen* -lehden vuosikertoja.

Sisällys

1 Johdanto	1
1.1 Paikallinen suojeluskuntakoulutus.....	4
1.2 Suojeluskuntalaisten ja tutkijoiden tulkinnat.....	6
1.3 Suojeluskunta ja maaseutuyhteisö	9
2 Ikaalinen ja sisällissota	12
2.1 Suojeluskunnan perustamisvaiheet	16
2.2 Sisällissota Pohjois-Satakunnassa ja Ikaalisissa	19
2.3 Sisällissodan perintö ja suojeluskunta.....	22
2.4 Suojeluskuntalaisten taustaa	23
3 Sotilaallinen koulutus ja urheilutoiminta ennen aluejärjestelmää 1918–1934	26
3.1 Pyramidiorganisaatio rakentuu ja tarkentuu vähitellen	27
3.2 Paikallisesikunta ja jäsenistö	30
3.3 Siirtyminen aluepäällikköjärjestelmään	32
3.4 Sotilaskoulutus	34
3.4.1 Piiri tiedottaa ja kouluttaa	37
3.4.2 Kursseja ja kuntoisuusmerkkejä	39
3.4.3 Kuukausittaiset harjoitusohjelmat	40
3.4.4 Harjoitus tekee suojeluskuntasotamiehen	42
3.5 Ammunta on suojeluskunnan kuningaslaji	45
3.5.1 Kolmen linjan kivääristä pystykorvaan	46
3.5.2 Ampumarata.....	49
3.6 Suojeluskuntaurheilu	50
3.6.1 Piirin urheiluohjaaja	51
3.6.2 Urheilukentät	52
3.6.3 Hiihto ja ammunta.....	54
3.6.4 Kesälajit	56
4 Sotilaallinen koulutus ja liikuntakasvatus aluejärjestelmän toteutumisen jälkeen	59
4.1 Aluejärjestelmä ja suojeluskunnan uudet tehtävät	60
4.2 Sotilaskoulutuksen uudet vaatimukset	61
4.3 Aluepäällikkö on keskeinen toimija aluejärjestelmässä	63
4.4 Sotilaskoulutusta mitataan vuositarkastuksissa ja harrastustunteina	66
4.5 Ampumatoiminta	73
4.6 Suojeluskuntaurheilu	79
4.7 Poikatyö	82
4.8 Lotat suojeluskunnan tukena.....	83
5 Aluepäällikön toimintakenttänä laaja pitäjä	86
LÄHTEET JA LIITTEET	92

1 Johdanto

Mitä muuten suojeluskunnan toimintaan syksyllä 1917 tulee, niin supistui se jotenkin vähään. Muutamia kokouksia ja pari yhteistä harjoitusta pidettiin. Aseitteen puute oli suuri. Sotilaskivääriä ei ollut muilla kuin poliisi Ivalolla. Sitä paitsi oli suojeluskunnan saatavissa kolme Grafton- kivääriä¹, jotka olivat paikkakunnalle Voima-Liiton² aikana kulkeutuneet, mutta panoksia niihinkin oli vähän ja nekin useat käyttökelvottomia. Jonnekin Pohjanmaalle tekemälleen matkalla onnistui Paavo Granstedt ostamaan pari Mauser-pistoolia.³

Näin kuvaili Ikaalisten suojeluskunnan paikallispäällikkö, opettaja Juuse Tamminen Ikaalisten suojeluskunnan alkutaipaleen toimintaa. Juuse Tamminen (1888–1962) oli aloittanut opetustyön Ikaalisten kirkonkylän kansakoulun opettajana syksyllä 1917 ja joutunut välittömästi keskelle paikkakunnalla jo keväällä ja kesällä alkaneita levottomuuksia. Tamminen osallistui sisällissotaan joukkueenjohtajana valkoisten puolella ja hän kirjoitti 1929 muistiinpanojensa pohjalta teoksen *Ikaalisten rintamalla*. Tamminen kirja alkaa kuvauksella Venäjän helmikuun 1917 vallankumouksen seurauksista Ikaalisissa, missä maaliskuun 30. päivänä kauppalassa vietettiin vallankumouksen uhrien muistojuhlaa. Tuolloin pitäjän työväenyhdistykset marssivat lippuineen torille, missä ”pidettiin puheita ja laulettiin”. Seuraava torikokous pidettiin työväenyhdistysten kunnallisjärjestön toimesta kauppalassa 15. huhtikuuta. Kokouksen puheenjohtajana toimi koneasioitsija Oskari Salonen ja sihteerinä valokuvaaja Nestori Karlsson. Kokous erotti poliisit ja tilalle valittiin miliisimiehet. Luhalahden poliisi Otto Ivalo sai jäädä virkaansa toistaiseksi. Samoin keskusteltiin ja väiteltiin nimismiehen erottamisesta, mutta nimismiehen ja kruununvoudin paikat jätettiin ”hallituksen täytettäväksi”. Opettaja Tamminen toimi kansakoulun opettajan työnsä ohella muutaman vuoden myös Ikaalinen-lehden päätoimittajana ja kirjoitti vielä myöhemmin muun muassa nuorten kirjoja.⁴

Helmikuun vallankumous 1917 Venäjällä romutti koko vanhan järjestelmän ja väliaikainen hallitus korvasi keisarivallan. Suomi sai takaisin menettämiään oikeuksia ja maahan syntyi sosialidemokraatti Oskari Tokoin johtama senaatti, jossa oli kuusi sosialidemokraattia ja kuusi eri porvariryhmiin kuulunutta senaattoria. Samanaikaisesti olivat vuonna 1916 valitun eduskunnan voimasuhteet 103–97 vasemmiston eduksi. Meneillään olevan ensimmäisen maailmansodan seurauksena

¹ Talvella 1906 SS John Graftonilla Suomeen tuotuja sveitsiläisiä Vetterli -kiväärejä.

² Voimaliitto oli suomalainen sortokausien aikainen vastarintaliike.

³ Tamminen 1929, 24.

⁴ Tamminen 1929, 5–13.

maassa oli noin 125 000 vahvuiset venäläiset joukot, joiden tehtävänä oli estää saksalaisten mahdollinen hyökkäys Pietariin. Poliittiseen tilanteeseen syntyi lisää jännitettä, kun valtalain julkaisemisesta käydyn kamppailun lopuksi väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan heinäkuun lopussa 1917. Lokakuulla pidetyissä vaaleissa voimasuhteet eduskunnassa muuttuivat porvaripuolueiden eduksi 108–92. Kari Selén huomauttaa: ”Vasemmisto oli menettänyt mahdollisuutensa hyödyntää parlamentaarisen enemmistön sille antamia mahdollisuuksia yhteiskunnallisten tavoitteidensa ajamiseen”. Huolta aiheutti myös vaikea elintarviketilanne, sillä omien kansalaisten lisäksi oli vastattava myös maassa olevan venäläisen sotaväen muonituksesta. Lisäksi maatyöläiset alkoivat lakkoilla kevään ja kesän aikana Etelä-Suomessa tavoitteenaan lyhyempi työaika ja parempi palkka.⁵

Suomessa valtiollinen järjestysvalta oli romahtanut jo helmikuun vallankumouksen seurauksena 1917. Poliisiorganisaatio heikentyi ja lopulta menetti tehonsa samoin kuin keisarinvallan virkakoneisto, myös maassa oleva venäläinen sotaväki alkoi radikalisoitua. Koska Suomella ei ollut omaa armeijaa, järjestysvaltaa alettiin rakentaa kansalaisten toimesta. Vapaaehtoisista järjestyspito-organisaatioista muodostui vähitellen yhteiskunnallisia taistelujärjestöjä, punakaarteja ja suojeluskuntia. Heikki Ylikankaan mukaan syntyi kilpailu sosialistien ja porvariston välille siitä, kumman hallitsema järjestyspito-organisaatio valittaisiin suorittamaan armeijalle kuuluvia tehtäviä. Porvarillinen senaatti julisti 12.1.1918 suojeluskunnat hallituksen joukoiksi. Punakaartit eivät alistuneet suojeluskuntien alaisiksi, vaan nousivat Pietarista saatujen neuvojen ohjeistamina kappinaan vetäen mukaansa työväen järjestäytyneet edustuselimet.⁶

Muualla Euroopassa ensimmäisen maailmansodan päättyminen johti samankaltaisiin sisäisiin levottomuuksiin ja monet poliittiset ryhmät ryhtyivät kokoamaan valtataistelunsa tueksi armeijoita. Vallankumoukselliset niin Saksassa, Itävalta-Unkarissa kuin Venäjälläkin kokosivat punakaarteja ja vastavallankumoukselliset erilaisia suojelukaarteja. Puolisotilaalliset järjestöt voidaan nähdä paitsi vallankumouksien tukena myös haluna palata menneeseen, sosiaalisen järjestyksen ja sotilaallisen kurin yhteiskuntaan, joka oli vallinnut ennen sodan alkua elokuussa 1914.⁷

⁵ Selén 2001, 14–15.

⁶ Ylikangas 2007, 225–226.

⁷ Tikka 2006, 21.

Merkittävin ja seurauksiltaan kauaskantoisin tapahtuma Suomen historiassa viimeisen sadan vuoden aikana oli vuonna 1918 käyty sisällissota⁸, toteaa professori Heikki Ylikangas teoksessaan *Suomen historian solmukohdat*. Sisällissota päättyi valkoisten kukistaessa kapinan. Punaiset kärsivät sodassa kirvelevän tappion, vaikka hallitsivat sodan alussa eteläistä Suomea Pori, Tampere, Lahti ja Viipurin pohjoispuolella kulkevaa rajalinjaa pitkin. Sodan lopputuloksen ratkaisi ylipäällikkö, kenraali Mannerheimin johtama talonpoikaisarmeija, joka rekrytoitiin suojeluskuntalaisista. Aluksi liittyminen suojeluskuntiin oli laimeaa, mutta 18.2.1918 säädetty yleinen asevelvollisuuslaki muutti tilanteen. Lisäksi asenteisiin vaikutti Mannerheimin vähäisillä ja kouluttamattomilla joukoilla suorittama onnistunut operaatio venäläisten varuskuntien aseistariisumiseksi. Miehiä, Mannerheimin sanoin, ”tulvi” tämän jälkeen lippujen alle.⁹ Ilman Saksan apua valkoisten voitto ei olisi ollut mahdollinen, sillä Saksa oli täyttänyt aktivistien synnyttämän jääkäri liikkeen toiveet ja kouluttanut itsenäisyysliikkeen tueksi lähes 1900 jääkäriä. Lisäksi Saksa toimitti aseita suojeluskunnille. Tuomas Hoppu arvioi, että Saksan ja Venäjän välillä 3.3.1918 solmittu Brest–Litovskin rauha oli sisällissodan kannalta merkittävä käännekohta. Sen jälkeen Saksa pystyi vastaamaan senaatin viralliseen avunpyyntöön ja lähettämään joukkoja Suomeen. Maihinnousu toteutettiin huhtikuussa, jonka jälkeen punaiset lopullisesti menettivät mahdollisuutensa selviytyä sodasta voittajana.¹⁰

Sisällissodan päättymisen jälkeen suojeluskunnilla ei ollut varsinaista tehtävää ja niiden tulevaisuus näytti epävarmalta. Uhkana oli jopa suojeluskuntien lakkauttaminen valtion alkaessa purkaa sota-ajan organisaatiota ja lakkauttaessa piiripäälliköiden tehtäviä. Etappipäällikkö Rudolf Walden asetti suojeluskuntakysymystä pohtimaan komitean, joka teki joitakin periaatteellisia ratkaisuja. Suojeluskuntaan kuulumisen olisi vapaaehtoista. Suomi jaettaisiin suojeluskuntapiireihin, jotka olisivat yhteneväisiä asevelvollisten kutsuntapiirien kanssa. Suojeluskunnan toiminta-alue olisi kunta ja lisäksi suojeluskunnat saisivat valita oman paikallispäällikkönsä. Valtio vastaisi ylimmästä päällystöstä sekä aseista että ampumatarvikkeista muiden menojen jäädessä kuntien hoidettavaksi.¹¹

⁸ Sodasta käytettiin, riippuen tarkastelutavasta, useita eri nimityksiä, kuten vapaussota, kansalaissota, luokkasota ja kapina. Käytän tässä tutkielmassa sisällissota nimitystä, koska huolimatta ulkomaisista liittolaisista sodassa oli kysymys siitä, mille ryhmälle valtio- ja järjestysvalta Suomessa kuului. Joissain aikalaisyhteyksissä käytän vapaussota nimitystä, koska suojeluskuntajärjestö käytti pääsääntöisesti tätä ilmaisua.

⁹ Ylikangas 2007, 211–213.

¹⁰ Hoppu 2009, 199.

¹¹ Selén 2001, 31–32.

Myös yksittäiset suojeluskunnat olivat samanaikaisesti aktiivisia ja Keski-Suomessa Viitasaaren paikallisesikunta kutsuikin koolle Jyväskylään 4.7.1918 koko maata käsittävän suojeluskuntien edustajien kokouksen, jota voidaan pitää yhtenäisen suojeluskuntaliikkeen alkuna. Viitasaarelaiset perustelivat kutsukirjeessään muille suojeluskunnille tulevan järjestön tärkeyttä: ”Suojeluskuntalaitoksesta on tehtävä koko maata käsittävä elin, jonka juuret ovat rakentavissa, isänmaallisissa ja moraalisisissa voimissa”.¹² Suojeluskunta-asiaa pohtineen komitean mietinnön ja sota-asiantoimikunnan täydennyksien jälkeen senaatti antoi 2.8.1918 asetuksen suojeluskunnista. Asetuksen tavoite oli selkeä: ”Suojeluskuntain tarkoituksena on maan hallituksen ohjeiden mukaan edistää kansan puolustuskuntoisuutta sekä turvata laillista yhteiskuntajärjestystä”.¹³ Suojeluskunnista muodostui maanpuolustuksen lojaali osa ja suojeluskuntien määrä kohosi lopulta 674:ään (1938). Jäsenmäärältään suojeluskuntajärjestö oli aikakautensa merkittävin vapaaehtoinen kansalaisjärjestö, sen jäsenmäärä vaihteli 1926 vuoden 78 000 miehestä 1938 vuoden 111 000 mieheen.¹⁴

1.1 Paikallinen suojeluskuntakoulutus

Tässä tutkielmassa tarkastelen suojeluskuntajärjestössä tapahtuvaa sotilaskoulutusta ja urheilutoimintaa paikkakuntatasolla sisällissodan ja talvisodan välisenä ajanjaksona. Tarkastelun keskiössä on Ikaalisten suojeluskunta nykyisen Pirkanmaan luoteisosassa. Suojeluskunta-asetuksen 2.8.1918 mukaan suojeluskunnan tehtävänä oli toisaalta edistää ulkoista turvallisuutta, mutta toisaalta sille oli annettu myös selkeä sisäinen poliittinen valvontatehtävä. Suojeluskuntajärjestön sotilaallisia koulutustilaisuuksia olivat harjoitukset, harjoituspäivät, yhdestä kolmeen viikkoa kestäneet leiripäivät, harjoitus- ja neuvottelupäivät, kurssit ja muut tilaisuudet. Aluepäällikön¹⁵, jonka toiminta-alueena oli yksi tai useampi suojeluskunta, tehtävänä oli laatia toimintasuunnitelman perusteella kutakin suojeluskuntaa varten kuukausiohjelma, jossa todettiin koulutustilaisuuden aika ja paikka, koulutustilaisuuden laatu, kestämisäika, koulutustilaisuuden johtaja sekä tarvittavat

¹² Selén 2001, 33–34.

¹³ Selén 2001, 42.

¹⁴ Selén & Pylkkänen 2004, 16–20.

¹⁵ Aluepäällikkö oli suojeluskuntajärjestön keskeisimpiä toimihenkilöitä. Aluepäälliköt olivat vastuussa paikallistasolla annetusta sotilaskoulutuksesta.

varusteet, aseistus ja välineet.¹⁶ Osana sotilaskoulutusta harrastettiin ammuntaa. Tärkeimpiä urheilulajeja olivat hiihto ja ammunta sekä pesäpallo ja voimistelu.¹⁷

Tutkimuskysymys on kaksiosainen: Miten Ikaalisten suojeluskunta toteutti alueellaan sotilaallista koulutusta ja urheilutoimintaa sekä miten sotilaallinen koulutus ja suojeluskuntaurheilu muuttivat tarkastelujakson aikana? Tarkasteltava ajanjakso vuosina 1917–1939 jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee sisällissodan ja vuoden 1933 välistä ajanjaksoa. Toinen käsiteltävä ajanjakso sijoittuu vuosille 1934–1939. Tarkastelujakson jakamisen perusteena on 1.5.1934 voimaanastunut aluejärjestelmä, jolloin puolustusvoimat siirtyi alueelliseen liikekannallepanojärjestelmään ja suojeluskuntajärjestö kytkettiin tiiviimmin osaksi puolustusvoimia. Aluejärjestelmän valmistelu oli aloitettu sotilaspiireissä ja suojeluskuntapiireissä jo 23.1.1932 yleisesikunnan antaman käskyn perusteella.¹⁸ Ikaalisten suojeluskunta kuului perustamisensa jälkeen aluksi Satakunnan Suojeluskuntapiiriin, mutta piirijaon astuttua voimaan 1.1.1920 Ikaalinen liitettiin anomuksesta 1.6.1920 Pohjois-Hämeen piiriin.¹⁹ Vuosina 1928–1933 Ikaalinen toimi Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirissä omana suojeluskunta-alueena, mutta aluejärjestelmään²⁰ siirtymisen vuoksi se muodosti kuitenkin 1.3.1933 alkaen piirin uuden XI alueen yhdessä Viljakkalan suojeluskunnan kanssa.²¹

Vuoden 1917 elokuussa Ikaalisiin perustettiin suojeluskunta. Suojeluskunnan ansiosta punaisen ja valkoisen Suomen rintamalinjalla sijainnut Ikaalinen säilyi valkoisten hallussa, vaikkakin punaisten suunnitelmissa oli kauppalan valtaus ja tukikohdan perustaminen Ikaalisiin. Tutkimus päättyi vuoteen 1939, jolloin Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ja talvisota alkoi. Suojeluskuntajärjestössä hankittu sotilaskoulutus joutui ensi kertaa koetukselle ja järjestön, samoin kuin yksittäisten suojeluskuntienkin, toiminnan painopisteet muuttuivat oleellisesti kouluttajien ja koulutettavien siirtyessä rintamalle. Suojeluskunnat joutuivat luovuttamaan kenttäarmeijalle lisäksi aseitaan, kalustoaan ja varusteitaan. Suojeluskuntapiirit ja suojeluskunnat suuntasivat sodan alettua koulutustaan

¹⁶ Raikkala 1964, 132–134.

¹⁷ Selén & Pylkkänen 2004, 379.

¹⁸ Raikkala 1964, 73–74.

¹⁹ Hersalo 1965, 389.

²⁰ Aluejärjestelmä oli 1930-luvulla valmisteltu liikekannallepanojärjestelmä, jonka tarkoituksena oli poiketa yleisestä käytännöstä, jonka mukaan sodanaikaisen joukko-osaston runko olisi olemassa jo valmiina, ja jota vain täydennettäisiin palvelukseen määrättyillä reserviläisillä.

²¹ Lammi 2007, 278.

kotiseudun sota-ajan tarpeiden tyydyttämiseen.²² Vuosi 1939 merkitsi Ikaalisten suojeluskunnan osalta myös muutosta piirijakoon, sillä 1.11.1939 Ikaalisten suojeluskunta erotettiin Pohjois-Hämeen Suojelukuntapiiriin XI alueesta ja liitettiin Keuruun Suojelukuntapiiriin.²³

1.2 Suojeluskuntalaisten ja tutkijoiden tulkinnat

Aikaisemmassa tutkimuksessa sotilaskoulutusta ja liikuntakasvatusta on käsitelty pääasiassa koko järjestön näkökulmasta, kuten esimerkiksi Hersalon ja Raikkalan *Suojeluskuntain historia* -teoksessa sekä Selénin ja Pylkkäsen *Sarkatakkien maa* ja *Sarkatakkien armeija* -teoksissa. Suojeluskunnan historiaa ovat kirjoittaneet liikkeen veteraanit sekä myöhemmin tutkijat ja alan harrastajat. Niilo Hersalon²⁴ ja Hannes Raikkalan²⁵ kirjoittama *Suojeluskuntain historia I–III*²⁶ on, kuten tekijätkin toteavat, järjestön kehitysvaiheiden kertomista ja selostamista. Hannes Raikkala toteaa kolmannen osan johdannossa: ”Ne sukupolvet, joilla oli onni ja kunnia olla mukana suojeluskuntatyössä, eivät itse luonnollisestikaan voi kestävästi sitä arvioida. Vasta kun ajallinen etäisyys pitelee, voidaan asiallinen arvostelu laatia”.²⁷ Teos on suojeluskuntien ensimmäinen yleishistoria, eräänlainen suojeluskuntajärjestön puolustuspuheenvuoro, ei niinkään historian tulkintaa. Ensimmäisessä osassa paneudutaan sortovuosiin ja passiivisen vastarinnan syntyyn sekä suojeluskuntien perustamisvaiheisiin ja sisällissodan alkutapahtumiin. Toinen nide valottaa suojeluskuntajärjestön 1920-luvun kehitysvaiheita. Viimeisessä osassa kuvataan 1930-lukua, jolloin suojeluskuntajärjestö liitettiin osaksi aluejärjestelmää ja suojeluskuntapiirien toiminta yhtenäistyi.

Kari Selénin *Sarkatakkien maa*²⁸ vuodelta 2001 tarkastelee suojeluskuntia yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Kaksinitenäinen, suojeluskuntajärjestön historiahankkeen tuloksena syntynyt teos, käsittelee suojeluskuntajärjestöä ja suomalaista yhteiskuntaa yleisellä tasolla. Kari Selén ja Ali Pylkkänen toteavat teoksessaan *Sarkatakkien armeija*²⁹, että suojeluskuntatoiminnan alkuvuosina ali-päällystöllä ja päällystöllä ei ollut varsinaisia koulutuksellisia vaatimuksia, eikä niitä kaivattukaan,

²² Selén & Pylkkänen 2004, 465–466.

²³ Lammi 2007, 295.

²⁴ Kenraalimajuri Niilo Hersalo (1895–1979) toimi sotilasasianjaoston päällikkönä Suojeluskuntain Yliesikunnassa 1928–1939.

²⁵ Eversti Veli Lauri Johannes (Hannes) Raikkala (s. 1897) oli suojeluskuntaupseeri, joka toimi 1933–1940 Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiiriin I alueen (Tampere) aluepäällikkönä.

²⁶ Hersalo 1955; Hersalo 1962; Raikkala 1964.

²⁷ Raikkala 1964, 6.

²⁸ Selén, 2001.

²⁹ Selén & Pylkkänen 2004.

vaan koulutus rajoittui usein pelkkään innokkaaseen äkseeraukseen.³⁰ Selén ja Pylkkänen tarkastelevat paikallistason toiminnan edellytyksiä perusteellisemmin esimerkkinään Suomussalmen raja-suojeluskunta. Suojeluskunnan sotilaskoulutuksen esteenä oli resurssien puute kaikilla toiminnan osa-alueilla. Alkuaikoina varusteet olivat kehnot ja puutteelliset, samoin aseistus. Patruunoita sen sijaan oli riittävästi. Osallistumista harjoituksiin haittasivat myös pitkät etäisyydet. Ensimmäinen ampumarata saatiin suojeluskunnan käyttöön vasta 1920-luvun lopulla.³¹

Useat opinnäytteiden tekijät ovat olleet kiinnostuneita suojeluskunnista. Työni kannalta tärkein väitöskirja on Erkki Vasaran suojeluskuntaurheilua ja -kasvatusta käsittelevä väitöskirja, *Valkoisen Suomen urheilevat soturit*.³² Vasaran väitöskirja, joka ilmestyi vuonna 1997, oli ensimmäinen tieteellisin menetelmin tehty suojeluskuntahistoria. Vasaran mukaan suojeluskuntajärjestön urheilun tehtävänä oli houkutellessa miehiä jäseneksi sekä mukaan sotilaalliseen koulutukseen. Tavoitteena oli lisäksi kouluttaa miehiä fyysisesti harjaantuneiksi taistelijoiksi.³³ Erkki Vasara pohtii suojeluskuntalaisuutta 1920- ja 1930-lukujen Suomessa ja toteaa, että suojeluskuntajärjestön olemassaolo oli seurausta kevään 1918 sisällissodasta: ”Oli kuin itsestään selvyys, että valkoisen aatteen elähdyttämät nuorukaiset pitäjissä kautta maan liittyivät oman kylänsä sarkatakkiosastoon. Siihen veloitettiin niin sisäinen ääni kuin ympäristönkin paine omien parissa. Punaista aatetta ja ”ryssää” oli vastustettava, ja liittyminen suojeluskuntaan osoitti niin miehelle itselleen kuin muillekin, että valmiina oltiin uhkaa torjumaan”.³⁴ Vasaran mukaan suojeluskuntajärjestön urheilutoiminta henkilöityi kahden urheilujohtajaan, nimittäin K. E. Levälahteen ja Lauri Pihkalaan. Levälahti toimi skurheilujohtajana vuoteen 1931 asti, Pihkala oli johdossa vuodet 1931–1944. Varsinkin Pihkalan kaudella urheilutyö nidottiin vähitellen entistä tiiviimmäksi osaksi järjestön sotilaallista koulutusjärjestelmää. Pihkala näki urheilun alisteisena muille, tärkeämmille tekijöille ja katsoi urheilun olevan sodankäynnille rinnakkainen ilmiö, sen rauhanomainen muunnelma. Suosituimmiksi ja merkittävimiksi suojeluskuntaurheilumuodoiksi muodostuivat hiihto ja ammunta, jotka pitivät pintansa myös 1930-luvulla, jolloin uusi koulutusjärjestelmä lisäsi ja järkipäisesti sotilaskoulutusta, mutta vähensi samanaikaisesti urheilukasvatukseen suunnattavia voimavaroja.³⁵

³⁰ Selén & Pylkkänen 2004, 323.

³¹ Selén & Pylkkänen 2004, 395–397.

³² Vasara, 1997.

³³ Vasara 1997, 676.

³⁴ Vasara 1997, 692–693.

³⁵ Vasara 1997, 676–686.

Seija-Leena Nevala–Nurmen väitöskirjan aiheena on sukupuoli ja sukupolvi Lotta-Svärd- ja suoje-
luskuntajärjestöissä 1918–1944. Vapaaehtoisen maanpuolustusperheen järjestökokonaisuutta,
suoje-luskuntaperhettä, tarkastellaan eteläpohjalaisen Jurvan kunnan muodostamassa paikallisyh-
teisössä.³⁶ Nevala–Nurmi päättelee, että agraarisessa suomalaisessa sukupuolijärjestyksessä naiset
eivät maanpuolustustehtävissäkään tyytyneet pelkästään avustaviin suorituksiin, vaan naisille oli
luontevaa toimia miesjärjestön rinnalla ja osin jopa samalla alueella.³⁷ Miika Siironen puolestaan
tutkii väitöskirjassaan sisällissodan voittajien yhteisöllisyyttä ja sitä, miten yhteiskunnassa palataan
rauhan aikaan repivän sodan jälkeen. Siironen selvittää, miten sodan voittajat, valkoiset, vaalivat
vapaus sodan perintöä. Miten valkoisuus rakentui ja ketkä sitä ylläpitivät? Siironen yhdistää valkoi-
suuden pohdinnan paikallisesti Iisalmen pitäjään ja sen suoje-luskuntaan. Näin Siironen kuvailee
valkoisuutta sisällissodan jälkeen:

Kurin ulkoinen merkki ja omien tunnistamisen väline oli suoje-luskuntalaisen harmaa asu. Sii-
hen pukeutunut nationalistisen mielen ja kurinalaisen ruumiin harjaantunut yhdistelmä oli
yhteisöllinen fantasia, jolla yritettiin häivyttää sodan traumoja ja pelkoa kaiken mahdollisesta
toistumisesta. En väitä, että jokainen valkoiisiin identifioitunut iisalmelainen olisi tähän nor-
miin pyrkinyt. Silti se oli yhteisössä elävä ja yhteisöä normittanut ideaalikuva. Soturikansalai-
suus synnytti valkoisissa turvallisuudentunteen, kanavoi vihollisuutta kohtaan tunnettua pel-
koa toiminnaksi ja vahvisti kollektiivista ryhmäidentiteettiä. Häviäjille se symbolisoi jatkuvasti
läsnä olevaa rankaisuvaltaa.³⁸

Lisäksi suoje-luskuntajärjestöä ja sen toimintaa on selvitetty useissa kymmenissä pro gradu -
tutkielmissa. Varsin monissa tutkielmissa on paikallinen näkökulma. Esimerkiksi Olli-Pekka Lehto-
nen tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan Tammelan suoje-luskunnan poliittista toimintaa keskellä
”punaisen” Hämeen paikallisyhteisöä vuosina 1918–1939. Lehtonen tutkii myös Tammelan suoje-
luskunnan sotilaallista toimintaa ja sitä miten suoje-luskunnan toiminta poliittisesta painostusryh-
mästä kehittyi 1930-luvulla voimakkaasti todellisen maanpuolustusjärjestön suuntaan erityisesti
vuoden 1927 suoje-luskuntalain, mutta myös vuoden 1934 aluejärjestelmään siirtymisen vuoksi.
Lehtosen mukaan suoje-luskuntaan liittymiseen oli erilaisia syitä, eikä tärkein syy ei ollut poliittinen
osallistuminen.³⁹ Outi Simolan pro gradu -tutkielman aiheena on pikkulottien ja suoje-luskuntapoi-
kien kansalaiskasvatus eteläpohjalaisen Jalasjärven kunnan paikallisyhteisössä 1927–1939. Simolan
mukaan suoje-luskuntajärjestö ja Lotta Svärd halusivat turvata työnsä jatkuvuuden ja omaksuttaa

³⁶ Nevala–Nurmi 2012, 37.

³⁷ Nevala–Nurmi 2012, 399.

³⁸ Siironen 2012, 208.

³⁹ Lehtonen 1999.

isänmaalliset arvot tuleville jäsenilleen. Tästä nuorisotyöstä muodostuikin merkittävä ja monipuolinen harrastus maaseutupitäjän nuorille.⁴⁰

Tutkimukseni kannalta merkittävä teos on Risto Alapuron toimittama artikkelikokoelma *Raja rai-
lona. Näkökulmia suojeluskuntiin* (1998). Teoksessa on useiden tutkijoiden tulkintoja järjestön syn-
nystä, toiminnan ulottuvuuksista ja poliittisuudesta. Kirjan artikkelissa *Etelähämäläinen suojelus-
kuntalainen* Seppo Myllyniemi tarkastelee suojeluskuntia ja suojeluskuntalaisia paikallisella tasolla
sekä luo katsauksen sotilaskoulutukseen ja saavutusten mittaamiseen kunta- ja piiritasolla. Seppo
Myllyniemi on laatinut myös historiallisen tutkimuksen *Hämeen Suoja*, joka tarjoaa yleiskuvauksen
Etelä-Hämeen suojeluskuntien toiminnasta vuosina 1917–1944. Myllyniemen mielestä suojelus-
kunnat olivat ennen muuta maanpuolustushengen herättäjiä ja sotilaallisen kasvatuksen antajia.
Lisäksi suojeluskuntien toiminnalla oli suuri merkitys talvi- ja jatkosodan torjuntavoitoissa.

1.3 Suojeluskunta ja maaseutuyhteisö

Tutkimukseni painottuu suojeluskuntaan, joskin sivuan aiheessani myös lottatoimintaa sekä pikku-
lotta ja sotilaspoikia. Tutkimuksen keskeisimmät lähteet ovat Kansallisarkistossa säilytettävät Ikaa-
listen suojeluskunnan asiakirjat, kuten esikunnan ja vuosikokousten pöytäkirjat sekä suojeluskun-
nan toimintakertomukset. Kerran viikossa ilmestyneen *Ikaalinen -lehden*⁴¹ kautta hahmotan suoje-
luskunnan toimintaa ja toiminnan puitteita paikkakunnalla. Tarkastelen sotilas- ja urheilukoulutus-
ta ja sen raportointia myös kerran kuukaudessa ilmestyneen, Pohjois-Hämeen Suojeluskuntapiirin
tiedotuslehden⁴², *Pohjois-Hämeen Vartion* välityksellä. Lehden, joka oli jatkoa valtakunnalliselle
Suojeluskuntalaisen Lehdelle, ensimmäinen numero ilmestyi kesäkuussa 1923 ja sen sisältö jakau-
tui aihepiireittäin yleiseen -, sotilaalliseen -, ampuma-, urheilu- ja harjoitusosastoon. Erkki Vasara
toteaa piirilehtien olleen ymmärrettävistä syistä paikallispainotteisia, joskin ne kirjoittivat myös
valtakunnallisista aiheista sekä vaalivat palstoillaan suojeluskuntatyön keskeistä aatemaailmaa.⁴³
Tutkielmaani varten kävin systemaattisesti läpi kaikki lehden vuosikerrat vuoteen 1938 saakka.

⁴⁰ Simola 2009, 63.

⁴¹ *Ikaalinen* -lehti alkoi ilmestyä vuoden 1914 alusta. Vuodesta 1935 lähtien lehti muutti nimensä Pohjois-
Satakunnaksi.

⁴² Useimmat suojeluskuntajärjestön piirilehdistä perustettiin vuosina 1922–1924 ja ne olivat järjestön maakunnallisia
äänenkannattajia ja omille jäsenille suunnattuja tiedotuslehtiä, joissa tiedotettiin muun muassa harjoitusohjelmista ja
julkaistiin puolustuskuntoisuutta tukevia artikkeleita.

⁴³ Vasara 1997, 41.

Lehti tiedotti palstoillaan muun muassa kunkin aluepäällikön laatimat kuukausittaiset harjoitusohjelmat ja ammunta- ja urheilukilpailujen tulokset. Lisäksi tuloksia vertailtiin piirin sekä koko järjestön tasolla. Sotilaskoulutukseen luotiinkin tällä tavalla erilaisia tilastollisia mittareita, kuten esimerkiksi harrastustuntijärjestelmä.

Tutkimukseni rakenne on temaattis-kronologinen ja tarkastelen Ikaalisten suojeluskunnan antamaa sotilas- ja liikuntakoulutusta suojeluskunnan syntyvaiheista lähtien aina talvisodan syttymiseen saakka. Tutkimuksessani on mikrohistoriallinen tarkastelutapa, sillä lähestyn tutkimuskysymystä yksittäisen, paikallisen suojeluskunnan, jopa kyläosaston näkökulmasta. Suojeluskunnan toimintaympäristö, paikallistaso, edustaa yhteiskunnallisten prosessien tapahtumapaikkaa. Taus-talla kontekstina on järjestön makrotaso, siis piiri- ja valtakunnallinen taso. Mikrohistoriallisessa tutkimuksessa korostuu suppeampien ajallisesti rajattujen tutkimuskohteiden ja yksittäisten ihmisten ja ryhmien tarkastelu.⁴⁴ Mikrohistoriallisella konkretialla on merkitys menneisyyttä tulkittaessa ja tulkintaa luodaan aineistokeskeisesti ja empiria huomioon ottaen.⁴⁵

Hypoteesini on, että suojeluskunnan kahdella eri vuosikymmenellä, karkeasti jakaen kaksikymmentä- ja kolmekymmentäluvulla, antama sotilaskoulutus ja urheilutoiminta erosivat huomattavasti toisistaan. Lisäksi suojeluskuntajärjestön valmistautuminen ja siirtyminen asteittain osaksi aluejärjestelmää 1.5.1934 muodostaa tutkielmassani selkeän rajapinnan suojeluskunnan sotilas- ja liikuntakoulutuksen tarkasteluun. Ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin toimintaa ennen aluejärjestelmää ja toisessa käsittelyluvussa toimintaa aluejärjestelmään liittymisen jälkeen.

Vaikka tutkielmani näkökulma keskittyykin pääosin suojeluskuntaorganisaation paikallis- ja kuntatasoon ja siellä tapahtuvaan sotilas- ja urheilukoulutukseen, on syytä tarkastella ohessa myös piiri-valtakunnallista toimintaa, sillä se ohjeisti ja määritteli varsin tarkkaan yksittäisen suojeluskunnan sotilaallista koulutusta. Koen tärkeäksi myös kontekstoida Ikaalista myös osana silloista Satakunnan maakuntaa ja Pohjois-Hämeen Suojeluskuntapiiriä. Teoksessa *Raja Railona, Näkökulmia suoje-luskuntiin*, Risto Alapuro kuvailee suojeluskuntaa paikallisyhteisössä ja sen yhtä erityispiirrettä, nimittäin suojeluskuntaa kansalaisjärjestönä: ”Se oli juurtunut yhdistyselämään ja nimenomaan paikallisesti kuten niin monet muut suomalaiset järjestäytymisen muodot”. Alapuro lainaa osuvasti

⁴⁴ Fingeroos & Haanpää 2006, 30.

⁴⁵ Fingeroos & Haanpää 2006, 31.

kirjailija, kulttuurivaikuttaja ja aikalainen Matti Kurjensaaren kuvausta suojeluskunnan asemasta maaseutuyhteisössä, mikä sopii hyvin myös Ikaalisten pitäjään:

Johtava kansalaisjärjestö oli sotilaallinen ja painoi syvän maailmankatsomuksellisen jäljen koko kulttuurikuvaan. Maaseutuyhteisön klassillinen kolmiapila, pappi, nimismies, apteekkari sai täydennykseksi neljännen tekijän, suojeluskunnan paikallispäällikön. Paikkakunnan virallisen mielialan ja sävyn muovaajana tällä seikalla tuli olemaan huomattava merkitys. [...] Kun maaseudun sivistysihanne aikaisempina vuosikymmeninä oli ollut kalevalaiskristillinen puhdashenkisyys, Santeri Alkion hengessä kasvatettu nuorisoseuralainen, jolle Johannes Linnankoski oli antanut heleän pateettisen tyyliä, niin nyt se on upseeri ja pappi. Seuratilat muuttuvat suojeluskuntataloiksi ja kirkonkylään tienristeykseen kohoaa lottakioski.⁴⁶

Sisällissodassa Ikaalinen oli osa senaatin ja kapinallisten joukkojen välistä harvaa rintamalinjaa, joten käsittelen lisäksi suojeluskunnan syntyä ja sen vaiheita sodan aikana sekä sisällissodan jättämää perintöä paikkakunnalla.

⁴⁶ Alapuro 1998, 230.

2 Ikaalinen ja sisällissota

Ikaalisten suurpitäjä oli 1900-luvun alkuun tultaessa pienentynyt seitsemän kuntaa käsittävästä kirkkopitäjästä pelkästään Ikaalisten alueen käsittäväksi kunnaksi. Ikaalisista olivat eronneet vuodesta 1853 lähtien Kankaanpää, Karvia, Honkajoki, Parkano, Kihniö ja Jämijärvi. Ikaalinen kuului Satakuntaan ja sijaitsi silloisen Turun ja Porin läänin koillisosassa ja sen pinta-ala oli edellä mainittujen jakojen jälkeen 820,5 km². Kyrösjärvi halkaisee pitäjän kahteen osaan ja kauppala sekä kirkonkylä sijaitsivat järveen pistävällä niemellä. Ikaalisten kauppala perustettiin vuonna 1858 ja lääninarkkitehti Georg Theodor Chiewitz laati kauppalalle asemakaavan samana vuonna. Ikaalisten väkiluku vuonna 1920 oli 12 432 ja vuonna 1940 11 429. Kirkonkylän ja kauppalan alueella heistä asui noin 500 henkeä. Ikaalisten elinkeinorakennetta leimasi 1920- ja 1940-lukujen välisenä aikana maatalouden ylivoimaisuus, sillä elinkeinojen harjoittajista lähes 90 prosenttia lukeutui maa- ja metsätalouden piiriin, teollisuuden, palkkatyön ja viranhaltijoiden osuuden ollessa vähäinen.⁴⁷

Vuonna 1910 Ikaalisissa oli 1245 viljelmää, joista itsenäisiä viljelmiä oli 364 ja torppia 881. 1920-luvulla tapahtunut torpparivapautus muutti maanomistusoloja pientilavaltaiseksi ja vuonna 1929 vuokratiljelmiä oli enää 82 kokonaistilaluvun ollessa 1466. Pitäjän kokonaispeltoala oli tuolloin 9560 hehtaaria ja valtaosa tiloista kuului kokonaispinta-alaltaan 10–50 hehtaarin kokoluokkaan. Maatiloille Ikaalisten runsaat metsävarat oli merkittävä tulonlähde ja työllistäjä.⁴⁸

Ikaalisten kauppala oli kunnallisesti epäitsenäinen, sillä kauppalan asukkaat maksoivat veronsa maalaiskuntaan. Siitä huolimatta kauppalalla oli oma talous tuloineen ja menoineen. Kauppalassa asui 1900-luvun alkupuolella kymmenkunta virkamiestä: kruununvouti, kruununnimismies, kihlakunnantuomari, maanmittareita, piirilääkäri, eläinlääkäri, koulunjohtaja, kärjäkirjureita ja postinhoitaja. Yrittäjiksi lukeutuvia olivat neljä kauppiasta, apteekkari ja kaksi ajuria. Käsityöläisiin kuuluivat kello- ja kultasepät, puuseppä, nahkuri, valokuvaaja, maalari, teurastaja ja leipurinsäili.⁴⁹ Teatterineuvos Eino Salmelainen muistelee nuoruusaikansa, 1900-luvun taitteen, kotipitäjää:

⁴⁷ Nallimaa–Luoto 2007, 45, 356–359.

⁴⁸ Nallimaa–Luoto 2007, 361–376.

⁴⁹ Raipala 2013, 17–18.

”Ikaalisten niemeke oli kuin juna, jossa oli kolme luokkaa: kauppala ja sen herrasväki, kirkonkylä ja sen asukkaat sekä kolmantena ”pitäjäläiset”.⁵⁰

Eduskuntavaaleissa vuosina 1907–1917 Ikaalisten ylivoimaisesti suurin puolue oli sosialidemokraatit (SDP), jonka kannatus annetuista äänistä vaihteli 58–64,7 prosentin välillä. Toiseksi suurin puolue oli Suomalainen puolue, kannatukseltaan 28,8–38,5 prosenttia. Nuorsuomalaisten kannatus eduskuntavaaleissa kyseisenä ajanjaksona vaihteli 2,8 ja 4,7 prosentin välillä. Ensimmäiseen eduskuntaan vuonna 1908 Turun pohjoisesta vaalipiiristä valittiin Ikaalisista kaksi sosialidemokraattista edustajaa, nimittäin Riitalan koulun opettaja Vilho Korhonen ja Vatulan työväenyhdistyksen johtomiehiin kuulunut torppari Juho Lautasalo. Eduskuntaan valittiin lisäksi Turun pohjoisesta vaalipiiristä maisteri Edvard Gylling (SDP), joka toimi Helsingissä Tilastollisen päätoimiston vt. aktuaarina. Gylling vietti kesiään Ikaalisissa ja hänen laudaturtyönsä aihe oli nimeltään *Maanviljelystyöväen taloudellisista oloista Ikaalisten pitäjässä v. 1902*. Kansanedustajana ollessaan Gylling väitteli tohtoriksi torpparilaitoksesta 1909.⁵¹

1900-luvun alussa ryhdyttiin Ikaalisiin puuhaamaan oppikoulua, koska kauppalassa ja kirkonkylässä oli useita säätyläisperheitä, jotka halusivat panna lapsensa oppikouluun. Asiaa eteenpäin viemään oli asetettu toimikunta, jonka vetäjänä toimi nimismies Sparvfén. Koulun kannatusyhdistykseen hankittiin jäseniä naapurikunnista, sillä maaseutuoppikoulu oli vielä harvinaisuus. Ikaalisten yhteiskoulu aloittikin toimintansa syksyllä 1902 ja ensimmäiselle ja ainoalle luokalle ilmoittautui 26 oppilasta. Yhteiskoulu oli viisiluokkainen, ja vuonna 1907 koulussa oli jo 95 oppilasta.⁵²

Kansalaisyhteiskunnan kehittyessä, elinkeinoelämän vilkastuessa ja luku- ja kirjoitustaidon lisääntyessä nousi esille myös paikallislehden tarve, jotta paikkakunnan asioiden käsittely ei olisi pelkästään maakuntalehtien maaseutukirjeiden varassa. Teologian ylioppilas Walter Mäkelän, eläinlääkäri Eräsen ja valokuvaaja-kirjailija Mikko Ilkan toimesta paikkakunnalle perustettiin paikallislehti 12.12.1913, jonka kustantamista varten perustettiin Ikaalinen Oy -niminen osakeyhtiö. Lehden nimeksi tuli Ikaalinen, ja levikkialueena oli Ikaalinen, Jämijärvi ja Parkano. Päätoimittajana toimi vuosina 1914–1917 Mikko Ilkka (1864–1920).⁵³ Ilkka tunnettiin myös aktivistina, joka oli ollut

⁵⁰ Raipala 2013, 18.

⁵¹ Nallimaa–Luoto 2007, 273–275.

⁵² Nallimaa–Luoto 2007, 216–218.

⁵³ Nallimaa–Luoto 2007, 166–167.

suunnittelemassa salaisia asekuljetuksia Satakunnan suojeluskunnille syksyllä 1917.⁵⁴ Innokkaana suojeluskuntamiehenä hän ryhtyi sisällissodan puhjettua järjestämään kauppalan puolustusta ja oli perustamassa kauppalaan etappikansliaa. Ilkka toimi sodan jälkeen Ikaalisten komendanttina.⁵⁵ Suojeluskuntaan ja sotaan liittyvät asiat olivat vahvasti esillä lehden palstoilla Juuse Tammisen toimiessa samanaikaisesti Ikaalisten suojeluskunnan paikallispäällikkönä 10.8.1918 lähtien sekä Ikaalinen -lehden päätoimittajana vuosina 1918–1922. Mutta vähitellen lehdenkin sisältö alkoi normalisoitua, ja aihepiirit olivat samankaltaisia kuin ennen sisällissotaa.⁵⁶ Juuse Tammisen jälkeen 1922 kirkonkylän kansakoulun opettajaksi valittiin Seth Vesa, joka kutsuttiin myös seuraavaksi Ikaalinen -lehden päätoimittajaksi. Vesa tunnettiin innokkaana urheilumiehenä ja erityisesti hiihtäjänä, joka oli voittanut murtomaahiihdon 20- ja 30-kilometrin SM-kultaa sekä Pohjoismaiden mestaruuden 30-kilometrin murtomaahiihdossa 1910.⁵⁷ Hän toimi pari vuotta suojeluskunnan esikunnassa ja muutamia vuosia suojeluskunnan urheilulautakunnan jäsenenä.⁵⁸

Vaikka Ikaalinen -lehti etenkin ilmestymisensä alkuvuosien ilmoituksissa erityisesti korostikin lehden puolueettomuutta, muuttui lehden linja sisällissodan ja sitä seuraavien vuosien aikana. Uutisoinnissa korostettiin puolueettomuuden sijaan tasapuolisuutta ja totuuden kertomista. Seth Vesan tullessa päätoimittajaksi 1922 lehden tilausilmoituksissa näkyi linjan muutos, jonka mukaan lehti ilmoitti olevansa puolueeton uutis- ja ilmoituslehti.⁵⁹ Suojeluskunta-aate ja erityisesti suojeluskunnan urheilutapahtumat, kuten ammunta ja hiihto, olivat hyvin uutisoituna lehden palstoilla 1920- ja 1930-luvuilla. Toisaalta suojeluskunnalla oli paljon ilmoituksia omista kokouksistaan, iltaamistaan sekä harjoituksistaan.⁶⁰

Suojeluskunnan kasvualustana Ikaalisten pitäjä ei ollut poikkeus satakuntalaisesta maatalousvaltaisesta yhteisöstä. Tosin Ikaalinen oli ollut pitkään laaja emä- ja hallintopitäjä, jonka keskus oli 1858 perustettu kauppala, johon oli laadittu jopa asemakaava heti perustamisen jälkeen. Koulutuksen ja sivistyksen merkitys oli pitäjässä ymmärretty varhain, sillä Ikaalisissa oli jo ennen ensimmäisen maailmansodan syttymistä viisiluokkainen yhteiskoulu ja oma paikallislehti. Työväenaatteeseen, joka oli alkanut levitä myös maaseudulle, Ikaalisissa tutustuttiin viimeistään kesällä 1900,

⁵⁴ Tikka 2004, 192.

⁵⁵ *Ikaalinen* -lehti, 13.2.1920.

⁵⁶ Raipala 2013, 57.

⁵⁷ Seth Vesa–Wikipedia.

⁵⁸ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

⁵⁹ Raipala 2013, 58–59.

⁶⁰ *Ikaalinen* -lehden vuosikerrat.

jolloin Yrjö Mäkelin⁶¹ kävi puhujamatkallaan Ikaalisissa. Työväenyhdistyksiä alettiin pitäjään perustaa vuodesta 1903 lähtien ja vuoteen 1917 niiden lukumäärä oli jo noussut 16 yhdistykseen. Suurimmat työväenyhdistykset, kuten Kilvakkalan, Riitalan ja Luhalahden yhdistykset, hankkivat kylästään tontin ja rakensivat sille talkoovoimin työväentalon. Yhdistysten toiminta painottui muiden yhdistysten tavoin kulttuuri- ja urheilutoimintaan. Poliittiset aiheet nousivat vahvimmin esiin vapujuhlissa, jolloin marssittiin juhlallisina kulkueina poliittista tunnusta, punalippua, kantaen.⁶²

Venäjän 1917 helmikuun vallankumouksen sekä siitä johtuneen elintarvikepulan seurauksena alkanut liikehdintä alkoi Ikaalisissa voimakkaana ja kesällä maatyöväki aloitti laajat lakot tavoitteenaan 8 tunnin työpäivä. Maatyöväkeä ja torppia oli hajanaisessa pitäjässä runsaasti, sillä emätiloja oli pitäjässä 325 kappaletta, joista kullakin keskimäärin 3–4 torppaa. Maatyöväkeä, joiden toimeentulo oli pääasiassa palkan varassa, oli kaikkiaan 576 ruokakuntaa. Lakot ja liikehdintä johtivat maanomistajien järjestäytymiseen ja koko pitäjän kattava Maanviljelijäin Liitto perustettiin heinäkuun lopulla ja siihen kuului talollisten ohella myös torppareita ja maataloustyöväkeä. Ikaalisten sekatyöväen ammattiosaston kanssa Maanviljelijäin Liitto sai aikaan nopeasti työehtosopimuksen. Ikaalisten Maanviljelijäin Liitto olikin keskeisessä osassa suojeluskunnan perustamisvaiheissa, sillä Maanviljelijäin Satakunnan liiton kokouksesta Porista saatujen ohjeiden ja mallisääntöjen pohjalta Ikaalisiin perustettiin elokuun 25. päivä järjestyskunta, Ikaalisten suojeluskunta, joka jaettiin äänestysalueittain 9 osastoon. Lisäksi osastoihin nimettiin jäsenten kerääjät.

Liikenneyhteydet 1900-luvun alkupuolella Porin suuntaan olivat huonot, mutta Tampereelle päästiin kesäaikaan höyrylaivalla, joka liikennöi Ikaalisista Kyröskoskelle. Kyröskoskelta oli edelleen laivayhteys Siuroon, josta Porin radan valmistuttua 1895 päästin junalla Tampereelle. Talviaikaan Tampereen suuntaan kuljettiin hevospelillä.⁶³ Ikaalinen–Tampere reitin linja-autoliikenne aloitettiin 1923, jolloin kesäaikaan matka kauppalasta Tampereelle taittui noin kahdessa ja puolessa tunnissa.⁶⁴

⁶¹ Yrjö Mäkelin (1875–1923) oli Tampereella syntynyt suutari, kansanedustaja ja päätoimittaja. Vuosina 1900–1906 Mäkelin toimi tamperelaisen Kansan Lehden päätoimittajana. Mäkelin oli toiminut Kagaali -järjestössä ja hän oli innostunut myös jääkäriliikkeestä, jonka seurauksena Mäkelinien vanhin poika Leo lähti jääkärikoulutukseen Saksaan.

⁶² Nallimaa–Luoto 2007, 264–269.

⁶³ Raipala 2013, 18.

⁶⁴ Nallimaa–Luoto 2007, 425.

2.1 Suojeluskunnan perustamisvaiheet

Venäjän helmikuun vallankumouksen jälkeen vuonna 1917 vanhan järjestelmän luhistuessa kenraalikuvernöörin alainen järjestyskoneisto alkoi sortua, ja santarmilaitos lakkautettiin. Keskeiseksi kysymykseksi nousi etenkin kaupungeissa järjestysvalta ja nimenomaan se, kenelle järjestyksen ylläpito kuului. Maaseudulla taas elintarvikkeiden hintojen nousu sekä palkka- ja työaikakysymykset herättivät levottomuutta. Heinä-elokuussa maatyöläiset lakkoilivat ja mellakoivat varsinkin Etelä- ja Lounais-Suomessa. Paikkakunnilla, missä sosialisteilla oli vahva asema, alettiin perustaa järjestyksen ylläpitoa varten punakaarteja. Vastaavasti porvarillisella puolella perustettiin suojeluskuntia.⁶⁵

Suojeluskuntia perustivat maanomistajat, porvarienemmistöiset kunnat ja Uusi Metsätoimisto⁶⁶. Suojeluskunnan toimialueena oli yleensä yhden kunnan alue.⁶⁷ Kari Selén toteaa, että sotilaskomitea ja aktiivinen komitea olivat tavoitelleet valtakunnallisen taistelujärjestön luomista, mutta tosiasiassa perustamisen taustalla olivat valtaosaltaan paikalliset syyt. Tärkeimmät motiivit olivat Selénin mukaan järjestyksen ylläpito, kansalaisten rauhan, omaisuuden ja hengen suojeleminen sekä rikosten ehkäiseminen.⁶⁸ Selén jatkaa, että laajamittaisin hanke järjestyskuntien perustamiseksi oli Satakunnassa.⁶⁹

Maakunta olikin tullut kevään ja kesän 1917 aikana kuuluisaksi maataloustyöväen lakkoilusta sekä siitä, että lakkolaiset estivät jopa maatilojen oman väen tekemästä peltotöitä. Samoin suljettiin myös meijereitä ja haitattiin maidonkäsittelyä. Tällaisia yhteenottoja tapahtui ainakin Nakkilassa, Harjavallassa, Mouhijärvellä, Kokemäellä, Huittisissa, Kiukaisissa, Suodenniemellä ja Ikaalisissa. Lakkoriitaa Kiukaisissa sovittelemassa ollut Turun ja Porin läänin maaherra Collan mainitsikin isännille: ”Kyllähän meillä virkamiehillä on laki puolellamme, mutta missä on se voima, jolla panemme lain täytäntöön! Uskon kuitenkin Suomen kansan terveen aineksen sen voiman luovan”. Elokuun 6. päivä Porissa pidettiin Maanviljelijäin Yhdistyksen maakuntakokous, johon osallistui 400 edusta-

⁶⁵ Selén 2001, 14–15.

⁶⁶ Aktivistien vuonna 1917 perustama salainen järjestö, jonka tavoitteena oli luoda maahan sotilaallisesti johdettu organisaatio.

⁶⁷ Selén 2001, 17–18.

⁶⁸ Selén 2001, 19.

⁶⁹ Selén 2001, 17

jaa Satakunnan eri pitäjistä. Kokous päätti perustaa ”Satakunnan järjestyskunnan”, jolle hyväksyttiin säännöt uudessa kokouksessa 19.–20.8. Säännöissä oli seuraavanlaisia mainintoja:

Järjestyskunnan tarkoituksena on olla viranomaisten apuna yleisen järjestyksen ylläpidossa ja varjella kansalaisten henkeä ja omaisuutta sekä yleistä työrauhaa lain säätämisen itsepuolustus- ja oikeuden rajoissa. Kunnittain muodostetut paikallisosastot – joista käytämme nimitystä ”järjestyskunta” (jrk.) – jakaantuivat alaosastoihin (kyläosastoihin) äänestysalueittain tai kansakoulupiireittäin. Kyläosastot valitsivat itselleen päälliköt, jotka yhdessä muodostivat ”järjestyshallinnon” (paikallisjohdon). Tämän valitsema ja ylihallinnon hyväksymä puheenjohtaja oli samalla paikallisen järjestyskunnan päällikkö.

Jäsenet jaettiin kolmeen ryhmään: ainoastaan kotikunnassa toimiviin (a-), sekä kotikunnassa että sen ulkopuolella käytettäviin (b-) ynnä kannattaja- (c-) jäseniin. Mukaan liittyviltä otettiin kirjallinen sitoumus. Alin ikäraja oli 18 vuotta. Ehdottoman tottelemisen ja järjestyskunnan yleisten määräysten noudattamisen vaatimusta korostettiin. Rangaistukseksi määrättiin varoitus, sakko ja erottaminen. Ero omasta pyynnöstä voitiin myöntää kuukautta aikaisemmin tehdystä anomuksesta.⁷⁰

Hersalo mainitsee teoksessaan *Suojeluskuntain historia I*: ”Säännöt loivat pohjan yhtenäiselle järjestäytymiselle. Herätystyötä teki kukin maataloustuottajain yhdistys omassa keskuudessaan”. Syyskuun puolivälissä Satakunnan järjestyskunta palkkasi sotilaallista toimintaa johtamaan kapteeni Carl Nordensvanin, joka sai tehtävään kenraalikuvernöörin valtakirjan. Tässä vaiheessa Satakunnan järjestyskunnat olivat maan parhaiten organisoidut. Lokakuun 12. päivänä Porissa pidetyssä kokouksessa järjestyskunnat ottivat päämääräkseen itsenäisyysajatuksen ja Hersalon mukaan tämän jälkeen voitiin puhua Porin suojeluskuntapiiristä. Suojeluskuntien koulutus oli tosiasiallisesti vähäistä tai sitä ei ollut lainkaan, kiertäviä kouluttajia ei ollut eikä Satakunnassa toiminut myöskään jääkäreitä. Yhteydenpitoa Porin ja paikallisosastojen välillä haittasivat huonot liikenneyhteydet ja pitkät etäisyydet. Vuoden vaihteessa Satakunnan piiriin muodostettiin neljä eri aluetta, nimittäin Porin, Huittisten, Ikaalisten ja Kankaanpään alueet, mutta järjestelyt jäivät kesken, vaikkakin aluepäällikön toimiin saatiin nimettyä upseerit.⁷¹

Ikaalisissa oli touko-kesäkuun aikana 1917 perustettu kyläkunnittain useita sekatyöväen ammatti osastoja, joiden tavoitteena oli 8 tunnin työaika ja palkankorotukset. Neuvotteluyhteyteen pyrittiin lopulta Ikaalinen -lehdessä julkaistulla ilmoituksella, jossa työnantajia kutsuttiin 8.7. yhteiseen neuvottelutilaisuuteen Nuorten Pirtille. Työnantajat eivät kutsua noudattaneet, minkä seurauksena ammattiosastojen edustajat julistivat koko pitäjän lakkotilaan 11.7. alkaen. Lakko kesti kymme-

⁷⁰ Hersalo 1955, 246–249.

⁷¹ Hersalo 1955, 249–253.

nen päivää ja sen johtajana toimi kirkonkylässä valokuvaaja Nestori Karlsson.⁷² Joka päivä lakon alkupäivinä noin 200 lakkolaista kokoontui pitämään kokousta kenenkään häiritsemättä Karlssonin talon lähistölle kauppalaan johtavalla tiellä (Kuva 1.).⁷³ Lakon aikana syntyi useita välikohtauksia, muun muassa Tampere–Vaasa valtatie varressa sijainnut Salmin osuusmeijeri jouduttiin sulkemaan lakon ajaksi.

Kuva 1. Ikaalisten maatyöväen lakkolaisia mielenosoituksella kirkonkylässä heinäkuussa 1917. *Työväen kalenteri* 1918.

Ikaalisten maataloustuottajat olivat perustaneet etujaan valvoakseen 18.7.1917 Ikaalisten Maanviljelijäin Liiton, jonka nimi muutettiin myöhemmin Ikaalisten kunnan maataloustuottajain paikallisyhdistykseksi. Yhdistys liittyi Satakunnan maataloustuottajain piiriliittoon ja lähetti puheenjohtajansa Frans Salavan edellä mainittuun Porissa pidettyyn kokoukseen, mistä hän sai mukaansa maataloustuottajain liiton säännöt ja ehdotuksen säännöiksi paikallisyhdistyksen yhteyteen perustettavalle järjestyskunnalle. Järjestyskunnan perustamispäivä oli 25.8.1917, jolloin pidettiin maataloustuottajain kokous Rahkolan talossa. Perustettuun järjestyskuntaan kuului yhdeksän osastoa äänestysalueittaisen jaon mukaisesti ja jokaiseen äänestysalueeseen valittiin kolmijäseninen toimikunta jäseniä keräämään. Elokuun loppuun mennessä jäseniä oli kerätty yhteensä noin 80. Järjestyskunnan, joka myöhemmin nimettiin suojeluskunnaksi, päällikkönä toimi poliisikonstaapeli Otto

⁷² Nestori Karlsson (1883–1918) oli oleskellut Yhdysvalloissa 1910-luvun alussa ja omaksunut siellä sosialistisen aatteen. Karlsson perusti syksyllä 1917 Ikaalisten punakaartin.

⁷³ *Ikaalinen*-lehti 9.8.1917. Työlakko ja lakkorähinät Ikaalisissa.

lvalo.⁷⁴ Vielä lokakuun 21. päivänä puhuttiin järjestyskunnasta, sillä se piti kokoustaan puheenjohtaja Frans Salavan ja kirjuri Y. V. Kauppilan johdolla. Kokouksessa päällikön varamieheksi valittiin mekaanikko Paavo Granstedt. Lisäksi päätettiin varojen keräämisestä sekä telefoonikeskusosastien suojelemisesta. Jokaista järjestyskunnan ryhmää kehoitettiin valitsemaan viisimiehin joukko, jossa jokaisella pitää olla ”sukset kunnossa ja hyvä tuppipuukko”. Ryhmäpäälliköiden yleinen harjoitus päätettiin pitää seuraavana perjantaina klo 10 aamupäivällä. Perustetun järjestyskunnan jäsenet koostuivat suurimmaksi osaksi maanviljelijöistä ja heidän pojistaan, mutta jäseninä oli myös torppareita ja renkimiehiä.⁷⁵

Pohjois-Hämeen pitäjissä suojeluskuntien perustaminen lähti liikkeelle huomattavasti verkkaiemmin ja kuukauden pari myöhemmin kuin Satakunnassa. Myöskään yhtenäistä johtoa ei ollut, kuten Hersalo toteaa ja hän jatkaa edelleen: ”Niinpä ei juuri missään muodostettu toimintakykyistä johtoa tai valittu pitäjäpäällikköä, vaan rajoituttiin nimeämään vai toimikunta joko jäsenkeruuta varten tai yhteistyön aikaansaamiseksi sosialistien kanssa. Tuijotettiin siis sinnikkäästi viimeksi mainittuun seikkaan”. Maanviljelysinsinööri Lauri Keso kiersi maaseutua lokakuun ajan, mutta tulokset eivät olleet kovinkaan rohkaisevia ja tilaisuuksissa oli kuulijoita niukanlaisesti. Kangasalla pidettiin syyskuun puolivälissä julkinen kokous, jossa insinööri Sulo Heiniö selosti järjestyskunta-asiaa, mutta sosialistien epämääräisen kannan takia järjestyskuntaa ei saatu perustettua. Tilaisuudessa saatiin tosin tarkistettua ”Pohjois-Hämeen Järjestyskunnan” sääntöluonnos, joka oli yhteneväinen Satakunnan Järjestyskunnan sääntöjen kanssa.⁷⁶

2.2 Sisällissota Pohjois-Satakunnassa ja Ikaalisissa

Sisällissodan puhjetessa 28.1.1918 Ikaalinen joutui osaksi punaisen etelän ja valkoisen pohjoisen välistä rintamalinjaa.⁷⁷ Punakaartilaisten esikunta Ikaalisissa oli sijoitettu Luhalahden kylään, jossa käytiin myös pitäjän ensimmäinen taistelu 16.2.1918. Paikalliset suojeluskuntalaiset olivat ryhmityneet Ikaalisten kauppalaan, ja kansakoulu sekä yhteiskoulu oli otettu suojeluskunnan käyttöön.⁷⁸ Senaatti julisti tammikuun viimeisellä viikolla 1918 suojeluskunnat hallituksen joukoiksi ja saattoi

⁷⁴ Tamminen 1929, 22–24.

⁷⁵ Tienari 1943, 175.

⁷⁶ Hersalo 1955, 272–275.

⁷⁷ Maailmansodasta saadun mallin mukaan linjaa kutsuttiin rintamaksi, vaikka kyseessä oli erittäin harva linja, joka koostui lähinnä osapuolten miehittämistä maanteiden ja rautateiden varsien maastonkohdista.

⁷⁸ Nallimaa-Luoto 2007, 310.

voimaan 18.2.1918 vuoden 1878 asevelvollisuuslain. Kaikkien ikävuosien 21–40 välillä olevien miesten tuli saapua kutsuntoihin.⁷⁹ Helmikuun 20. päivään mennessä Ikaalisten suojeluskunta käsitti kuusi joukkuetta sekä konekiväärijoukkueen, yhteensä 280 miestä. Ainoastaan ensimmäinen joukkue oli aseistettu kivääreillä ja käytössä oli yksi konekivääri. Muutamaa päivää myöhemmin suojeluskunta sai aselähetyksen Kankaanpäästä, noin 250 kivääriä ja 35 000 panosta. Lisäksi joukkojen päälliköksi saapui Kankaanpäästä jääkäri Akseli Isopuro.⁸⁰

Ikaalisissa käytiin taisteluita useissa eri kylissä ja kauppalan liepeillä, sillä punaisten tarkoituksena oli eristää kauppa Kankaanpään suunnasta ja toisaalta kauppalasta oli ajateltu tukikohtaa hyökkäyksessä kohti Kurua. Tällä hyökkäyksellä olisi ehkäisty ja viivytetty valkoisten etenemistä kohti Tamperetta.⁸¹ Laajemmin tarkasteltaessa punaisten hyökkäys Ikaalisten rintamalla liittyi eversti Mihail Svetšnikovin laatimaan yleishyökkäyssuunnitelmaan, jonka oli määrä alkaa 10. maaliskuuta. Hyökkäyksen tavoite oli vallata Vilppula sekä Virrat ja Ruovesi, jonka jälkeen olisi edetty kohti Haapamäen risteysasemaa.⁸² Kankaanpään suunnasta saapuneet apujoukot, päällikkönään luutnantti Walter von Gerich, mursivat punaisten rintaman Ikaalisissa ja maaliskuun 10. päivä punaiset lähtivät perääntymään kohti Kyröskoskea.⁸³ Myös Satakunnan ryhmän komentajaksi nimitetty ruotsalainen eversti Ernst Linder⁸⁴ oli saapunut komentopaikaltaan Kankaanpäästä Ikaalisiin samana päivänä. Linder matkusti Kankaanpäästä Jämijärven kautta rekikyödyillä esikuntapäällikkönsä, maaherra Collanin⁸⁵ ja lähettinsä kanssa. Linder ajoi kauppalaan ja tutustui siellä luutnantti von Gerichiin, tohtori Klenbergiin⁸⁶ ja Ikaalisten nimismies Sparfvéniin⁸⁷, jotka kaikki olivat osallistuneet seudun puolustukseen. Linderin sodan jälkeen saamien tietojen mukaan punaisten vahvuus Ikaalisten taisteluissa, jossa rintama kulki Haapimaalta Kalmaalle, oli 1500–2000 miestä. Venäläisten osuus joukosta oli 150 miestä, ja lisäksi vihollisella oli 3–4 tykkiä.⁸⁸ Punaisten Ikaalisten rintaman päällikkönä

⁷⁹ Selén 2001, 22.

⁸⁰ Tamminen 1929, 53–54, 57.

⁸¹ Tamminen 1929, 53–55, 57.

⁸² Hoppu 2009, 173.

⁸³ Tamminen 1929, 53–54, 57.

⁸⁴ Kenraalimajuri Ernst Linder (1868–1943) oli suomalaissyntyinen Suomen valkoiseen armeijaan liittynyt ruotsalaisupseeri, josta tuli Mannerheimin luottomies. Linder toimi sisällissodassa Satakunnan Ryhmän komentajana.

⁸⁵ Mikko Collan (1881–1964) oli Turun ja Porin läänin maaherra sekä Haminan kadetti ja entinen luutnantti.

⁸⁶ Klenberg oli Linderin esikunnan tiedusteluosaston päällikkö.

⁸⁷ Kaarlo Fridolin Sparfvén toimi Ikaalisten nimismiehenä 1885–1930. Hänelle myönnettiin sotakamreerin arvonimi 1931 ja hänet tunnettiin pitäjän ja kauppalan johtajahahmona sekä monien uudistusten alkuunpanijana ja puuhämiehenä.

⁸⁸ Linder 1921, 71–76.

toimi A. E. Leinonen.⁸⁹ Valkoisten vahvuus oli taisteluiden alkaessa 2. maaliskuuta 200 suojeluskuntalaista, joista 170 oli Ikaalisista ja 30 Hämeenkyröstä ja Viljakkalasta. Lisäksi aseistukseen kuului yksi konekivääri. Maaliskuun 4.–9. päivinä joukkojen vahvuus oli jo 700 miestä ja neljä konekivääriä.⁹⁰ Ikaalisiin oli saapunut edellä mainittuna ajanjaksona jääkäri Peltonen Turun pataljoonan kanssa Jämijärven suunnalta sekä luutnantti Lillier hiihtojoukkoineen Parkanosta.⁹¹ Muistelmiaan Linder kuvailee, miten vaikeaa tilanteen seuraaminen Kankaanpäästä käsin oli ollut, kun yhteydet puhelimitse ja maanteitse olivat ajoittain poikki. Hän tarkastelee myös 10. maaliskuuta edeltäneiden taisteluiden kehitystä Ikaalisissa:

Vihollisen ensimmäisen hyökkäyksen maaliskuun 2. päivänä oli torjunut Ikaalisten parhaillaan muodostettavana oleva suojeluskunta. Tämän onnistuminen voitaneen osaksi laskea Ikaalisten aseman ansioksi, joka on puolustamiseen erittäin hyvin sopiva. Paikkaa ympäröivät nimittäin joka puolelta jäät tai avoimet pellot. Sitä paitsi näytti siltä, kuin vihollinen olisi aluksi tahallaan välttänyt ampumasta tykeillä kauppalaa, jonka se luultavasti tahtoi saada haltuunsa vahingoittumattomana voidakseen käyttää sitä hyväkseen, ja sen vuoksi suunnannut tulensa pääasiallisesti ympärillä oleviin kyliin.⁹²

Maaliskuun 11. päivänä Linder palasi päämajaansa Kankaanpäähän, jossa hän sai sanoman ylipäällikkö Mannerheimilta: ”Onnittelen Ikaalisten kunniakkaan voiton johdosta. Johtakaa joukkojanne uusiin voittoihin”.⁹³

Kauppalasta käydyn taistelun jälkeen Ikaalisten suojeluskuntalaisista muodostettiin Ikaalisten pataljoona, johon kuului myös hämeenkyröläisiä ja viljakkalalaisia. Pataljoonaan kuului kolme komppaniaa, kussakin 90 miestä. Kauppalassa oli tuolloin myös Turun pataljoona, Vähäkyrön ja Kauhavan vajaalukuinen komppania, Jalasjärven komppania, Lillerin hiihtojoukot, tykistö ja konekiväärikomennuskunta. Valkoisten joukkojen kokonaismäärä oli kauppalassa yhteensä noin 900 miestä.⁹⁴ Ikaalisissa pidettiin lisäksi 14.–15.3. ylimääräiset asevelvollisuuskutsunnat, jotka koskivat 21–35-vuotiaita miehiä. Kutsunnoissa armeijaan saatiin vielä noin 100 miestä lisää. A ja b-luokkaan kuuluvista luotettavista miehistä muodostettiin harjoituskomppania, jonka päällikkönä toimi Vöyrin sotakoulun käynyt ikaalislainen aliupseeri Edvard Myllymäki ja harjoituspäällikkönä toimi jääkäri-

⁸⁹ Tamminen 1929, 81.

⁹⁰ Tamminen 1929, 81.

⁹¹ Linder 1921, 76.

⁹² Linder 1921, 71–76.

⁹³ Linder 1921, 78.

⁹⁴ Tamminen 1929, 79–82, 88.

vääpeli Johan Mustonen. Maaliskuun 17. päivä valkoisten hyökkäys lähti liikkeelle eversti Linderin johdolla Mannanmäen taisteluiden kautta kohti Kyröskoskea ja Tamperetta (Liite 1.).⁹⁵

2.3 Sisällissodan perintö ja suojeluskunta

Sisällissota päättyi 5.5.1918 vihaan ja katkeruuteen. Vapaussodan suuri päätösparaati pidettiin 16.5.1918, jolloin 12 000 miestä käsittävät, eri joukko-osastoista ja aselajeista koostuvat valkoiset paraatijoukot marssivat ylipäällikkönsä johdolla Helsinkiin. Paraatijoukoista noin 4700 miestä kuului suojeluskuntalaisiin. Muut osallistujat kuuluivat jääkäriyrykmentteihin, krenatööreihin, ratsuväkeen ja ruotsalaiseen prikaatiin. Selén katsoo, että tämän jälkeen joukkojen motivaatio väheni ja kuri alkoi höltyä. Lisäksi valtiolla ei ollut enää mahdollisuutta sota-ajan armeijan ylläpitoon, myös ylipäällikkö Mannerheim erosi ylipäällikön tehtävästä toukokuun lopulla. Suojeluskuntajoukot ja rykmentit alkoivat myös sulaa pois, kun esimerkiksi maataloudessa tarvittavat asevelvolliset päätettiin lomalle toukokuun alkupuolella ilman velvollisuutta palata joukko-osastoihinsa. Jäljelle jäivät vankileirien vartiointitehtävät, mitä ei koettu enää mielekkääksi tehtäväksi. Selénin mukaan suojeluskunnat olivat suorittaneet tehtävän, mitä varten ne oli perustettu. Suomessa oli myös riittävä kansallinen järjestysvalta venäläisten sotilaiden poistuttua maasta.⁹⁶

Sodan loppuajaksi ikaalislaiset suojeluskuntalaiset oli hajotettu Porin Rykmentin komppanioihin täydennysmiehistöksi ja he osallistuivat Porin valtauksen 13.4. kenraalimajuri Linderin joukoissa. Konekiväärijoukkuetta lukuun ottamatta Ikaalisten komppania ei ottanut osaa Tampereen taisteluihin.⁹⁷ Vähitellen myös Ikaalisten kauppalassa palattiin sotilashallinnosta siviiliyhteiskuntaan. Kuten muillakin valkoisten valtaamalla paikkakunnilla valtausjoukkojen jälkeen aluetta valvomaan määrättiin komendantti. Komendantin tehtävänä oli ”estää ja tukahduttaa kapinat sekä, puhdistaa kaupunki punakaartilaisista sekä muista laillisen järjestyksen häiritsijöistä”. Lähimmän sotilaspäällikön alaisuudessa toimiva komendantti huolehti lisäksi vangittujen henkilöiden tutkinnasta ja valvonnasta sekä paikkakunnalle sijoitettujen joukko-osastojen majoituksesta ja huollosta. Ikaalisten kauppalan komendantiksi määrättiin 26.4. Ikaalinen -lehden päätoimittaja Mikko Ilkka. Hänet tunnettiin satakuntalaisena aktivistina, joka oli mukana järjestelemässä aseita Satakunnan suoje-

⁹⁵ Nallimaa–Luoto 2007, 322–324.

⁹⁶ Selén 2001, 26–27.

⁹⁷ Tamminen 1929, 127–130.

luskuntalaisille syksyllä 1917.⁹⁸ Ikaalisista 14 suojeluskuntalaista osallistui Viron vapaussotaan talvella 1919. Paikallispäällikkö Juuse Tamminen kirjoitti Ikaalinen lehdessä 3. tammikuuta 1919: ”Suomen pojat! Ennen kaikkea odottaa veljeskansamme apua Teiltä. Ken suinkin voi, hän heittäköön rauhantoimet ja vapaaehtoisena astukoon Viron uljaan armeijan riveihin”.⁹⁹ Lisäksi kymmenen jäsentä suojeluskunnasta oli mukana myös Aunuksen retkikunnassa keväällä ja kesällä 1919.¹⁰⁰

Kuva 2. Ikaalisten suojeluskuntalaisia yhteiskoulun edessä 1918. Vasemmalla harjoituspäällikkö, väepeli Lindström. Kuvassa suurimmalla osalla on jo suojeluskuntalaisen lakki, vaikka muutoin vaatetus ei vielä ollut yhtenäistä. Kansanperinteen arkisto, Tampereen yliopisto.

2.4 Suojeluskuntalaisten taustaa

Suojeluskuntien jäsenmäärä oli vähimmillään vuonna 1918, jolloin jäseniä oli 59 000. Enimmillään jäsenmäärä oli vuonna 1941, jolloin jäseniä arvioitiin olevan jopa 127 000. Keitä he olivat ja millaista sosiaalisista kerroksista he olivat lähtöisin? Ristiriitaisia tulkintoja on esiintynyt etenkin siitä, miten paljon tyväestöä kuului jäsenistöön. Kari Selén perustaa sosiaalisen kerrostuneisuuden luokittelunsa otoksensa henkilöiden toimeentulolähteeseen ja päätyy seuraavaan luokitteluun: *tyväestö, talonpojat, alempi keskiluokka, ylempi keskiluokka ja eliitti*. Selén korostaa, että luokittelu ei ole selvärajainen ja ongelmia aiheuttaa henkilökorttien puutteellisuus. Esimerkiksi talon-

⁹⁸ Tikka 2004, 188–194.

⁹⁹ *Ikaalinen* -lehti 3.1.1919, Veljeskansamme virolaiset.

¹⁰⁰ Tienari 1943, 249–250.

poikien pojat ovat luokittelussa merkitty talonpoikiin.¹⁰¹ Lisäksi Selén jakaa suojeluskunnat vielä viiteen eri kategoriaan hallinnollisin ja alueellisin perustein: kaupunkisuojeluskunnat, kauppalasuojeluskunnat, tehdassuojeluskunnat, maalaisuojeluskunnat ja rajasuojeluskunnat.¹⁰²

Koska Ikaalinen oli maalaiskunta sisältäen pienen epäitsenäisen kauppalan, kuvanee maalaisuojeluskuntien luvut parhaiten koko pitäjää. Selén päätyy otoksessaan maalaisuojeluskuntien osalta vuonna 1938 seuraaviin sosiaalista kerrostuneisuutta kuvaaviin prosenttilukuihin: eliitti (0,15), ylempi keskiluokka (4,20), alempi keskiluokka (18,80), talonpojat (61,76), työväki (13,28), ei tietoa (1,81), yhteensä (100). Yhteiskunnan muuttuessa ja siirtyessä agraariyhteiskunnasta kohti teollisuus- ja koulutusyhteiskuntaa suojeluskunnan jäsenkunta alkoi monimuotoistua. Työväestön osuus suojeluskuntien jäsenistössä alkoi kohota ja erityisesti 1930-luvulla se oli jo toiseksi suurin liittyneiden ryhmä myös maalaisuojeluskunnissa.¹⁰³

Aluepäällikköjärjestelmän myötä suojeluskuntiin saatiin ammattimaista vakinaista päällystystä, samoin piiriesikuntien käyttöön jokaiseen piiriin palkattiin 3–5 sotilasohjaajaa. Suojeluskuntaurheilun tarkoituksena oli paitsi vahvistaa koulutettavien fyysisiä ominaisuuksia myös houkutella uusia jäseniä sotilaskoulutukseen. Etenkin suojeluskuntien alkuvaiheessa suojeluskuntaurheilu oli tekijä, joka veti eniten uusia jäseniä toimintaan sekä vahvasti jäsenten yhteenkuuluvuutta.¹⁰⁴

Suojeluskuntajärjestö oli asettanut tavoitteekseen tavoitella kaikkia kansalaispiirejä, ja lisäksi sotaväen etu oli saada asevelvollisuutensa suorittaneet miehet suojeluskunnissa toteutettuun jatkokoulutukseen. Muutenkin suojeluskunnat liitettiin lainsäädännöllä ja aluejärjestelmän käyttöönotolla entistä tiukemmin puolustusvoimien yhteyteen, joten suojeluskunnista ei päässyt muodostumaan kuviteltua ”valtiota valtiossa”.¹⁰⁵

Vaikka sosialidemokraattisessa puolueessa työväestön osuutta suojeluskunnissa vielä 1930-luvulla vähäteltiin, niin silti suojeluskunnissa oli puolueen äänestäjiä ja jonkin verran jopa puolueen jäseniä. Houkuttimena työläislapsille oli erityisesti suojeluskuntien poikaosastojen urheilutoiminta,

¹⁰¹ Selén & Pylkkänen 2004, 125–126.

¹⁰² Selén & Pylkkänen 2004, 131–134.

¹⁰³ Pylkkänen 2001, 170–173.

¹⁰⁴ Pylkkänen 2001, 39–42.

¹⁰⁵ Pylkkänen 2001, 170.

jota kautta nuoret miehet siirtyivät myöhemmin suojeluskunnan jäseniksi.¹⁰⁶ Ali Pylkkänen viittaa otostutkimukseen ja arvioi:

Suojeluskuntajärjestön otostutkimus osoittaa, että mahdollisesti joitakin yksittäisiä paikallissuojeluskuntia lukuun ottamatta suojeluskunnat kokonaisuudessaan olivat maailmansotien välisessä Suomessa ensisijaisesti porvarillisten arvojen maanpuolustusjärjestö, mutta ei porvarillinen luokkakaarti. Suojeluskuntajärjestö ei uhannut kansanvaltaa, vaan se toimi parlamentarismien pelisääntöjä kunnioittaen.¹⁰⁷

Selén tarkastelee myös suojeluskuntalaisten ikärakennetta edellä mainittuna vuotena. Maalaisuojeluskunnissa suurimman ikäryhmän muodostivat 25–29 -vuotiaat, joita oli noin 20 prosenttia. Lähes yhtä suuria olivat ikäryhmät 40–49 ja 30–34. Talvisotaan osallistui 60 000–65 000 suojeluskuntalaista ja heidän osuutensa kaikista talvisodan suomalaisista taistelijoista oli noin neljännes.¹⁰⁸

Suojeluskuntien taloudella oli merkitystä siihen, minkälaista ja minkä laajuista toimintaa ne pystyivät jäsenilleen tarjoamaan. Valtio avusti suojeluskuntia, mutta osan varoistaan suojeluskunnat joutuivat hankkimaan kannatusjäsenmaksuina, lahjoituksina, kuntien avustuksina ja arpajaistuloina. Suojeluskunnan menot muodostuivat palkoista, varusteista, kansliamenoista, piiriverosta sekä matka- ynnä muista kuluista. Esimerkiksi 1919 Ikaalisten suojeluskunta hankki kaikille toimiville jäsenille vyön ja lakin. Heikkilä-Kestilä Oy:ltä tilatuista 200 puvusta (á 235 markkaa) varakkaimmat maksoivat koko puvun ja osa puolet hinnasta.¹⁰⁹ Valtion myöntämät määrärahat suojeluskuntajärjestölle lisääntyivät vuoden 1920 20 miljoonasta markasta vuoden 1938 70 miljoonaan markkaan. Lisääntyvät määrärahat mahdollistivat ammattitaitoisten kouluttajien palkkaamisen ja lisäsivät myös kiinnostusta suojeluskuntia ja niiden toimintaa kohtaan.¹¹⁰

¹⁰⁶ Pylkkänen 2001, 173–174.

¹⁰⁷ Pylkkänen 2001,

¹⁰⁸ Selén & Pylkkänen 2004, 166–167.

¹⁰⁹ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1918–1927.

¹¹⁰ Pylkkänen 2001, 39–42.

3 Sotilaallinen koulutus ja urheilutoiminta ennen aluejärjestelmää 1918–1934

Ensimmäisen maailmansodan päätyttyä itä- ja Keski-Euroopan maissa syntyi lukuisia sotilaallisia kaarteja, joiden tarkoituksena oli ehkäistä bolsevismin leviäminen ja torjua mahdollinen sisäinen kumouksellisuus. Suomen Suojeluskuntajärjestön syntymissyitä pohtiessaan Erkki Vasara viittaa väitöskirjassaan Jarmo Matikaisen pro gradu -tutkielmaan¹¹¹, jossa Matikainen toteaa, että ”maanpuolustustyö oli erittäin aktiivista Euroopassa maailmansotien välisenä aikana, eikä suoje-luskuntajärjestö ollut mikään erikoisuus”. Matikaisen jakaa tutkimuksessaan Itämeren lähipiirin maiden vapaaehtoiset maanpuolustusorganisaatiot kahteen ryhmään, nimittäin ”itäeurooppalai-siin ja skandinaavisiin”. Suomen Suojeluskuntajärjestö kuului Matikaisen mukaan selkeästi ensiksi mainittuun ryhmään. Suojeluskuntajärjestön organisaatorakenne muistutti huomattavasti Baltian maiden ja Puolan järjestöjen rakennetta, jossa korostui valtakunnan tasolta paikallistasolle ulottu-va hierarkisuus ja joissa harjoitettiin aktiivista sotilas- ja urheilukoulutusta. Matikaisen tutkimus näkee edellä mainittujen maiden organisaatioissa myös samankaltaisen syntyhistorian, aatteelli-sen pohjan, pelon Neuvostoliiton sotilaallisesta uhasta sekä kiinteän yhteyden valtiovaltaan.¹¹²

Eurooppalaisista vapaaehtoisista maanpuolustusjärjestöistä Suomen suojeluskuntaliikkeettä muis-tutti eniten Viron Kaitseliit (Suojelusliitto), joka perustettiin maan itsenäisyystaisteluiden yhtey-dessä loppuvuodesta 1918, joten sen syntyhistoria oli hyvin samankaltainen kuin Suomen suoje-luskuntajärjestön. Kaitseliit yhdistettiin kuitenkin nopeasti Viron vakinaiseen armeijaan, minkä jälkeen sen aktiivisuus laimeni. Toiminta käynnistyi kuitenkin uudelleen vuoden 1924 kommunisti-vallankaappausyrityksen jälkeen ja jatkui aina vuoteen 1940, jolloin Neuvostoliitto miehitti Viron. Kaitseliitin peruskirjassa sen tehtäviksi mainitaan muun muassa Viron laillisen yhteiskuntajärjes-tyksen puolustaminen, avustaminen onnettomuustapauksissa ja jäsenten sotilaallinen kouluttami-nen. Kiinteä yhteys armeijaan ja puolustusministeriön alaisuus merkitsi sitä, että järjestön päälliköt kaikilla tasoilla nimitti puolustusministeriö ja vain perustasojen johtokunnat valittiin.¹¹³

Suojeluskuntajärjestöllä oli runsaasti sotilas- ja urheilukoulutukseen liittyviä kontakteja kansainvä-liseen toimintaan, erityisesti Viroon, Ruotsiin ja Tanskaan. Suojeluskuntapiirien urheiluoahjaajat

¹¹¹ Jarmo Matikainen, Suojeluskuntajärjestön yhteydet Euroopan muihin sotilasjärjestöihin ja ulkovaltoihin vuosina 1920–1934, Yleisen historian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto 1989.

¹¹² Vasara 1997, 356–359.

¹¹³ Vasara 1997, 357.

osallistuivat ulkomaankomennuksiin ja tekivät tutustumismatkoja, samoin suojeluskuntien urheilijoiden parhaimmisto osallistui veljesjärjestöjen järjestämiin kilpailuihin.¹¹⁴ Vasaran mielestä vapaaehtoisjärjestöt kussakin maassa näkivät, että urheilu oli oivallinen tapa kouluttaa pojista ja miehistä fyysisesti kykeneviä sotilaita. Urheilutoiminnan osalta Vasara huomauttaa: ”Suomen Suojeluskuntajärjestön urheilutoiminta oli osa kansainvälistä ilmiötä, liikuntakasvatustyöstä eurooppalaisissa kaksi- ja kolmekymmenlukujen suojeluskaarteissa. Vain sen käytännön toteutus oli kansallista, suomalaista alkuperää”.¹¹⁵

3.1 Pyramidiorganisaatio rakentuu ja tarkentuu vähitellen

Sisällissodan päätyttyä toukokuussa 1918 suojeluskuntien asema näytti epävarmalta. Sota oli päätynyt ja suojeluskuntapiirejä sekä suojeluskuntarykmenttejä lakkautettiin. Olivatko suojeluskunnat tehneet itsensä tarpeettomiksi? Asiaa mietittiin sekä maakunnissa että senaatin asettamassa komiteassa. Suojeluskuntien asemaa pohtimaan asetettu komitea sai työnsä päätökseen, jonka jälkeen senaatti antoi asetuksen suojeluskunnista 2.8.1918. Käytännössä asetusta merkittiin suojeluskuntajärjestön perustamista.¹¹⁶ Asetus määritteli suojeluskuntain tarkoituksiksi maan hallituksen ohjeiden mukaan edistää kansan puolustuskuntoisuutta sekä turvata laillista yhteiskuntajärjestystä. Tämän toteuttamiseksi suojeluskunnat:

- a) antavat sotilaallista kasvatusta suojeluskuntalaisille;
- b) edistävät voimistelua, urheilua ja kansalaiskunnan kasvamista;
- c) toimivat tarvittaessa varsinaisen armeijan tukena; ja
- d) avustavat pyydettyä järjestysviranomaisia.¹¹⁷

Toinen suojeluskunta-asetus annettiin 14.2.1919, jonka jälkeen suojeluskuntajärjestön organisatorakenne (Liite 3.) alkoi lopullisesti hahmottua. Tosin vielä 1921 hallitus tarkensi ns. suojeluskuntaselkkauksen¹¹⁸ seurauksena antamaansa asetusta uudella asetuksella, joka määritteli järjestön

¹¹⁴ Vasara 1997, 364.

¹¹⁵ Vasara 1997, 373.

¹¹⁶ Selén & Pylkkänen 2004, 11–12.

¹¹⁷ Selén 2001, 42.

¹¹⁸ Suojeluskuntaselkkaus oli suojeluskuntajärjestössä kesällä 1921 puhjennut kriisi, jossa oli kyse järjestön asemasta ja itsemääräämisoikeudesta. Selkkauksen seurauksena tasavallan presidentti erotti suojeluskuntain ylipäällikkö G. D. von Essenin. Suojeluskuntajärjestö oli muutaman kuukauden ilman ylipäällikköä, kunnes tasavallan presidentti nimitti everstiluutnantti Lauri Malmbergin järjestön ylipäälliköksi 17.9.1921.

ylipäällikön asemaa suoraan tasavallan presidentin ja sotavoimien ylipäällikön alaisena.¹¹⁹ Suojeluskuntaorganisaation huipun muodosti ylipäällikön johtama yliesikunta. Ensimmäiseksi ylipäälliköksi nimitettiin Venäjän armeijassa everstiksi ylennyt Georg Didrik von Essen. Suojeluskuntaselkkauksen ja asetuksenannon päätteeksi 1921 uudeksi ylipäälliköksi järjestön edustajainkokous valitsi jääkärieverstiluutnantti Lauri Malmbergin (1888–1948), joka johtikin järjestöä seuraavat 23 vuotta.¹²⁰

Seuraava porras alaspäin olivat suojelukuntapiirit (Liite 2.), joiden lukumäärä kasvoi 1925 mennessä lopullisesti 22 piiriin. Suojelukuntajärjestön piirijako syntyi asteittain. Sotaministerin suostumuksen jälkeen järjestön ylipäällikkö määräsi 3.4.1919 maan jaettavaksi 19 suojelukuntapiiriin. Vuoden 1921 lopussa piirien lukumäärä nousi 21:een ja seuraavan lisäämisen tapahduttua vuonna 1925 piirien lukumäärä oli 22. Jako ja piirien lukumäärä säilyikin samana aina vuoteen 1939 saakka.¹²¹

Piirin johdossa oli piiripäällikkö sekä piirin vuosikokouksen valitsema nelijäseninen piiriesikunta.¹²² Piirin henkilökuntaan kuuluivat esimerkiksi Pohjois-Hämeen suojelukuntapiirissä seuraavat ammattinimikkeet: 1. sotilasohjaaja, 2. sotilasohjaaja (asetarkastaja), 3. sotilasohjaaja (urheiluohjaaja), valistusohjaaja, kenttäpappi, kapellimestari, huoltopäällikkö (kansliapäällikkö), asemestari, talouspäällikkö, rahastonhoitaja, kanslisti, varastonhoitaja, piiriesikuntalääkäri ja lääkintäohjaaja.¹²³ Siirryttäessä maakuntatasolta kuntatasolle suojelukuntien organisaatio oli järjestetty siten, että kunkin kunnan alueen suojelukuntalaiset muodostivat kunnan mukaan nimetyn suojelukunnan. Suojelukuntien määrä lisääntyi vuoden 1919 560 suojelukunnasta vuoden 1939 670 suojelukuntaan. Järjestön alimman tason toimintayksikön muodostivat suojelukuntien kyläosastot, joita oli kaikkiaan 5600.¹²⁴

Paikallisen suojelukunnan johtoon kuului vuoden 1919 asetuksen mukaan paikallispäällikkö sekä suojelukunnan vuosikokouksen valitsema nelijäseninen esikunta. Paikallispäällikön tehtäviin kuului sotilaallisen ja muun koulutuksen järjestäminen jäsenille. Paikallispäällikön työtaakkaa keven-

¹¹⁹ Vasara 1997, 72–74.

¹²⁰ Vasara 1997, 72–74.

¹²¹ Vasara 1997, 72–74.

¹²² Vasara 1997, 73–74.

¹²³ Tienari 1943, 274–278.

¹²⁴ Vasara 1997, 74–77.

nettiin vuoden 1921 asetuksella, jossa järjestöön luotiin sotilaallista koulutusta varten aluepäällikköjärjestelmä. Palkattuna suojeluskuntaupseerina aluepäällikkö vastasi kahdesta neljään suojeluskunnan sotilaallisesta koulutuksesta ja paikallispäällikölle jäi sotilaskoulutuksessa avustaminen sekä kanslia- ynnä muiden tehtävien hoito. Taloudellisten syiden vuoksi aluepäällikköjärjestelmä käynnistyi hitaasti ja vasta vuonna 1928 järjestelmä kattoi koko maan.¹²⁵ Esimerkiksi Ikaalisten suojeluskunta sai ensimmäisen aluepäällikkönsä vasta edellä mainittuna vuonna.¹²⁶

Erkki Vasara arvioi varsin osuvasti suojeluskuntajärjestön organisaatorakennetta, joka sai lähes lopullisen muotonsa vuoden 1919 asetuksen jälkeen. Hän kuvailee toisaalta suojeluskunnan sotilaallista järjestöhierarkiaa ja toisaalta sen itsehallintoa ja järjestödemokratiaa:

Oleellista oli järjestön itsehallinto ja sen kahtalaisuus. Sotilaallisissa kysymyksissä käytössä oli yliesikunnasta piiriesikuntien kautta paikallisapäälliköihin ja yksittäisiin suojeluskuntalaisiin ulottunut käskyvaltahierarkia, minkä lisäksi suojeluskuntain sisäinen järjestys oli sotilaallinen. Mitali toinen puoli ja samalla järjestön itsehallinnon ydin piili kuitenkin siinä, että esikuntien tuli aina nauttia organisaatiossa sitä alempana olevan portaan luottamusta. Suojeluskunta oli siten kuin mikä tahansa järjestödemokratiaa noudattanut valtakunnallinen yhdistys piirikuntineen ja paikallisosastoineen.¹²⁷

Paikallisen suojeluskunnan järjestödemokratiaa edusti vuosikokous, jossa suojeluskunnan jäsenet tammikuulla kokoontuivat päättämään hallinto-ohjesäännön¹²⁸ määrittämisestä asioista. Tällaisia asioita olivat edellisen vuoden toimintakertomuksen ja tilien hyväksyminen. Lisäksi suoritettiin henkilövalinnat, kuten esikunnan jäsenten (paikallisapäällikköä lukuun ottamatta) ja toimikuntien valinta. Paikallisapäällikkö, joka toimi esikunnan puheenjohtajana, oli esikunnan esittämä ja piiripäällikön määräämä toimenhaltija. Hän jatkoi toimeensa niin kauan kuin nautti suojeluskuntansa tai piirinsä luottamusta tai luopui toimestaan niin halutessaan.¹²⁹ Esimerkkinä suojeluskunnan paikallisesta itsehallinnosta mainittakoon Ikaalisten suojeluskuntatalolla sunnuntaina 21. tammikuuta 1934 klo 14.00 pidetty vuosikokous, johon oli saapunut 50 varsinaista jäsentä. Aluepäällikkö Heini-vaho avasi kokouksen, jonka jälkeen kokouksen puheenjohtajaksi valittiin reservin vänrikki R. Tuuri ja sihteeriksi K. Kauppila. Paikallisapäällikkö A. Kauppila luki suojeluskunnan toimintakertomuksen

¹²⁵ Vasara 1997, 76.

¹²⁶ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹²⁷ Vasara 1997, 74.

¹²⁸ Suojeluskuntajärjestön hallinto-ohjesäännöllä tarkennettiin ja selvennettiin suojeluskuntalakia ja suojeluskunta-asetusta. Sen tarkoitus oli myös yhtenäistää järjestön toimintaa.

¹²⁹ Selén & Pylkkänen 2004, 45.

vuodelta 1933, mikä hyväksyttiin. Reservin vänrikki V. Heikkilä puolestaan esitti tilintarkastuskertomuksen ja tilintarkastajien lausunnon, jonka jälkeen tilit hyväksyttiin. Esikuntaan valittiin kapteeni Kalervo Kurkiala, vänrikki Väinö Heikkilä, kersantti Paavo Orhanen ja suojeluskuntaikämies J. K. Järvinen sekä varajäseniksi suojeluskuntaveteraani Alekski Hallia ja korpraali Toivo Vähäiitu. Esikunnan allekirjoittamassa Ikaalinen -lehdessä olleessa kokouskutsussa oli lisäksi maininta: ”Kokouksen päätyttyä on Lottien ja Suojeluskunnan yhteinen illanvietto Omalla Tuvalla, johon kaikki Lotat ja Suojeluskuntalaiset sekä kannatusyhdistyksen jäsenet ovat tervetulleita”.¹³⁰

3.2 Paikallisesikunta ja jäsenistö

Paikallisesikunnan tehtäviin kuului muun muassa jäsenten hyväksyminen, asiamiesten valitseminen alueen eri osiin ja suojeluskunnan omaisuuden hoito. Aluepäällikön vastuulla oli pitää huolta suojeluskuntalaisten sotilaallisesta harjoittamisesta sekä hoitaa ja valvoa suojeluskunnan aseiden ja ampumatarvikkeiden käyttöä. Koska suojeluskuntien sisäinen järjestys oli sotilaallinen, kurinpittoa varten paikallisen suojeluskunnan piti valita keskuudestaan vuodeksi kerrallaan kurinpitolautakunta. Kurinpitolautakunta oli oikeutettu antamaan suojeluskuntalaisille varoituksen, ylimääräistä palvelusta tai jopa erottamaan rikkomuksen tehneen jäsenen.¹³¹

Vuoden 1918 syyskuussa sotaministeriö tarkensi annettua asetusta ”Ohjesäännöllä Suomen suojeluskunnille”, jonka perusteella jäsenet jaettiin toimiviin ja passiivisiin (kannattaviin). Lisäksi vahvistettiin suojeluskuntavalan sanamuoto, annettiin määräykset vuosi- ynnä muiden kokousten pidosta sekä määriteltiin suojeluskunnissa käytettävät arvoasteet.¹³² Suojeluskuntaan otettavista jäsenistä päätti paikallisesikunta. Toimiviksi jäseneksi voitiin ottaa miehiä, joiden uskollisuuteen laillisesta yhteiskuntajärjestystä kohtaan voitiin luottaa ja jotka olivat täyttäneet 17 vuotta.¹³³ Toimiviksi jäseneksi hyväksytyjen piti antaa myös suojeluskuntavakuutukseksi nimitetty vala.

”Minä N.N. lupaan ja vakuutan kaiken sen kautta, mikä minulle on pyhää ja kallista, että tulen rehellisesti toimimaan suojeluskuntien tarkoitusprien, Suomen puolustuksen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen turvaamisen edistämiseksi sekä ehdottomasti alistumaan esimiesteni määräyksiin sekä etten vastoin esikunnan suostumusta eroa suojeluskunnasta, ennen kuin

¹³⁰ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1928–1936.

¹³⁰ Asetus suojeluskunnista 1918, 2–3.

¹³¹ Hersalo 1962, 83.

¹³² Vuoden 1928 asetuksella ikäraja nostettiin 20-vuoteen ja 17–20 -vuotiaat voitiin hyväksyä jäseniksi vain holhoojan suostumuksella.

kuukausi on kulunut siitä, kun olen esikunnalle ilmoittanut haluavani suojeluskunnasta erota”.

Kannattaviksi jäseneksi hyväksyttiin yli 45-vuotiaat. Heillä oli kokouksissa puhe-, mutta ei äänioikeutta ja he eivät olleet velvollisia käymään harjoituksissa, eikä heillä myöskään ollut puvunkäyttöoikeutta.¹³⁴

Niilo Hersalo toteaa *Suojeluskuntain historia II* -teoksessaan vuonna 1918 annetusta asetuksesta seuraavaa: ”Tämä asetusta oli, niin kuin myöhemmätkin, varsin ylimalkainen, ja sellaisenaan sillä oli niin hyvät kuin heikot puolensa. Se takasi suojeluskunnille melkoisen itsehallinnon valittujen esikuntien muodossa, ja mikä tärkeintä, se kytki suojeluskunnat puolustusvoimiin ja teki niistä valtiovallan tunnustaman järjestön. Samalla ne saivat hallituksen määrittelemän päämäärän sekä toiminnalleen rajat ja muodot. Tärkeätä oli myös se, että valtio takautui tukemaan sen toimintaa rahallisesti ja luovuttamaan suojeluskunnille aseet ja ampumatarvikkeet”.¹³⁵

Helmikuussa 1919 annetussa suojeluskunta-asetuksessa oli jätetty pois paikallispäällikön ja esikunnan tehtävien luettelo sekä maininta esikunnan kolmesta päällikkötehtävästä. Toimintaa koskevat säädökset tarkennettiin hallinto-ohjesäännössä, jossa oli ohjeet kanslianhoidosta, aseiden hoidosta ja varusteiden hoidosta. Lisäksi hallintosääntö edellytti paikallisesikuntaan valittavaksi myös kahta varajäsentä, mikä helpotti esikunnan työskentelyä ja toi siihen lisäresursseja.¹³⁶

Merkittävä parannus suojeluskuntien sotilaallisen koulutuksen kannalta oli vuonna 1921 siirtyminen aluepäälliköjärjestelmään. Valtion vuoden 1921 tulo- ja menoarvio mahdollisti 54 aluepäällikön vakanssin perustamisen. Vuoteen 1928 mennessä aluepäälliköiden määrä oli lisääntynyt jo 250 aluepäällikköön. Aluepäällikkö oli alueensa suojeluskuntalaisten esimies, joka vastasi myös sotilaallisesta toiminnasta ja urheilun johtamisesta. Paikallispäällikön vastuulle jäi tämän jälkeen paikallisesikunnan ohella suojeluskunnan kanslia, raha-asiat sekä taisteluvälineiden hoito ja toiminta kansalaisjärjestönä.¹³⁷

¹³⁴ Hersalo 1962, 78–79.

¹³⁵ Hersalo 1962, 25.

¹³⁶ Selén & Pylkkänen 2004, 36.

¹³⁷ Selén & Pylkkänen 2004, 36–38.

Huolimatta suojeluskunnista annetuista asetuksista varsinainen laki, joka olisi vakinaistanut suojeluskuntien aseman, puuttui edelleen. Vasta keväällä 1926 tilanteen katsottiin kypsyneen riittävästi, jotta lakia ja järjestön vakinaistamista voitaisiin harkita. Suojeluskuntien yliesikunta kääntyikin puolustusministeriön puoleen ja esitti, että eduskunnalle jätettäisiin esitys laiksi suojeluskuntajärjestöstä. Lain käsittely eteni niin, että laki äänestettiin yli vaalien 24.3.1927. Vasta seuraava eduskunta hyväksyi lain käsittelyssään 27.9.1927 äänin 111–77. Lakia seurasi suojeluskuntajärjestöstä annettu asetus 4.5.1928. Selén toteaa: ”Asetus määritteli suojeluskuntien paikan yhteiskunnassa entistä tarkemmin ja kavensi järjestön liikumavaraa julkisen vallan kontrollin lisääntymisen myötä”.¹³⁸

3.3 Siirtyminen aluepäällikköjärjestelmään

Ikaalisten suojeluskunta kuului aluksi Satakunnan suojeluskuntapiiriin, mutta vuoden 1919 kesäkuulla pidetyssä kokouksessa tehtiin päätös esittää suojeluskuntien yliesikunnalle Ikaalisten suojeluskunnan siirtoa Satakunnan piiristä Pohjois-Hämeen piiriin. Asiasta käydyssä keskustelussa korostettiin huonoja liikenne- ja puhelinyhteyksiä Poriin. Ikaalisista kuljettiin kesäaikaan laivalla Siuroon, josta oli tunnin junamatka Tampereelle. Junamatka Siurosta Poriin sen sijaan kesti noin neljä tuntia. Lisäksi Tampereelle oli suora puhelinyhteys, kun taas Poriin oli lähes mahdotonta päästä puhelimitse. Hämeenkyrön ja Viljakkalan suojeluskunnat hakivat samaan aikaan myös siirtoa Pohjois-Hämeen piiriin. Edellä mainitut suojeluskunnat siirrettiinkin 1.6.1920 lähtien Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiiriin.¹³⁹

Paikallispäällikkönä toimi lokakuuhun 1920 opettaja Juuse Tamminen ja hänen jälkeensä paikallis-päälliköksi valittiin jääkärivääpeli Latvala Alahärmästä, joka jätti paikkansa muutaman päivän jälkeen. Vuoden 1921 alusta lähtien paikallispäällikkönä toimi jääkärivääpeli Teofilus Puskala Kan-nuksesta. Vuonna 1920 suojeluskunnan talouspäällikkönä toimi yhteiskoulun opettaja E. Autero ja esikuntaan jäsenenä kuuluivat insinööri K. Nordeswan, V. Hirsjärvi, talollisen poika Edward Pentti ja varajäsenenä kauppias Olli Eränen ja maanviljelijä Frans Salava. Vuoden 1920 alussa aktiivijäseniä oli 325 ja vuoden lopussa 250. Kannattavien jäsenten vastaavat lukumäärät olivat 40 ja 45.¹⁴⁰ Ikaa-

¹³⁸ Selén & Pyökkänen 2004, 278–291.

¹³⁹ KA Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1919.

¹⁴⁰ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

listen suojeluskunnan alue käsitti Ikaalisten kunnan alueen ja suojeluskunta jakautui lisäksi kyläosastoihin. Harjoituksia järjestettiin myös kyläosastoittain sekä aluekohtaisina yhteisharjoituksina.

Vastuu sotilaskoulutuksesta suojeluskunnassa kuului aluepäällikköjärjestelmän mukaan alueella asuvalle piiriesikunnan nimeämälle aluepäällikölle. Usein aluepäälliköllä oli hoidettavanaan kahdenkin suojeluskunnan alue. Tosin alkuvaiheessa sotilaallinen koulutusjärjestelmä suojeluskunnissa oli rakennettu paikallispäälliköiden varaan, mutta järjestelmä ei käytännössä toiminut odotetulla tavalla, sillä paikallispäälliköiden koulutus oli tasoltaan kirjavaa ja vaihtuvuus tiheää.¹⁴¹ Pohjois-Hämeen piirissä oli yhteensä 33 suojeluskuntaa, joista 30 kuului vuonna 1921 muodostettuun 10 suojeluskunta-alueeseen. Aluejaosta erillään olivat Kuhmalahden, Eräjärven ja Ikaalisten suojeluskunnat.¹⁴² Ikaalisten suojeluskunnassa sotilaallisesta koulutuksesta vastasi paikallispäällikkö vuoden 1928 kesäkuun loppuun, mistä lähtien Ikaalisten suojeluskunta muodosti Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin XII alueen ja sai oman aluepäällikön. Aluepäälliköksi määrättiin reservin vänrikki Leo Lehtonen.¹⁴³

Ennen aluepäällikön saamista Ikaalisten suojeluskunnassa paikallispäällikkö vaihtui useasti, sillä ajanjaksona 1919–1929 heitä oli kaikkiaan 11. Joukossa oli jääkäriluutnantti, luutnantti, jääkäri-vääpeleitä, suojeluskuntaupseeri, reservin vänrikkejä ja opettaja.¹⁴⁴ Sélen toteaa: ”Paikallispäällikön tehtäviin liittyi selvä väliaikaisuuden leima, moni lopetti muutaman kuukauden kuluttua, ja vain harva jatkoi vuosikausia. Jotkut olivat kahteen eri otteeseen kotikuntansa paikallispäällikkönä”.¹⁴⁵ Vuoden 1929 marraskuun alusta, jolloin Ikaalisten suojeluskunnan aluepäällikkö Lehtonen siirtyi kadettikouluun, määrättiin Ikaalisten suojeluskunta-alueen aluepäälliköksi res.vänrikki Aarne Heinivaho, joka toimi tehtävässään aina vuoteen 1937 saakka.¹⁴⁶ Vuoden 1930 keväällä Heinivaho komennettiin yliesikunnan päällystökursseille Tuusulaan komppanianpäällikkökursseille.¹⁴⁷ Komppanianpäällikkökurssien tavoitteena oli, että vakinaiset kouluttajavelvolliset upseerit saavuttaisivat

¹⁴¹ Selén & Pylkkänen 2004, 185–186.

¹⁴² *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1924, 12.

¹⁴³ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁴⁴ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁴⁵ Selén & Pylkkänen 2004, 202.

¹⁴⁶ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁴⁷ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

sodan ja rauhan ajan komppanianpäällikön ammattitaidon. Kurseille komennettiin oppilaisiksi aluepäälliköitä ja piirien sotilasohjaajia.¹⁴⁸

Alueensa suojeluskuntien koulutuksellisten tavoitteiden näkökulmasta katsoen aluepäällikön tehtävä oli keskeinen. Aluepäällikkö kantoi vastuun paikallisesti annetusta sotilaskoulutuksesta ja hän valvoi alueensa suojeluskuntien koulutuksellisten tavoitteiden täyttymistä.¹⁴⁹ Aluepäällikkö rinnastettiin virka-asemaltaan useimmiten luutnanttiin.¹⁵⁰ Aluepäällikköjärjestelmä mahdollisti esimerkiksi sen, että alipäällystökoulutusta voitiin antaa oman suojeluskunta-alueen puitteissa. Aluepäälliköksi pyrittiinkin saamaan sotilaskoulutukseltaan päteviä upseereita, joita valmennettiin ennen toimen vastaanottoa suojeluskunnan päällystökursseilla.¹⁵¹

3.4 Sotilaskoulutus

Suojeluskuntien sisällissodan jälkeistä sotilaskoulutusta haittasi selkeiden tavoitteiden ja koulutusmenetelmien puute. Suurimmalla osalla päällystöstä ei ollut upseerin arvoa eikä kaikilla alipäällystään kuuluvilla ollut aliupseerin arvoa. Puutteellista koulutusta lähdettiin parantamaan suojeluskuntapiirien toimesta. Yliesikunta tähtäsi suojeluskuntatoiminnassa entistä enemmän taistelu- ja ampumakoulutukseen sekä suojeluskunnan ja armeijan välisen yhteistoiminnan parantamiseen. Piirien tehtäväksi määrättiin harjoitusohjelmien laatiminen suojeluskunnille. Vaatimus suojeluskuntalaista kohtaan oli vähintään kaksitoista harjoituspäivää vuodessa, ja harjoitustilaisuuksien tuli kestää kerrallaan yhden tai useamman vuorokauden ja lisäksi niiden tuli olla kasarmi- tai leirimäisiä. Piireissä koulutuksen uskottiin olevan tehokkaampaa ja tuottavan tuloksia, jos harjoituksia pidettäisiin harvemmin, mutta ne olisivat hieman pidempiä. Varsinkin maaseudulla koulutustilaisuuksien järjestämistä haittasivat pitkät etäisyydet.¹⁵²

Laajemmat harjoitukset vaativat jo hyvää järjestely- ja johtamiskykyä sekä myös koulutusvaroja, joita suojeluskunnilla ja piireillä oli toiminnan alkuvuosina varsin niukasti. Hersalo arvioi, että vähintään kahden suojeluskunnan välisillä useampipäiväisillä taisteluharjoituksilla, *manövereillä*¹⁵³, oli joka tapauksessa innostava vaikutus suojeluskuntalaisiin. Tällainen harjoitus sisälsi etuvartio- ja

¹⁴⁸ Selén & Pylkkänen 2004, 293.

¹⁴⁹ Selén & Pylkkänen 2004, 204.

¹⁵⁰ Selén & Pylkkänen 2004, 293.

¹⁵¹ Tienari 1943, 314.

¹⁵² Selén & Pylkkänen 2004, 320–324.

¹⁵³ Manöveri (liikehtiminen) oli sodanmukaisen toiminnan opettamiskeino.

tiedustelutoimintaa, etenemismarssia, hyökkäystä sekä vastapuolen puolustautumista tai viivytystä. Rungas osanotto tällaisiin taisteluharjoituksiin osoitti suojeluskuntalaisten halua ja kiinnostusta sodanmukaisen toiminnan oppimiseen, toisin kuin muu yksitoikkoinen koulutus. Pohjois-Hämeen piirissä pidettiin 1921 neljä manövertä, joiden osanottajamäärä oli kaikkiaan 1101.¹⁵⁴

Pohjois-Hämeen piiripäällikkö jääkärikapteeni Armas Perksalo (Berg) suoritti Ikaalisten suojeluskunnan tarkastuksen 17.3.1923. Piiripäällikkö arvioi suojeluskunnan koulutusta ja yhteishenkeä varsin kriittiseen sävyyn:

Tarkastustilaisuudessa oli läsnä ainoastaan 20 % suojeluskunnan vahvuudesta. Harjoituksissa käynti on ollut yleensä laimeata, joka riippuu suureksi osaksi alueen laajuudesta, joten aluepäällikkö ei ole voinut hoitaa Ikaalisten asioita täydellä tarmolla. Kuitenkin täytyy mainita, että suojeluskunnasta puuttuu se yhteishenki, joka on ehdottomasti välttämätön ennen kuin voidaan toivoa mitään tuloksia suojeluskuntatyöstä. Ikaalilaisten on tartuttava tarmokkaammin kiinni asioihin ja vietävä suojeluskuntansa piirin ensimmäisten joukkoon, sillä mahdollisuuksia ei puutu.

Yllämainitun johdosta on suojeluskunnan sotilaallinen taso piirin keskitason alapuolella, mutta saatamme alueasian onnelliseen ratkaisuun, luulen asian kääntyvän aivan toiseen suuntaan. Leiripäiville on Ikaalisista ilmoitettu verrattain paljon osanottajia, joten on uskottavaa, että tämä viikon kestävä kurssi antaa uutta innostusta.

Suojeluskunnan puvusto on myöskin sangen puutteellinen.¹⁵⁵

Piiripäällikön arviot suojeluskunnan sotilaallisesta tasosta, joka oli keskitason alapuolella, kertoo jonkinlaisesta lamaantumisvaiheesta tai aluejakoon liittyvistä vaikeuksista. Suojeluskunnalla näyttää olleen ongelmia järjestää toimintansa suojeluskunta-aktiivi Juuse Tammisen muutettua pois paikkakunnalta. Toimintakertomukset ja esikunnan pöytäkirjat puuttuvat vuosilta 1922–1923. Edellä mainittuina ajanjaksona suojeluskunnan paikallisestä toiminnasta toimi peräti neljä eri henkilöä. Piiripäällikkö viittaa kirjoituksessaan alue- tai mahdollisesti aiempaan rykmenttijakoon¹⁵⁶, joka ei ehkä ollut onnistunut ratkaisu sotilaskoulutuksen näkökulmasta katsottuna. Aluejaossa Satakunnan suojeluskuntapiiristä muuttaneista Hämeenkyrön, Viljakkalan ja Ikaalisten suojeluskunnista

¹⁵⁴ Hersalo 1962, 129–132.

¹⁵⁵ *Pohjois-Hämeen Vartio* 1/1923, 13.

¹⁵⁶ Pohjois-Hämeen piirissä oli 1920-luvun alussa voimassa rykmenttijako, jossa piiri oli jaettu Tampereen, Kangasalan, Vilppulan sekä Pohjois-Satakunnan rykmentteihin. Viimeksi mainittu rykmentti muodostui Satakunnan piiristä 1.6.1920 muuttaneista Hämeenkyrön, Viljakkalan ja Ikaalisten suojeluskunnista. Rykmenttijako ei kuitenkaan soveltunut suojeluskuntajärjestykseen, sillä rykmentit muodostuivat alueellisesti liian suuriksi eivätkä mahdollistaneet tehokasta sotilaskoulutusta. Lisäksi rykmenttien komentajiksi ei saatu päteviä sotilashenkilöitä, sillä toimi oli eräänlainen sivutoiminen kunniatoimi, jonka palkka oli melko vaatimaton. Pohjois-Hämeen piirissä otettiin käyttöön 1.6.1921 järjestön aluejakojärjestelmä, jolla suojeluskunnat ryhmiteltiin alueellisesti joustavimmiksi koulutusyksiköiksi.

muodostettiin 1921–1923 piirin IX alue.¹⁵⁷ Tämän jälkeen aluejako neuvoteltiin niin, että Ikaalinen toimi omana itsenäisenä suojeluskuntana aina vuoteen 1928 saakka samoin kuin Kuhmalahti ja Eräjärvi.¹⁵⁸ Piiripäällikön mainitsema vuositarkastusten osanotto näyttää olleen alhainen muuallakin Pohjois-Hämeen piirin alueella, sillä esimerkiksi Kurun suojeluskunnan vuositarkastuksessa oli läsnä 35 prosenttia suojeluskunnan vahvuudesta.¹⁵⁹

Ikaalisten suojeluskunnan jäsenmäärä putosi nopeasti vuoden 1920 325 jäsenestä vuoden 1925 133 jäseneseen ja pysyi lähes samansuuruisena aina vuoteen 1933 saakka. Huomattava jäsenmäärän alentuminen vuosina 1920–1921 johtui useiden miesten joutumisesta sotapalvelukseen. Muita syitä olivat paikkakunnalta poismuutto sekä kehotuksista huolimatta täydellinen harjoitusten laiminlyönti, jonka vuoksi jäsenet katsottiin eronneiksi.¹⁶⁰

Taulukko 1: Ikaalisten suojeluskunnan jäsenmäärä vuoden alussa vuosina 1920–34

Vuosi	1920	1921	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Jäsenmäärä	325	237	196	133	144	118	110	115	120	117	126	132	147

Suojeluskunta jakautui neljään eri joukkueeseen: Kauppalan joukkue (I), Iso-Röyhiön joukkue (II), Heittolan joukkue (III) ja Vatulan joukkue (IV).¹⁶¹ Kussakin joukkueessa oli näin ollen noin 30 miestä. Lisäksi suojeluskunta jakaantui 9 kyläosastoon: Kauppala, Vatula, Kilvakkala, Luomajärvi, Kove-lahti Riitiala, Tevaniemi, Vähä-Röyhiö ja Luhalahti. Jokaisella kyläosastolla oli oma kyläpäällikkönsä.¹⁶²

Suojeluskuntajärjestössä otettiin käyttöön vuonna 1922 kuntoisuusmerkkijärjestelmä, joka vauhditti jäseniä parantamaan taitojaan kursseilla ja amunnassa. Lisäksi huomattava edistysaskel sotilaallisessa koulutuksessa oli suojeluskuntapiirin järjestämät leiripäivät, mitkä ensimmäisen kerran toteutettiin kesä- heinäkuun vaihteessa 1923 Ikaalisten Vatulassa.¹⁶³ Vatulassa oli vuosina 1883–1899 toiminut Ikaalisten reservikomppania, joka kuului Suomen 2. Turun tarkk' ampujapataljoonan reservipiiriin. Kasarmialueella sijaitsi miehistökasarmi, joka oli 290 miestä ja 8 aliupseeria var-

¹⁵⁷ Tienari 1943, 283.

¹⁵⁸ Tienari 1943, 283.

¹⁵⁹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 1/1923, 13.

¹⁶⁰ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁶¹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 6/1924, 25. Mantere, Ikaalisten sk:n paikallispäällikön päiväkäsky.

¹⁶² Tamminen 1929,

¹⁶³ Tienari 1943, 315.

ten sekä kymmenen muuta rakennusta.¹⁶⁴ Osanottajia oli piirin eri suojeluskunnista Vatulan leiripäivillä yli 300. Leiripäiviä pidettiin erityisen hyvinä koulutustilaisuuksina etenkin suojeluskuntapäällystölle, joka sai tarpeellista käytännön johtamiskokemusta.¹⁶⁵ Suojeluskuntalaisista muodostettiin leiripataljoona, joka jaettiin kolmeen jalkaväki- ja yhteen konekiväärikomppaniaan, tiedonanto- ja saniteettiosastoihin sekä soittokuntaan. Komppanioiden muodostamisessa otettiin huomioon suojeluskuntalaisen edistyminen koulutuksessa.¹⁶⁶

3.4.1 Piiri tiedottaa ja kouluttaa

Piirin tiedotustoimintaa hoidettiin piirin oman lehden *Pohjois-Hämeen Vartion* välityksellä, joka alkoi ilmestyä kesäkuussa 1923. Lehti ilmestyi kerran kuukaudessa ja käsitteli palstoillaan sotilaallista toimintaa sekä ampuma- ja urheiluharrastusta. Lehdessä oli myös Lotta Svärd- ja poikaosasto. Lisäksi palstatilaa annettiin oman suojeluskunnan tapahtumista kertomiseen. Alue- ja paikallispuolellisilla oli oma palstansa, missä julkaistiin eri alueiden kuukausittaiset harjoitusohjelmat. Vuonna 1927 Ikaalisten suojeluskuntalaisille lehteä tilattiin 43 vuosikertaa.¹⁶⁷ 1938 *Pohjois-Hämeen Vartion* levikki kattoi jo 80,6 prosenttia suojeluskunnan vahvuudesta, kun samaan aikaan koko piirin alueella levikin kattavuus oli 64,7 prosenttia.¹⁶⁸ Lehti tiedotti ensimmäisessä numerossaan 15.6.1923 Ikaalisten reservikasarmilla Vatulassa 26.6.–3.7.1923 pidettävistä leiripäivistä, jonka valmisteluun ja suunnitteluun piiriesikunta oli paneutunut huolella. Kirjoituksessa korostettiin tilaisuuden ainutlaatuisuutta, sillä piirin suojeluskuntalaisilla oli mahdollisuus harjoitella suurempana kokonaisuutena ja yhtenäisen ja pätevän johdon alaisuudessa. Myös ajankohdan valintaan oli kiinnitetty huomiota ajatellen erityisesti maalaisuojeluskuntalaisia, joiden pitäisi pystyä irtautumaan maatalouden töistä viikon kestäviin harjoituksiin. Leiripäivien ohjelma pyrki selkeästi eroon ”äksisistä” ja kiinnostavuutta lisättiin järjestön uudella kuntoisuusmerkkitutkinnolla:

Vielä tahtoisin leiripäivien ohjelmasta erikoisemmin painaa suojeluskuntalaisten ja suojeluskuntien mieliin muutamia seikkoja, joilla on oma kosketuskohtansa jokaiseen suojeluskuntalaiseen ja suojeluskuntaan. Leiripäivien ohjelmassa on nimittäin erikoisesti otettu huomioon kuntoisuusmerkin suorittamismahdollisuudet. Leiripäivillä tullaan käymään läpi perusteellisesti 3., 2. ja 1. luokan kuntoisuusmerkin saamista varten tarvittava koulutus ja urheilu, joten

¹⁶⁴ Koskelo & Lammi 1978, 93–94.

¹⁶⁵ Tienari 1943, 315.

¹⁶⁶ *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1923, 2–3. A.H., Piirimme leiripäivät Ikaalisissa 26.6.–3.7.23.

¹⁶⁷ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 6.1.1924–8.1.1936

¹⁶⁸ *Pohjois-Hämeen Vartio* 12/1938, 402. Tilasto Pohjois-Hämeen Vartion levikistä v.1938.

jokaisella suojeluskuntalaisella on tilaisuus siellä suorittaa kaikki kuntoisuusmerkkitutkinnot. Etenkin ampumakoulutukseen ja harjoitukseen on siellä hyvät edellytykset, sillä aivan kasarmien vieressä on kaksikin ampumarataa.

Lehdessä kirjoitettiin edelleen leiripäivien ohjelmasta:

Tilaisuuden ollen tahdon vielä lyhyesti mainita leiripäivien virallisesta ohjelmasta, että se ei missään tapauksessa tule olemaan tappavaa yksitoikkoista äksiisiä, vaan ennen kaikkea vaihtelevaa ja mielenkiintoista kaikkia sotilasaloja koskevaa ja kaikkia aselajeja käsittelevää taistelukoulutusta, johon on sekoitettu tarpeellinen annos urheilua ja huvia. Alipäällystölle on erikoisaselajeja kuten sanitääreille, k.k. joukoille ja tiedonantojoukoille on järjestetty erikoiskoulutus alallaan.¹⁶⁹

Leiripäivistä saatiin hyviä kokemuksia ja leiripäivien ohjelmaa kehiteltiin seuraavaa vuotta silmällä pitäen. 1924 leiripäivät alkoivat Vatulassa 26.6. päällystö- ja alipäällystökursseilla ja jatkuivat 1.–8.7. varsinaisilla leiripäivillä. Leiriläisistä muodostettiin pataljoona, joka käsitti kolme jalkaväkikomppaniaa, aliupseerikurssin, tiedonanto-osaston ja asepajan. Pataljoonan komentajana toimi piiripäällikkö Armas Berg (Perksalo). Komppanioihin jako suoritettiin sotilaallisen kehitystason mukaan ja jokaisella komppaniolla oli oma harjoitusohjelma, joka sisälsi luentoja, ampumatoimintaa, taisteluharjoituksia, urheilutoimintaa sekä merkkisuorituksia. Koko leiripataljoonan käsittäviä harjoituksia pidettiin ainakin kahdet, joista toinen oli yöharjoitus. Kouluttajina toimivat piirin molemmat sotilasohjaajat, urheiluohjaaja, aluepäälliköt sekä muut piirin suojeluskuntaupseerit sekä osa alipäällystökursseille osallistuneista.¹⁷⁰

¹⁶⁹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 1/1923, 2–3. A.H., Piirimme leiripäivät Ikaalisissa 26.6.–3.7.23.

¹⁷⁰ *Pohjois-Hämeen Vartio* 6/1924, 12–15. Vatulan leiripäivät 1–8.7.24.

3.4.2 Kursseja ja kuntoisuusmerkkejä

Ikaalisten suojeluskunnan päällystöstä vain yksi henkilö oli vuonna 1921 kaksiviikkoisilla päällystökursseilla Porissa ja lisäksi paikallispäällikkö oli paikallispäällikköjen luentokursseilla samoin Porissa. Miehistöllä oli kaikkiaan 35 ryhmä- ja joukkuekohtaista harjoitusta sekä yhteis- ja taisteluharjoituksia. Yhteis- ja taisteluharjoitukset pidettiin yhteistyössä Jämijärven ja Kankaanpään suojeluskuntien sekä Hämeenkyrön ja Viljakkalan suojeluskuntien kesken. Yhteisharjoituksiin osallistui 50–120 miestä. Kivääreitä oli riittävästi, mutta konekivääriä ei ollut vielä käytettävissä, eikä käsikranaatteja. Varusteet olivat puutteelliset, sillä esimerkiksi reppuja ei ollut puolellakaan miehistöstä.¹⁷¹

Suojeluskuntain yliesikunnan toteuttamat vuositarkastukset muodostuivat tärkeäksi tapahtumaksi, missä erityisesti sotilaallinen kunto oli tarkastelun kohteena. Vuositarkastuksiin valmistauduttiin huolella ja tavoitteena oli saada mahdollisimman moni jäsen mukaan tilaisuuteen.¹⁷² Vuoden 1924 Pohjois-Hämeen piirin vuositarkastuksessa todettiin Ikaalisten suojeluskunnan alipäällystön puute varsin merkittäväksi. Asian korjaamiseksi järjestettiin Ikaalisten seurahuoneella 23.–30.4.1924 viikon mittaiset alipäällystökurssit, jossa kouluttajina toimivat piirin sotilasohjaaja luutnantti Hannes Iivonen ja Ikaalisten paikallispäällikkö vänrikki K. Mantere avustajinaan joukkueenjohtajat Aarne Kauppila ja Jalmari Orhanen. Kursseilla oli osanottajia kaikkiaan 23, joista 9 oli alueen IX suojeluskunnista. Alipäällystön koulutusta jatkettiin vielä viikoittain pidetyillä luennoilla. Miehistö osallistui harjoituksiin ilahduttavasti, samoin vuositarkastuksiinkin. Kyseisenä vuonna kuntoisuusmerkkejä suoritettiin seuraavasti: III luokka 30 suojeluskunnan jäsentä, II luokka 8 jäsentä ja I luokka 2 jäsentä. Sen sijaan piirin leiripäiville Vatulaan osallistui vain muutamia jäseniä. Paikallispäällikkö toivoikin, että leiripäivien merkitys ymmärrettäisiin ja seuraaville leiripäiville ilmaantuisi enemmän lähtijöitä, koska leiripäivät tarjoavat runsaammin koulutusta kuin koko vuoden muut harjoitukset yhteensä.¹⁷³

¹⁷¹ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁷² Tienari 1943, 316–318.

¹⁷³ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

Paikallispäälliköiden pestien lyhytaikaisuus häytti selkeästi koko suojeluskunnan toimintaa. Paikallispäällikkö reservin vänrikki Eero Luoma kirjoittaa vuoden 1927 toimintakertomuksessa luodessaan yleiskatsausta suojeluskunnan toimintaan:

Suojeluskunnan toiminnasta kuluneella vuodella on allekirjoittaneen vaikea mennä antamaan arvostelua, syystä että olen toiminut paikallispäällikkönä vasta kaksi kuukautta. Kuitenkin on itsestään selvää, että alinomainen paikallispäälliköiden vaihtuminen ei voi edistää suojeluskunnan pyrkimyksiä, vaan on päinvastoin suureksi haitaksi.¹⁷⁴

Luomakaan ei ollut paikallispäällikkönä kuin kolme kuukautta. Hänen seuraajansa res. vänrikki Leo Lehtonen, joka oli jo väliaikaisen aluepäällikön nimikkeellä, valitti seuraavan vuoden toimintakertomuksessa päälliköiden vaihtuvuuden olevan ongelma. Samalla hän arvosteli toiminnan hajanaisuutta tarkoittaen ilmeisesti Kyrösjärven halkomaa pitäjää. Suojeluskuntaa harkittiinkin jaettavaksi kahteen osaan, jotta toiminta virkistyisi.¹⁷⁵ Suunnitelmaa ei lähdetty toteuttamaan, koska luultavasti aluepäällikköjärjestelmän voimaan astuminen ja koulutuksen yhdenmukaistuminen virkistivät toimintaa kyläosastoissa.

3.4.3 Kuukausittaiset harjoitusohjelmat

Paikallispäälliköiden vaihtuvuus vaikutti ymmärrettävästi sotilaskoulutukseen ja koko suojeluskunnan toimintaan. Heinäkuun alusta vuonna 1928, jolloin Ikaalinen muodosti piirin XII alueen ja sai oman aluepäällikön, myös koulutustoiminta alkoi tehostua ja yhtenäistyä. Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiiri arvioi 34 suojeluskuntansa toimintaa kokonaisvaltaisesti asettaen ne paremmuusjärjestykseen. Toiminnasta arvioitiin sotilaskuntoisuus, ammunta, liikuntakasvatus ja kanslianhoito. Ikaalinen oli vuoden 1927 tilastossa viimeisellä sijalla, vuonna 1928 19. sijalla¹⁷⁶ ja vuonna 1929 22. sijalla.¹⁷⁷

Aluepäällikön johdolla pidettiin harjoituksia kuukausiohjelman mukaan. Piirin suojeluskuntien aluepäälliköiden laatimat kuukausittaiset harjoitusohjelmat julkaistiin piirin tiedotuslehdessä *Pohjois-Hämeen Vartiossa*. Harjoitusohjelmassa syyskuussa 1928 keskityttiin ampumakirja-ammuntaan:

¹⁷⁴ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁷⁵ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁷⁶ *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1929, 34. Suojeluskuntien kuntoisuus järjestyspisteitten valossa v.1928.

¹⁷⁷ *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1930, 26. Suojeluskuntien kuntoisuus järjestyspisteitten valossa v.1929.

XII alue.

1–2.9.28 Pälkäneellä. Koko suojeluskunta. Pesäpallomarkkinat.

5.9. klo 14. Vatulassa. II joukk. Ampumakirja-ammuntaa. Aluepääll.

6.9. klo 14. Riitalassa. III joukk. Ampumakirja-ammuntaa. Aluepääll.

7.9. klo 10. Riitalassa. Alokkaat. Sotilaan käyttäytymisestä ja yleisistä perusteista. Aluepääll.

7.9. klo 15. Riitalassa Reservi, I lk. nostoväki ja A-luokka. Yksittäistaisteluharjoitusta. Aluepääll.

12.9. klo 14. Röyhiöllä IV joukk.. Ampuma-kirja-ammuntaa. Aluepääll.

20.9. klo 10. Röyhiöllä Alokkaat. Sotilaan käyttäytymisestä ja yleisistä perusteista. Aluepääll.

20.9. klo 14. Röyhiöllä Reservi, 1. lk, nostoväki ja A-luokkalaiset. Yksittäiskoulutusta. Aluepääll.

18.9. klo 10. Vatulassa. Alokkaat. Sotilaan käyttäytymisestä ja yleisistä perusteista. Aluepääll.

18.9. ko 14. Vatulassa. Reservi. 1 lk. ja A lk. Yksittäistaistelukoulutusta. Aluepääll.

25.9. klo 14. Kauppalassa. Alokkaat. Sotilaan käyttäytymisestä ja yleisistä perusteista. Aluepääll.

26.9. klo 14. Kauppalassa. Reservi, 1 lk. ja A lk.. Yksittäistaistelukoulutusta. Aluepääll.

Ampumakirja-ammunnasta ja muista ampumakilpailuista tarkemmin jälkepäin.¹⁷⁸

Ampumakirja-ammunta otettiin käyttöön suojeluskuntajärjestössä 1925.¹⁷⁹ Vei aikansa ennen kuin uusi järjestelmällinen ampumarjoitusohjelma saatiin aloitettua aluepäällikön johdolla jokaisessa kyläosastossa.

Harjoitusohjelmat vaihtelivat vuoden aikojen mukaan ja esimerkiksi talvella pidettiin hiihtoharjoituksia. Lisäksi alipuseereille oli omia koulutustapahtumia. Koulutusvastaavana saattoi olla myös paikallispuhallikko, joukkueenjohtaja tai kyläpuhallikko. Aluepuhallikko Lehtonen kuvailee Ikaalisten Seurahuoneella marraskuulla 1928 pidettyjä monipuolisia, alipuallistölle ja miehistölle tarkoitettuja peräti yhdeksänpäiväisiä harjoituksia kirjoituksessaan ”Ikaalislaiset sotatoimia harjoittelemassa”:

Niin, se oli marraskuussa 1928, kun Ikaalisissa kokoontuttiin vuoronperään vanhemmat ja nuoremmat oppimaan sotilaan jaloja tehtäviä, jotta ei ryssä hapankaallinen ja muine hyvi-neen meitä koskaan pääse yllättämään. Välillä oppitunti, hiukan voimistelua, päivällinen ja taasen äksiisiä, ja niin se ensimmäinen päivä menikin. Seuraavana päivänä sitä koetettiin painaa päähän yhä uutta ja uutta. Karttamerkit, kompassit, suunnistamiset, suojeluskuntajärjestön kokoonpanot, aseopit jne. tehtiin käsitettäväksi oppitunneilla ja maastossa [...] Lopuksi vielä syötiin illallinen, jonka lotat kaiken kruunuksi olivat tehneet maukkaimmasta maukkaimman ja jota syödessä Kauppila lausui lotille kiitokset kurssin puolesta, ja näin sivumennen sanoen, lotat olivatkin sen ansainneet kymmenkertaisesti.

Illalla oli suojeluskunta järjestänyt juhlan, jossa mm. suojeluskunnan oma soittokunta ensi kertaa esitti musiikkiansa hyvin kiitolliselle kuulijakunnalle. Tähän päättyivät tällä kertaa har-

¹⁷⁸ *Pohjois-Hämeen Vartio* 8/1928, 239. Aluepuhallikko, XII alue Ikaalisten sk.

¹⁷⁹ Myllyniemi 1994, 169.

joituspäivät, joissa yhdeksän päivän aikana koetettiin valmentaa tiedoilla, joita silloin tarvitaan, milloin maamme laillista yhteiskuntajärjestystä jotenkin koetetaan horjuttaa.¹⁸⁰

”Ryssästä” ja bolshevismien vaarasta varoiteltiin suojeluskuntalaisia aluepäällikkö Lehtosen lisäksi *Pohjois-Hämeen Vartio* -lehdessä. Bolshevismi nähtiin sisäisenä uhkana, joskin ulkoapäin johdettuna: ”Tämmöisenä vaara on Venäjällä vallassa oleva bolshevismi kommunistisine oppeineen, joita myrkyntyneenä koetetaan levittää kaikkeen maailmaan ja näin ollen meidänkin maahan”.¹⁸¹ Aluepäällikkö Lehtonen jatkoi kouluttamista seuraavanakin vuonna. Esimerkiksi syyskuussa 1929 massa-ammuntaharjoituksia pidettiin aluepäällikön johdolla Vatulassa, Isossa Röyhiössä, Riitiasassa, Kovelahdessa ja Uurasjärvellä. Kauppalassa massa-ammuntaharjoituksia johti luutnantti Kauppila, Kurkelassa vänrikki Tuuri ja Kovelahdessa kyläpäällikkö Luotolinna.¹⁸² Vuoden 1929 lokakuussa Lehtonen siirtyi kadettikouluun ja seuraavaksi aluepäälliköksi valittiin res. vänrikki Arne Heinivaho. Aluepäällikön lisäksi suojeluskunnan paikallispuhjoiksi valittiin seuraavan vuoden kesäkuusta lähtien suojeluskuntaväepeli Arne Kauppila.¹⁸³ Suojeluskunnan toiminnan kannalta tapahtui merkittävä parannus, kun suojeluskunnalle saatiin hankittua oma toimitalo. Talo vihittiin käyttöön lokakuussa 1930. Talossa oli kanslia, tilat Lotta Svärd -osastolle ja lisäksi aluepäällikön asunto.¹⁸⁴

3.4.4 Harjoitus tekee suojeluskuntasotamiehen

Suojeluskuntajärjestön koulutusohje luokitteli koulutettavat saamansa sotilaallisen koulutuksen perusteella suojeluskunta-alokkain, suojeluskuntasotamieheiksi, suojeluskunta-aliupseereiksi ja suojeluskuntaupseereiksi. Lisäksi oman ryhmänsä muodostivat ikämiehet, joiksi siirrettiin halutesaan yli 40-vuotiaat suojeluskuntalaiset sekä terveydellisistä syistä rintamamieheiksi soveltumattomat. Suojeluskunta-alokkaita olivat suojeluskuntalaiset, jotka eivät olleet suorittaneet suojeluskuntasotamiestutkintoa. Suojeluskuntasotamiestutkinnon suorittaneen alokkaan piiripäällikkö nimitti suojeluskuntasotamieheksi. Suojeluskuntakorpraaliksi piiripäällikkö nimitti ansioituneen sk.-sotamiehen harjoittajavelvollisen ehdotuksesta. Suojeluskunta-aliupseereja olivat sk -alikersantit, -kersantit ja -väepelit. Suojeluskunta-alikersantiksi nimittäminen edellytti hyväksytyä aliupseeritutkinnon suorittamista ja tähän arvoon korotettua tai sk-alikersantiksi nimettyä armei-

¹⁸⁰ *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1929, 53–54. L..t...n, Ikaalilaiset sotatoimia harjoittelemassa.

¹⁸¹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 1/1933, 8. Bolshevismivaara.

¹⁸² *Pohjois-Hämeen Vartio* 7/1929, 216. XII alue.

¹⁸³ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁸⁴ *Pohjois-Hämeen Vartio* 11/1930, 3. Uusi Sk-talo.

jan alikersanttia. Perustana seuraaviin sk-aliupseerin (kersantti, vääpeli) arvoihin oli sotilaalliset ansiot ja menestyksellinen toiminta suojeluskuntajärjestössä. Suojeluskuntaupseeri oli suojeluskuntalainen, joka oli suorittanut varsinaisen tutkinnon sk-upseeriksi ja korotettu tähän arvoon tai armeijaupseeriarvon omaava upseeri.¹⁸⁵

Suojeluskunnan sotilaallista toiminta elvyttämään kehiteltiin yliesikunnassa harrastustunti- ja merkkijärjestelmä. Järjestelmä astui voimaan 1.6.1926. Harrastustuntien laskentaperusteena olivat sotilasharjoitukset, eikä tunteihin laskettu esimerkiksi ampumaharjoituksia tai kilpailuja lukuun ottamatta taisteluumuntonja. Vuorokautta kohti harrastustunteja oli mahdollista kerryttää enintään kuusi tuntia. Myöhemmin perustettiin järjestelmän kannustimeksi vielä harrastusmerkit, jotka jaettiin III-, II- ja I-luokan merkkeihin. Merkkien edellyttämät harrastustuntimäärät olivat vastaavasti 120, 240, ja 300 tuntia. Harrastusmerkkijärjestelmä toimi kannustimena nimenomaan ahkerasti ja säännöllisesti harjoituksissa kävijöille tai ikämiehille, jotka eivät muutoin kyenneet enää saavuttamaan muunlaisia kuntoisuusmerkkejä. Hersalo arvioi järjestelmää seuraavasti:

Harrastusmerkkijärjestelmästä koitui odotettua merkittävämpi. Paitsi onnistunutta kannustinta itse merkistä, saatiin sen edellyttämästä kirjanpidosta luotettavat tilastot sotilaskoulutuksellisen palvelun määrästä. Se oli myös oikeudenmukaisempi kuin esim. tilasto osanottajista kurssitoimintaan—kurssien pituushan saattoi vaihdella 3–4 päivästä yhtä moneen viikkoon. Kurssilaislaskelmissa oli miespäiväperuste jo tasapuolisempi (osanottajamäärä kerrottuna päivien luvulla), vaikkei täysin objektiivista kuvaa koulutuksen tehosta voitu yleensä kukaan antaa, koska se riippui mm. kouluttajien ja koulutettavien tasosta sekä piirejä vertaillessa, niiden miesvahvuudesta ja olosuhteista.¹⁸⁶

Pohjois-Hämeen piirissä harrastustuntijärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1928. Piirin harrastustuntimäärä oli jo vuonna 1932 niin korkea, että se merkitsi ensimmäistä sijaa koko suojeluskuntajärjestössä. Yli 40 tunnin harrastustuntimäärä vastasi noin viikon vapaaehtoista asepalvelusta (Taulukko 2).¹⁸⁷

¹⁸⁵ *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1925, 19. Suojeluskuntajärjestön koulutusohje.

¹⁸⁶ Hersalo 1965, 258–259.

¹⁸⁷ Tienari 1943, 320; KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

Taulukko 2: Harrastustuntien määrä miestä kohden Ikaalisten sk:ssa, piirissä ja järjestössä vuosina 1930–1932.

Vuosi	Ikaalisten sk:n harrastustunnit miestä kohden	Pohjois-Hämeen sk-piirin harrastustunnit miestä kohden	Koko sk-järjestön harrastustunnit miestä kohden
1930	20,5	40,2	26,8
1931	35,7	47,1	34,7
1932	52,3	73,2	48,4

Ikaalisten suojeluskunnan harrastustuntien keskiarvo miestä kohden alkoi kohota nopeasti 1930-luvun ensimmäisinä vuosina. Se jäi kuitenkin huomattavasti jälkeen piirin luvuista, mutta oli jonkin verran parempi kuin koko järjestön harrastustuntien keskiarvo. Hersalo tulkitsee harrastustuntien määrien eroa eri piirien välillä niin, että numeroita ei yksinomaan voida pitää sotilaallisen harrastuksen mittarina, vaan on otettava huomioon suojelukuntapiirien ja -alueiden erilaisuus sekä koulutusresurssien ja jäsenmäärien suhde.¹⁸⁸ Tämän arvion perusteella Ikaalisten suojeluskunnan harrastustuntien keskiarvo miestä kohden ei ole huono saavutus, sillä suojeluskunnan alue oli laaja ja etäisyydet kylien välillä pitkät.

Vuonna 1930 Ikaalisten suojeluskunnan sotilaskoulutus suoritettiin pääasiassa harjoituspäivien muodossa käyttäen ohjeena järjestön koulutusohjetta ja kouluttajina toimivat aluepäällikkö apunaan paikallispäällikkö ja alipäällystö. Harjoituspäiviä pidettiin keväällä ja syksyllä kullekin koulutusluokalle erikseen sekä lisäksi kyläosastoissa järjestettiin päivän kestäviä hiihto- ja talvisotaharjoituksia sekä oppitunteja. Piirin leiripäiville¹⁸⁹ Pälkäneellä osallistui 12 miestä. Vuoden loppupuolella harjoitukseen osallistuneiden määrä lisääntyi tuntuvasti.¹⁹⁰ Myös piirin vuositarkastukseen osallistuneiden määrästä pidettiin kirjaa ja tuloksia julkaistiin taulukkona piirin tiedotuslehdessä. Vuonna 1931 Ikaalisten osallistumisprosentti oli 88,72 prosenttia ja vuonna 1932 81,20 prosenttia. Piirin suojeluskunnista Mänttä pääsi jopa 100 prosenttiin, mutta heikoimpien osallistuminen liikkui 60 prosentin tuntumassa.¹⁹¹

¹⁸⁸ Raikkala 1964, 207.

¹⁸⁹ Piirin vuosittaiset leiripäivät pidettiin Ikaalisten reservikasarmilla Vatulassa vuosina 1923–1926, jonka jälkeen leiripäivät järjestettiin Pälkäneellä 1927–1936.

¹⁹⁰ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁹¹ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

3.5 Ammunta on suojeluskunnan kuningaslaji

Suojeluskuntien alkuajan ampumatoiminnan kehittymiselle oli monta estettä. Kiväärit olivat huonokuntoisia, samoin panokset. Ampumaradat olivat lähinnä luonnonratoja, lisäksi kouluttajia ei ollut tarpeeksi. Sisällissodan jäljiltä piirin suojeluskunnat saivat riittävästi kiväärejä, mutta suuri osa kivääreistä oli joko viallisia tai käyttökeltottomia. Vuonna 1920 piirin asetarkastajaksi nimettiin jääkärivääpeli Jussi Leimu, joka ryhtyikin toimenpiteisiin viallisten kiväärien korjaamiseksi ja käyttökeltottomien vaihtamiseksi toimiviin. Leimun suorittamien tarkastusten perusteella piirin suojeluskuntien aseista viallisia oli noin 40 prosenttia ja täysin käyttökeltottomia 20 prosenttia. Piirin toimesta järjestettiin Tampereella 1921 aseseppäkurssi, jonka jälkeen kurssilaiset saivat oikeuden suorittaa yksinkertaisia kiväärikorjauksia suojeluskunnassaan. Piirin kiväärejä alettiin yliesikunnan määräyksestä varustaa S-leimalla. Piiri perusti myös oman asepajan vuoden 1922 loppupuolella.¹⁹² Vuonna 1921 Ikaalisten suojeluskunnalla oli aseita riittävästi, mutta lähes 50 prosenttia niistä oli käyttökeltottomia. Vanhoista kivääreistä oli vuoden aikana korjattu Yliesikunnan asepajalla noin 40 kappaletta, lisäksi suojeluskunnan aseseppä on korjaillut pienempiä vikoja.¹⁹³ Aseistus alkoi vähitellen parantua, kun piiriesikunnalta saatiin vuonna 1924 8 kappaletta uusilla piipuilla varustettuja kiväärejä. Lisäksi piiristä oli tulossa lottien keräyksen tuotoilla hankitut 40 kivääriä lisää.¹⁹⁴ Järjestön ratkaisu ampumakoulutuksen kehittämiseen oli ampumakasvatuslautakunta, joka valittiin suojeluskuntiin vuodesta 1922 lähtien. Sen tehtävänä oli huolehtia kaikesta ampumatoimintaa liittyvistä asioista, niin alokasampujien opastamisesta, kilpailujärjestelyistä ja toimitsijatehtävistä. Tehtäviin kuului myös asehoidon valvonta ja ampumaratojen aikaansaaminen. Ampumalautakuntiin valittiin ampumisesta innostuneita ja harjaantuneita miehiä. Lautakunnan jäsenille pyrittiin järjestämään ampumatoimintakursseja ja neuvontapäiviä. Vuonna 1924 saatiin piireihin valtion palkkaama ns. sotilasohjaaja huolehtimaan ampumatoiminnan ohjauksesta.¹⁹⁵ Paikallispäällikkö Mantereen toukokuun 1925 harjoitusohjelmaan kuului Kartun ampumaradalla pidetty karsintakilpailu:

23.5. ja 24.5. suoritetaan piirin ampumamestaruuskilpailut Kuljussa. Karsintakilpailut tätä varten pidetään 17.5.25 Kartun ampumaradalla alkaen klo 1 i.p. Kokoonnutaan Kartun Hallille klo 12 pv:llä. Kaikkien, joilla on uusilla piipuilla varustetut kiväärit, on silloin saavuttava

¹⁹² Tienari 1943, 361–363.

¹⁹³ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁹⁴ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

¹⁹⁵ Hersalo 1962, 179–180.

kilpailuun. Ammutaan 300 m. matkalta maaten, ilman tukea Yliesikunnan pääengastauluihin 15 laukausta, 30 min. ajalla. 2 koelaukausta sallitaan. Samalla valitaan edustajat kenttäammuntaan. Ammutaan 150 m. matkalta tauluryhmään (3 pääkuviotaulua) maaten ilman tukea. 10 laukausta 2 minuutin ajalla. Lähemmät määräykset katso Pohjois-Hämeen vartio N:o 3.25. Valmistautukaa huolella.

Näiden karsintakilpailujen yhteydessä suoritetaan joukkueiden välinen kilpailu pienoiskivääristä, puolustajana 1 joukkue. Matkat ja ampumataulut kuten yllä. 5 edustajaa.

Samalla suoritetaan ikämiesampumakilpailu 300 m. tauluun 15 laukausta. Ikäraja 45 v.¹⁹⁶

Kuvatut ammunnat olivat kouluammunta ja kenttäammunta kiväärillä. Edellä mainittujen lisäksi ammuttiin mestaruuskilpailuissa yhdistetty koulu- ja kenttäammunta, kouluammunta pistoolilla (15 laukausta, 25 metriä) ja pienoiskivääriammunta (40 laukausta, 50 metriä).¹⁹⁷

3.5.1 Kolmen linjan kivääristä pystykorvaan

Suojeluskuntalaiselle kivääri oli jokamiehen ase, joka oli mukana sekä sotilaskoulutuksessa että kilpailuissa. Suojeluskuntajärjestö sai valmiiksi aseistuksen inventoinnin vuoteen 1920 mennessä, jolloin kiväärien kokonaismääräksi tilastoitiin 110 030 kappaletta. Suurin osa kivääreistä oli venäläisiä kolmen linjan kiväärejä, joita inventoitiin 87 954 kappaletta.¹⁹⁸ Venäläinen kolmen linjan kivääri, malli 1891, oli rakenteeltaan keskusmakasiinikivääri, jonka makasiiniin mahtui viisi patruunaa. Kiväärin piipun läpimitta oli kolme linjaa (linja on venäläinen mitta, 1 linja on 2,54 mm) eli 7,62 mm. Kivääri painoi ilman pistintä 3,9 kiloa ja sen pituus oli 1,3 metriä.¹⁹⁹

Lisäksi käytössä oli japanilaisia, ruotsalaisia ja saksalaisia kiväärejä ja karabiineja sekä suojeluskuntalaisten omia aseita. Seuraavina vuosina kivääritilanne huononi, sillä aseita jouduttiin hylkäämään käyttökelvottomina kuluneiden piippujen takia. Pulma ratkaistiin tilaamalla kuluneiden piippujen tilalle uusia paksuseinäisempiä piippuja Sveitsistä. Uudelleen piiputettu ase sai nimen ”lottakivääri”, sillä varoja piippujen hankintaan saatiin lottien suorittaman rahankeräyksen tuotoilla.²⁰⁰ Piippujen asennus ja aseiden peruskorjaus tehtiin Suojeluskuntain Ase- ja Konepajalla (Sako) ja kivääri sai mallinimikkeen m/91–24. Kivääri oli 11,5 cm lyhyempi kuin venäläinen kolmen linjan kivääri. M/91 mallin pohjalta kehiteltiin perusaseeksi kivääri malli m/27, joka ei kuitenkaan tyydyttänyt järjestöä. Mallista kehiteltiin joiltain yksityiskohdiltaan m/27:stä eroava m/28, jota kutsuttiin

¹⁹⁶ *Pohjois-Hämeen Vartio* 4/1925, 28. Mantere paikallispäällikkö, Ikaalisten paikallispäällikön päiväkäsky n:o 4, 7§.

¹⁹⁷ *Hakkapeliitta* 1/1930, 21–22. Lauri Malmberg, Suojeluskuntain kehityksestä.

¹⁹⁸ Hersalo 1962, 182–190.

¹⁹⁹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 4/1923, 6. Venäläinen 3-linjan kivääri.

²⁰⁰ Hersalo 1962, 182–190.

myös ”pystykorvaksi” jyvän ulkonevien suojakorvakkeiden vuoksi. Kivääriä valmistettiin vuosina 1928–1933 kaikkiaan 33 000 kappaletta.²⁰¹ Vuonna 1930 piirin koko 3451 kiväärin asekanasta 2357 kappaletta oli m/91 ja m/24 -kiväärejä ja 1094 kappaletta m/28 -kiväärejä.²⁰²

Karabiini oli kolmen linjan kivääriä lyhyempi ja sitä oli ollut käytössä lähinnä ratsuväellä. Paikallis-päällikkö Mantere ohjeisti syyskuussa 1925 päiväkäskyssä numero 8 kaikkia suojeluskuntalaisia tuomaan hallussaan olevat karabiinit vaihtoa varten esikuntaan 1.10. mennessä, minkä jälkeen kenelläkään ei saa olla karabiineja harjoituksissa eikä muissa suojeluskunnan tilaisuuksissa. Samoin huomautettiin tapauksista, että kivääreitä on tavattu henkilöillä, jotka eivät enää ole tai eivät ole olleetkaan suojeluskunnan jäseniä. Kyläpäälliköitä määrättiin samoin 1.10. mennessä keräämään kylistään kaikki kolmen linjan kiväärin tällaisilta henkilöiltä ja lähettämään ne esikuntaan.²⁰³ Paikal-lispäällikkö Mantereen samaisen päiväkäskyn 9.§ koski kiväärin tarkastuksia ja ampumakirja-ammuntoja:

Kiväärin tarkastukset ja ampumakirja-ammuntoja suoritetaan lokakuun kuluessa seuraavasti: 22.10. Vatulan joukkue, 23.10. Iso-Röyhiön joukkue, 24.10. Heittolan joukkue, 25.10. Kaup-palan joukkue. Tarkastukset alkavat joka paikassa klo 10 ap. Ammunnat klo 1 ip. Kokoontu-mispaikat ilmoitetaan myöhemmin Ikaalinen-lehdessä.²⁰⁴

Piirin ampumatoiminnan edistämiseksi järjestettiin suojeluskuntien välillä myös niin sanottuja massa-ampumakilpailuja, joiden säännöt oli laadittu sellaisiksi, että ne pakottivat mahdollisimman suuret joukot ottamaan osaa kilpailuihin. Sääntöjen mukaan pakollinen osanottajamäärä vaihteli 50–70 prosentin välillä ja ampumamatka oli 150 metriä 300 metrin tauluun, makuulta viisi lauka-usta tuelta ja viisi laukausta ilman tukea. Tavoitteena oli paitsi edistää ampumaurheilua myös saa-da yleiskäsitys piirin suojeluskuntien tasosta. Ikaalinen sijoittui piirin suojeluskuntien välisessä kil-pailussa yhdeksänneksi keskiarvolla 58,60. Parhaiten sijoittuneen Kolhon suojeluskunnan keskiarvo oli 89,94 pistettä ja heikoimmin menestyneen (22.) Eräjärven suojeluskunnan keskiarvo oli 34,00 pistettä. Huomattavaa oli, että yhdeksän suojeluskuntaa ei saanut vaadittua osallistujavahvuutta kokoon.²⁰⁵

²⁰¹ Selén & Pylkkänen 2004, 399.

²⁰² Hersalo 1962, liite nro 2.

²⁰³ *Pohjois-Hämeen Vartio* 9/1925, 27. Mantere paikallis-päällikkö, Ikaalisten suojeluskunnan päiväkäsky N:o 8.

²⁰⁴ *Pohjois-Hämeen Vartio* 9/1925, 27. Mantere paikallis-päällikkö, Ikaalisten suojeluskunnan päiväkäsky N:o 8.

²⁰⁵ *Pohjois-Hämeen vartio* 8/1924, 12. Piirimme ns. ”massa” ampumakilpailun tulokset.

Suojeluskuntalainen vastasi käyttöönsä saamien taisteluvälineiden, kuten kiväärin ja muidenkin varusesineiden säilyttämisestä ja käytöstä. Niiden yksityiseen käyttöön ottaminen oli kielletty suojeluskuntajärjestön hallinto-ohjesäännössä. Koska esimerkiksi asetta säilytettiin suojeluskuntalaisen kotona, sitä saatettiin käyttää muuhunkin tarkoitukseen, kuten metsästykseseen tai johonkin suojeluskunnan ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan.²⁰⁶ Ylipäällikkö Lauri Malmberg teroittaa suojeluskuntalaisille *Pohjois-Hämeen Vartio* -lehdessä vastuullisuutta aseenkäytössä ja voimassaolevista rangaistusseuraamuksista päiväkäskyssä vuodelta 1924:

Yliesikunnan tietoon on tullut, että useat suojeluskuntalaiset käyttävät suojeluskunnilta saamia aseita metsästykseseen. Koska kauaskantoisen sotilaskiväärin käyttäminen tällaiseen tarkoitukseen on hyvin vaarallista ja sitä paitsi suojeluskuntakiväärin törkeätä väärinkäyttöä, teroittaa Yliesikunta kaikkien suojeluskuntalaisten mieliin, että kiväärin käyttäminen metsästykseseen, kuten kaikkeen muuhunkin tarkoitukseen suojeluskuntatoiminnan ulkopuolella, on ehdottomasti kielletty ja velvoittaa asianomaisen suojeluskuntapäällystön valvomaan, että kieltoa noudatetaan ja rikkomukset asianmukaisesti rangaistaan.²⁰⁷

Paikallispäällikkö Mantereen lisäys päiväkäskyyn oli käsky joukkueenjohtajille ja kyläpäälliköille valvoa edellä olevan kiellon noudattamista ja rikkomuksen sattuessa tehdä ilmoitus paikallispäällikölle asianmukaisia toimenpiteitä varten.²⁰⁸

Ampumaharrastuksen ja -taidon lisääntymiseen vaikutti erityisesti se, että vuonna 1925 suojeluskuntien ampumatoiminnassa otettiin käyttöön niin sanottu ampumakirja, joka sisälsi 16 harjoitusta. Jokaisessa harjoitusosiossa oli tavoitteena saavuttaa asetettu rajatulos päästäkseen seuraavaan osioon. Ampumakirjasuoritukset mahdollistivat johdonmukaisen ja järjestelmällisen ampumakoulutuksen.²⁰⁹ Piirin ampumatoiminnan onnistumista kuvaavassa tilastossa vuodelta 1925 Ikaalinen oli piirin suojeluskunnista 21. ja vuonna 1926 viimeinen eli 33. Tilastossa Ikaalisten suojeluskunnalla, kuten muillakin tilaston häntäpään suojeluskunnilla, ampumakirjatoiminta oli vielä noin puolella jäsenistä aloittamatta. Sen sijaan parhaiten amunnassa menestyneillä suojeluskunnilla, kuten Aitolahdella ja Mäntällä, lähes 90 prosenttia miehistä oli aloittanut ampumakirjan. *Pohjois-Hämeen Vartio* -lehden ”Ampumaosastossa” piirin sotilasohjaaja piti eroja ensimmäisten ja viimeisten suojeluskuntien välillä suhteettoman suurina. Harmillista oli sotilasohjaajan mielestä lisäksi se, että loppupään suojeluskuntien huono menestys nosti piirin ampumakirjan aloittamatto-

²⁰⁶ *Pohjois-Hämeen vartio* 6/1924, 25. Ote Ylipääll. Pvk. N:o 10 § 20.

²⁰⁷ *Pohjois-Hämeen vartio* 6/1924, 25. Ote Ylipääll. Pvk. N:o 10 § 20.

²⁰⁸ *Pohjois-Hämeen vartio* 6/1924, 24–25. Mantere, Ikaalisten suojeluskunnan paikallispäällikön päiväkäsky.

²⁰⁹ Myllyniemi 1994, 169.

mien suojeluskuntalaisten keskiarvon 30 prosentin tuntumaan. Niinpä hän kommentoi tilastoja varsin kitkerään sävyyn: ”Parhaiten puhuvat numerot puolestaan, mutta emme malta olla ihmettelmättä Ikaalista, joka on ylivoimaisesti viimeinen. Ja kuitenkin siellä on ollut patruunain kulutus melkoinen, missä vika?”²¹⁰

Varmasti yksi syy Ikaalisten suojeluskunnan huonoon menestykseen ammunassa oli vaatimukset täyttävän ampumaradan puute. Vuonna 1928 Ikaalisten suojeluskunnan ammuttoiminta otti edistysaskelia, kun suojeluskunta sai oman ampumaradan Kauppalan lähelle. Samalla myös ampumakirjatoiminnassa päästiin eteenpäin noin yksi piste. Lisäksi aseistus parani, sillä suojeluskunta sai käyttöönsä uusia m/28 kiväärejä 15 kappaletta sekä entisiä kiväärejä korjattuina. Puutetta aseista oli edelleen, sillä vielä 15 mieheltä puuttui kivääri.²¹¹

3.5.2 Ampumarata

Ampumaharrastuksen ja ammutkilpailujen lisääntyessä sekä kivääritilanteen parantuessa alkoivat suojeluskunnat tarmokkaasti puuhata ampumaratoja. Ampumaratojen rakennustoimintaa ohjasi piirin 2. sotilasohjaaja jääkärivääpeli Jussi Leimu, joka antoi kuvin ja piirustusten muodossa havainnollistettuja ohjeita ampumaratojen rakentamisesta. Ajanmukaisia näyttöhaudalla varustettuja ampumaratoja alkoi nousta piirin alueelle. Ensimmäinen suojeluskunnan rakentama ampumarata Pohjois-Hämeessä valmistui vuonna 1919 Kolhon suojeluskunnalle. Tampereen rata paviljonkeineen, joka täytti korkeatkin vaatimukset, valmistui Kissanitiyn maastoon vuonna 1922.²¹² Vuonna 1930 laadittujen Yliesikunnan tilastojen mukaan ratojen taso koko järjestön alueella oli hyvin vaihteleva. Vajaa kolmasosa oli varustettu näyttöhaudalla ja puolet radoista ja ampumapaikoista oli kyläosastojen omia. Huomattava osa radoista oli ammuntaan sopivia aukioita, joiden taulualueen takana oli jonkinlainen maapenkka. Näyttöhautojen puuttuessa ampujien oli käytävä itse katsomassa taulunsa tulokset ja niinpä luonnonradoilla toteutetut kilpailut venyivät. Lisäksi ampujia suojaavien ampumakatosten puuttumien saattoi luoda epäedulliset valaisuolosuhteet

²¹⁰ *Pohjois-Hämeen vartio* 2/1927, 11. Ampumaosasto, Vuoden 1926 ampumatoiminta numeroiden valossa.

²¹¹ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

²¹² Tienari 1943, 362–363.

ampujille. Kyläosastojen ampumaradat olivat usein vielä vaatimattomampia kuin suojeluskunnan ampumarata.²¹³

Vuonna 1924 Ikaalisten suojeluskunnalla oli käytössään kaksi ampumarataa, joissa toisessa oli kymmenen taulua ja toisessa viisi taulua. Radoilla voitiin ampua yhtä matkaa kerrallaan.²¹⁴ Näytöshaudallisen ja ampumakatoksellisen ampumaradan rakentamiseen päästiin vasta vuonna 1929 ja silloinkin rata saatiin vasta välttävään kuntoon. Rata valmistui vasta vuonna 1936.²¹⁵

3.6 Suojeluskuntaurheilu

Suojeluskunnista 2.8.1918 annetun asetuksen kohdassa yleisiä säännöksiä 1§:ssä määritellään suojeluskunnan tarkoitus ja miten tarkoitusta toteutetaan. Yksi neljästä suojeluskunnille määritellyistä tehtävistä oli edistää voimistelua, urheilua, ja kansalaiskunnan kasvattamista.²¹⁶ Suojeluskuntalaissa vuodelta 1927 sanamuoto muuttui muotoon ”suojeluskuntajärjestö harjoittaa liikuntakasvatusta”. Selén kuvailee liikuntakasvatuksen roolia järjestössä:

Suojeluskuntajärjestön organisaatiossa liikuntakasvatus oli otettu hyvin huomioon. Langat kulkivat yliesikunnan urheiluosastosta aina etäisempäänkin suojeluskuntaan. Suojeluskuntien toimintaa edistäväksi määrätty urheilu ei rajoittunut sotilasurheiluun vaan sen tuli kattaa myös muu liikunta.²¹⁷

Urheilua ei kuitenkaan heti pystytty virallistamaan järjestössä, vaan ylipäällikkö Essen asetti joulukuun 12. päivänä 1919 erityisen komitean suunnittelemaan Sk-järjestön tulevaa urheilutoimintaa. Voimistelunopettaja ja Pohjois-Karjalan suojelukuntapiirin päällikkönä toiminut K.E. Levälahti valittiin komitean johtoon. Muut jäsenet olivat Hämeenlinnan suojeluskuntaa johtanut luutnantti Niilo Sigell (Hersalo) sekä vänrikki Martti Wichmann, Väinö Teivaala ja Tuomo Heikura. Tammikuun 10. päivä 1920 komitea kokoontui ja kolmipäiväisessä kokouksessaan jätti mietintönsä suojeluskuntain tulevasta urheilutoiminnasta. Komitea katsoi muun muassa, että urheilu tarvitsi sisällissodan jälkeen yksittäisten huippujen lisäksi ”laajempien piirien osanottoa ja kannatusta”. Suojeluskunnilla nähtiin siinä tilanteessa olevan urheilun edistämiseen parhaat edellytykset. Lisäksi komitea uskoi,

²¹³ Selén & Pylkkänen 2004, 73–74.

²¹⁴ *Pohjois-Hämeen vartio* 12/1924, 14. Piirin suojeluskuntien ampumaradat.

²¹⁵ Tienari 1943, 367.

²¹⁶ Hersalo 1962, 24.

²¹⁷ Selén & Pylkkänen 2004, 84.

että urheiluharrastus oli tärkeä myös järjestölle, ”sillä sotilasharjoitukset yksinään ajan mittaan eivät jaksaa ylläpitää innostusta ja harrastusta suojeluskuntatoimintaan”. Komitea ehdotti järjestön urheiluohjelmaan yleisurheilua huomioon ottaen paikalliset olosuhteet sekä sotilasurheilulajeja, kuten ”käsipommin heittoa”, marssia ja hiihtoa. Mietinnössä korostettiin ”joukko-otteluiden” merkitystä. Tällaisia lajeja voisivat olla palloilulajit, kuten esimerkiksi pitkäpallo²¹⁸. Mietinnössä ehdotettiin Sk-järjestön yliesikuntaan erityistä liikuntakasvatusosastoa, jonka johdossa olisi osastopäällikkö ja hänen alaisenaan kaksi neuvojaa. Komitea ehdotus suojeluskuntaurheilulajeiksi olivat esimerkiksi hiihtoa, yleisurheilua ja pallolajeja. Lajeilla oli selvä yhteys maanpuolustuksellisiin tarpeisiin, kuten nopeaan etenemiseen, yhteistoimintaan ja talvella liikkumiseen. Komitealla oli myös esitys suojeluskuntien urheilumerkkivaatimuksista. Erkki Vasara arvioi väitöstudkimuksessaan, että komitea loi selvät linjaukset Suojeluskuntajärjestön tulevien vuosien urheilutoiminnalle.²¹⁹

K.E. Levälähden johtama Suojeluskunnan yliesikunnan liikuntakasvatusosasto aloitti toimintansa kesäkuussa 1920 ja sk-piireihin nimettiin omat liikuntakasvatusneuvojansa, joita ryhdyttiin kouluttamaan. Samalla valtakunnallista toimintaa ryhdyttiin yhdenmukaistamaan. Lisäksi koulutusta pitäisi järjestää paikallisten suojeluskuntien urheiluvastaaville.²²⁰

3.6.1 Piirin urheiluohjaaja

Pohjois-Hämeen piirin 3. sotilasohjaajana (urheiluohjaajana) aloitti 1.8.1920 voimistelunopettaja Frans Valdemar Mänty (1890–1931). Mänty²²¹ puhui intomielisesti suojeluskuntaurheilun puolesta, lisäksi hän kirjoitti terävästi, mutta ennen kaikkea hän pani toimeksi. *Pohjois-Hämeen Vartio* -lehdestä, joka alkoi ilmestyä vuodesta 1923 lähtien, muodostui Männylle oivallinen foorumi urheiluvaatteen levittämiseksi etenkin maaseudulla asuvien suojeluskuntalaisten tietoisuuteen. Hän järjesti jo elokuun loppupuolella 1920 ensimmäiset urheilun- ja pitkäpallopelin ohjaajakurssit Toijalassa. Seuraavat kurssit pidettiin voimistelusta ja hiihdosta. Mänty sai urheiluinnostuksen he-

²¹⁸ Pitkäpallo oli Lauri ”Tahko” Pihkalan kuningaspallosta, ruotsalaisesta långbollista ja amerikkalaisesta baseballista kehittelemä pallo, jota pelattiin suojeluskuntajärjestössä 1919–1921. Pitkäpallokentän muutokset johtivat uuden lajin, pesäpallon, syntyyn 1922.

²¹⁹ Vasara 1997, 97–99.

²²⁰ Vasara 1997, 99–101.

²²¹ Vasaran mukaan Mänty oli tehokkaimpia Sk-järjestön urheilu-upseereista ja hän kannusti piirinsä suojeluskunnat aktiiviseen urheilun harrastamiseen.

räämään ja suojeluskuntiin ryhdyttiin rakentamaan urheilukenttiä, joilla pystyttiin järjestämään erilaisia kilpailuja. Piirin ensimmäiset hiihtomestaruuskilpailut järjestettiin Nokialla 19.–20.2.1921, jonne osallistui hiihtäjiä jo 21 suojeluskunnasta.²²²

Urheiluohjaaja Frans Mänty kirjoitti *Pohjois-Hämeen Vartion* urheiluosastossa vuonna 1923, että kesän urheiluohjelmaa suunniteltaessa huomio pitäisi kiinnittää keskittämiseen eli urheilutoiminta pitäisi kohdistaa vain muutamaani lajiin kerrallaan ja mahdollisimman suuria miesjoukkoja käsittäväksi. Mänty jatkoi, että piirin julkilausuma tässä asiassa on: ”suppea ohjelma laajalla rintamalla”. Tämän ohjelman urheilulajeja määriteltäessä oli Männyn mukaan tärkeää ymmärtää kaksi asiaa:

1) Mikä on sk-urheilun tarkoitus? Se on lyhyesti sanottuna suojeluskuntamiehen *nopeuden ja huomiokyvyn sekä kestävyiden ja tarmon* kasvattamista. Sk-urheiluohjelmaan kuuluvien urheilulajien tulee siis olla etupäässä näitä ominaisuuksia kehittäviä.

2) Toinen huomioon otettava seikka on se, miten kukin urheilulaji soveltuu *massa- eli suurten joukkojen* urheiluksi sekä se, miten yksinkertaisissa ja vaatimattomissa *maalaisoloissakin* voidaan kysymykseen tulevia lajeja harjoittaa.²²³

Edellä mainitut kohdat huomioon ottaen Mänty päätyi kesäurheilulajeissa pesäpallopeleihin ja kestävyysjuoksuun. Hän korosti, että tehokkaimmat keinot joukkojen liikkeelle saamiseksi ovat kyläkuntien ja urheilupiirien väliset joukko-ottelut ja sarjakilpailut. Pesäpallon pelaaminen Pohjois-Hämeessä olikin suosittua ja Mänty jatkoi puhuen kansallispelistä: ”Vasta, kun joka ainoassa hämääläiskylässä paukahtelee kesäiltaisain vastatusten maila ja pallo ja tanner tömisee pesille ryntäävien miesten askelissa, vasta silloin voimme katsoa olevamme oikealla tolalla”.

Urheiluohjaaja Mänty kehottikin rakentamaan jokaiseen kylään edes jonkinlaisen pallonlyöntipaikan ja muodostamaan pesäpallojoukkueen. Suositeltavia mieskohtaisia lajeja olisivat sk-kesäurheilussa kestävyys- ja pikajuoksu, sk-5-ottelu tai 3-ottelu.²²⁴

3.6.2 Urheilukentät

Mänty järjesti ilmeisesti kyselyn piirin suojeluskuntien urheilutoimikunnille siitä, miten urheilukenttiä oli perustettu piirin alueella, koska Pohjois-Hämeen Vartion elokuun numeron ”urheiluosastossa” vuonna 1923 oli selvitys tilanteesta. Moni suojeluskunta oli vasta raivaamassa tai han-

²²² Tienari 1943, 386–388.

²²³ *Pohjois-Hämeen vartio* 1/1923, 15. Urheiluosasto, Kesäurheilukauden alkaessa.

²²⁴ *Pohjois-Hämeen vartio* 1/1923, 15. Urheiluosasto, Kesäurheilukauden alkaessa.

kimassa maa-alueita. Lisäksi useat olemassa olevat kentät varsinkin maaseudulla saattoivat olla pohjaltaan tai sijainniltaan sopimattomia maamiesseuran- tai suojeluskuntatalon pihamaita tai jopa ampumaradan yhteyteen rakennettuja kenttiä. Mänty kuitenkin kannusti rakentamaan kenttiä: ”Ensin voimakasta urheilutoimintaa, jotta kentän puute käy todella huutavaksi, kyllä sitten asia eteenpäin luistaa. Usealla toimihenkilöllä kuitenkin näyttää olevan sellainen mukava käsitys, että ensin pitäisi olla kenttä ja hiiliradat, pukupaviljongit ym. mukavuudet, sitten vasta voisi yrittää toimia urheilun alalla”.²²⁵

Ikaalisten suojeluskunnalta Mänty ei saanut tietoja kyselynsä, joten hän esitti samaisessa lehdes- sä terävään, mutta kannustavaan sävyyn oman arvionsa suojeluskunnan toimista urheilukenttä- asiassa:

Ikaalisissa tuntuvat kaikki harrastusta vaativat asiat tätä nykyä kasvavan alaspäin kuin leh- män häntä. Mikäli tiedän, tietoja en sieltä ole saanut, on siellä urheilukenttäasia nykyään ai- van ”istuvillaan” huolimatta siitä, että jo parikin kertaa on ollut järjestymässä, paikka on ollut katsottuna, rahoja myönnettynä jne., mutta sitten taas on heitetty kaikki ”klossiksi”. Merkil- listä kansaa: kun viitsivät, saavat aikaan mitä hyvänsä, mutta sitten taas kaikki nitsevoo! Va- hinko, sillä Ikaalisten kansa on rotevaa ja urheilukykyistä ja urheiluharrastus elää omin nok- kinsa sen väkirikkaitten kylien nuorison keskuudessa.²²⁶

Samansävyisiä arvioita urheilukenttäasiassa saivat myös vesilahtelaiset, jotka eivät olleet löytäneet kirkonkylän liepeiltä raivattavaa maa-alueita urheilukenttää varten. Mänty sivalsi: ”Vesilahden papat ovat nuukia maansa päälle”.²²⁷ Suojeluskunta oli alkanut puuhata Ikaalisiin urheilukenttää jo vuonna 1922 ja saman vuoden tulo- ja menoarviossa, joka määrältään oli 37 100 markkaa, ur- heilukentän rakentamiseen oli varattu 8 000 markkaa.²²⁸ Urheilukentälle ilmaantui myös muita käyttäjiä, sillä Ikaalisten pitäjän keskusseuraksi perustettiin 1922 Ikaalisten Urheilijat ry., joka liittyi Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon (SVUL). Ikaalisten Urheilijoiden ensimmäiseksi puheenjohta- jaksi valittiin opettaja ja suojeluskunnan paikallispäällikkö Juuse Tamminen. Keskusseuraan liittyi- vät jo perustamiskokouksessa Ikaalisten Tarmo, Iso-Röyhiön Jymy, Kilvakkalan Tempaus, Sikurin Taimi ja Vähä-Röyhiön Ponsi. Uuden keskusseuran ja suojeluskunnan yhteistyö oli läheistä ja esi- merkiksi pesäpallo, joka oli otettu suojeluskunnan urheiluojelmaan, sai suosiota jäsenseuroissa.

²²⁵ Pohjois-Hämeen vartio 3/1923, 15. M–y, Piirin suojeluskuntien urheilukentät.

²²⁶ Pohjois-Hämeen vartio 3/1923, 15. M–y, Piirin suojeluskuntien urheilukentät.

²²⁷ Pohjois-Hämeen vartio 3/1923, 15. M–y, Piirin suojeluskuntien urheilukentät.

²²⁸ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1918–1927.

Ikaalisten Tarmon jäsenet, joista useimmat kuuluivat suojeluskuntaan, oppivat pesäpallon pelin siellä jo 1922. Myöhemmin peli tuli vähitellen myös kyläseurojen ohjelmaan.²²⁹ Uusi urheilukenttä valmistui yhteiskoulun ja tuomarien talon väliselle ranta-alueelle ilmeisesti 1928, sillä urheilukentän ”laittamista” varten valittiin oma toimikunta, johon valittiin Lahti, V. Hallia, I. Hallia, A. Kauppila, K. Kauppila, S. Vesa ja vt. aluepäällikkö Lehtonen.²³⁰

3.6.3 Hiihto ja ammunta

Vuonna 1923 *Suojeluskuntalainen* -lehti julkaisi Ikaalisten kirkonkylän kansakoulun opettajan ja entisen SM- ja PM -hiihtäjän Seth Vesan kirjoittaman artikkelin, jossa annetaan ohjeet murto- maasuksien valmistamiseksi aina koivuisten, suorien ja oksattomien suksipuiden valinnasta lähtien. Artikkelissa korostetaan aluksi hiihdon merkitystä suojeluskuntaurheilussa:²³¹

Suomen maantieteellisestä asemasta johtuu kaksi seikkaa, jotka suojeluskuntalaisen, tarvittaessa maamme itsenäisyyden puolustajan, on otettava huomioon harjottautuessaan suurta tehtäväänsä kunnolla täyttämään. Ja ne ovat luminen talvi ja pitkä harvaan asuttuja, teittömiä seutuja kulkeva raja. Sukset on kautta aikojen huomattu erinomaisen edullisiksi liikkumisvälineiksi talvisin. Tästä selviää, että suojeluskuntalaisen ei ainoastaan pidä välttämättä omistaa suksia, vaan myös omistaa taito niillä hiihtää. Kun kuitenkin suojeluskuntalaisilla monin paikoin maassamme on perin vähän suksia ja kun sukset ovat kalliinlaisia ostaakin, annamme tässä yksityiskohtaiset neuvot, joita noudattaen jokainen, joka keskinkertaisestikin on puutyötä sivutyönä tehnyt, osaa itse valmistaa sukset käytettäväikseen.

Ikaalisten suojeluskunnassa hiihto oli tärkeä osa urheilua. Jo vuonna 1920 pidettiin kahdet hiihto- ampumakilpailut. Vuosi 1926 oli hiihtourheilun vilkkaimpia vuosia. Kilpailuja järjestettiin seuraavasti (Taulukko 3).²³²

²²⁹ Nallimaa–Luoto 2007, 499–500.

²³⁰ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1928–1936.

²³¹ *Suojeluskuntalaisen Lehti* 1/1923, 3–5. Seth Vesa, Joka mies suksensa seppä.

²³² KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

Taulukko 3: Ikaalisten suojeluskunnan hiihtokilpailut talvella 1926

Päivämäärä	Hiihtokilpailu	Paikka	Osanottajia
10.1.1926	Hiihtoammunta	Kauppala	14
20.1.1926	Hiihtoammunta	Kauppala	8
13.2.1926	Alueen hiihtoammunta		10
14.2.1926	Prosenttihiihto Ikaalinen sk vastaan IX alue		77
14.2.1926	20 km hiihto		16
14.2.1926	10 km hiihto		7
21.1.1926	Joukkueiden välinen hiihtoammunta		20
17.1.1926	II joukkueen jäsenten- välinen pokaal kilpailu		5
21.3.1926	10 km hiihto	Kauppala	14
21.3.1926	20 km hiihto	Kauppala	14

Prosenttihiihto oli massakilpailu, jonka tarkoitus oli houkutella mukaan mahdollisimman suuri osa jäsenistöä. Prosenttihiihto hiihdettiin piirin alueella ensimmäisen kerran vuonna 1926. Seuraavana vuonna suoritettiin piirin suojeluskunnissa ”100 % herätys hiihdot”, joiden tavoitteena oli herätellä entistä useampi hiihtäjä ladulle.²³³ Vuosina 1928, 1929 ja 1930 Ikaalisten suojeluskunnan hiihtäjien % -osuudet olivat 67,4, 68 ja 82.²³⁴

Vuonna 1929 hiihdettiin ensimmäisen kerran Kyrösjärven ympärihiihto, joka kilpailtiin kyläosastojen välisenä viestinä.²³⁵ Seuraava talvi oli niin vähäluminen, että ympärihiihto jouduttiin suorittamaan liukkaalla Kyrösjärven jäällä. Hiihdon voitti Höytölän osasto. Yksityisistä hiihtäjistä paras oli Väinö Hallia.²³⁶ Kyrösjärven ympärihiihdosta muodostuikin hiihtokauden kohokohta. Ladulle lähdettiin kauppalasta suojeluskuntatalon edestä ja hiihdettiin jääosuutta pitkin Iso-Röyhiön Pentille, jonka jälkeen seuraavat vaihdot olivat Tevaniemessä, Riitalassa, ja Myllykartussa. Koko reitin pituus oli noin 55 kilometriä. Vuonna 1934 kilpailu hiihdettiin huonoissa lumiolosuhteissa ja siihen

²³³ Tienari 1943, 393–394.

²³⁴ *Pohjois-Hämeen vartio* 4/1930, 88. 100% herätys hiihdot vv. 1928–1930.

²³⁵ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

²³⁶ KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

osallistui neljä suojeluskunnan joukkuetta: Kauppala, Vatula, Höytölä ja Röyhiö. Viestin voitti Vatulan joukkue ajalla 3.42.45. Joukkueessa hiihtivät Felix Lindström, Lauri Mattila, Esko Heikkilä, Viljo Ylinen ja ankkurina Arvo Ylinen, joka vielä ”Piiskurin tolpassa”, vähän ennen Kauppalaa, onnistui ohittamaan Röyhiön joukkueen Arvo Tunturin. Toiseksi hiihtäneen Röyhiön joukkueen aika oli 3.43.15. Saman urheilu-uutisen yhteydessä paikallispäällikkö ilmoitti 4.2.1934 hiihdettävään maakuntaviestiin osallistujat: Viljo Ylinen, Arvo Tunturi, Mauno Hallia, Tauno J. Alppi, Esko Heikkilä ja Matti Harjuntausta. Paikallispäällikkö antoi maakuntaviestiin (Kuva 4, sivu 80) lähtijöille lopuksi ohjeen: ”Kehoitän yllämainittuja hiihtäjiä terästämään kuntoaan siihen mennessä”.²³⁷

Maakuntaviesti oli piiriesikunnan suunnittelema piirin suojeluskuntien välinen viestihiihto, joka järjestettiin ensimmäisen kerran 1924. Reitti maakunnan halki pyrittiin vuosittain tekemään niin, että se kulkisi mahdollisimman monen asutuskeskuksen kautta. Näin hiihtoa pyrittiin tekemään tunnetuksi laajoille kansalaispiireille. Suojeluskunnat osallistuivat 100–150 kilometrin pituiseen viestiin 5–8 miehisin joukkuein ja matkaosuus oli 20–25 kilometriä. Ensimmäinen maakuntaviesti hiihdettiin reitillä Vilppula–Tampere. Viestin kiertopalkintona oli *Aamulehden* lahjoittama hopeinen haarikka. Osanotto ensimmäiseen viestiin oli vielä laimeaa, sillä joukkueita ilmoittautui vain kahdeksasta suojeluskunnasta.²³⁸

3.6.4 Kesälajit

Suojeluskuntajärjestön yleisurheiluohjelmaan kuuluivat 4x100 metrin juoksu, 3000 metrin juoksu sekä viisiottelu, joka koostui 100 ja 1500 metrin juoksusta sekä kuulantyönnöstä, keihäänheitosta ja korkeushypystä. Yleisurheilu oli etenkin 1920-luvulla kansallinen suosikkilaji, mihin olivat vaikuttaneet varmasti suomalaisten menestyminen Tukholman ja Antwerpenin olympiakisoissa 1912 ja 1920.²³⁹ Yliesikunta teki voimakkaasti töitä myös murtomaajuoksun, maastajuoksun, nostamiseksi hiihdon kaltaiseksi suosikkilajiksi. Lajin sotilaallista merkitystä korostettiin ja paikallisissa suojeluskunnissa murtomaajuoksukilpailuista muodostuikin toukokuinen kesäurheilukauden avajaistapahtuma, mistä lähetettiin edustajat piirin kilpailuihin. 1920-luvulla piirien välisessä vertailussa Poh-

²³⁷ *Ikaalinen* -lehti 19.1.1934. Kyrösjärven ympärihiihto.

²³⁸ *Pohjois-Hämeen Vartio* 3/1924, 12. –y, Urheilu-osasto, Piirin suojeluskuntain välinen maakuntaviesti.

²³⁹ Vasara 1997, 254.

jois-Hämeen suojeluskuntapiiri erottui innokkaimpana kilpailujen järjestäjänä. Esimerkiksi vuonna 1923 piirin alueella järjestettiin kaikkiaan 150 rata- ja kenttärheilukilpailua ja kilpailujen osanottajamäärä nousi 2319 kilpailijaan. Piirin urheiluohjaaja Frans V. Männyn intomielisyys ja kannustavuus urheilun saralla oli siis tuloksellista.²⁴⁰

Mänty kehotti mieskohtaisessa sk-kesäurheilussa piirin suojeluskuntia keskittymään sk-5-otteluun, kestävyysjuoksuun ja erityisesti pikajuoksuun:

Jotta kaikilla sk-miehillä olisi tilaisuus myös mieskohtaisten urheilulajien harjoittamiseen, olisi jokaisen kyläkunnan harjoituspaikoille hankittava ainakin kuula, keihäs ja useampia varavarsia, sekä korkeushyppypuut ja useampia hyppyrimoja. Urheiluotteluiden lajeiksi emme kernaasti suosittele muita kuin kestävyys ja pikajuoksu, sk-5-ottelua tai 3-ottelua (kuula, korkeus ja 100 m. tai muunnosta, jossa kuulan sijalla on keihäs ja korkeuden sijalla pituushyppy).

Piirin suuret rata- ja kenttämestaruuskilpailut ovat Tampereella vasta syyskuun loppupuolella, joten kaikille on hyvää aika niihin valmistautua.²⁴¹

Ikaalisten suojeluskunnan kesäurheilu lähti käyntiin verkkaisesti, sillä esimerkiksi vuonna 1920 pidettiin vain yhden kenttärheilukilpailun.²⁴² Ikaalisten Seurahuoneella pidetyssä suojeluskunnan vuosikokouksessa 5.2.1922 urheilukenttätöimikuntaan valittiin insinööri N. Stenroos, kirjanpitäjä K. F. Lindström, kauppias O. Eränen, maanviljelijä E. Pentti ja maanviljelijä Ville Hiekka. Toimikunnalle annettiin tehtäväksi olla yhteydessä kauppalan valtuustoon ja pitäjän urheiluseuroihin urheilukentän rakentamiseksi paikkakunnalle. Mikäli kauppa tarjoi sopivan paikan kentälle, valtuutettiin toimikunta hankkimaan varoja ja ryhtymään viipymättä kentän rakentamistoimenpiteisiin.²⁴³ Vatulan kentällä, missä järjestettiin piirin leiripäivät vanhalla reservikasarmilla, urheiluolosuhteet olivat paremmat, sillä esimerkiksi paikallispäällikkö Mantereen päiväkäsky toukokuussa 1924 kuului seuraavasti:

Sotilaallisia harjoituksia ei kesäkuussa ole. Urheilu- ja ampumakilpailut pidetään seuraavasti: 8.6. klo 11 ap. kyläkuntain välinen ja mieskohtainen murtomaajuoksu- ja kilpailu, joka samalla on karsintakilpailu piirin mestaruuskilpailuihin.

Samana päivänä klo 12 pv. ampumakilpailu 300 m. matkalla kiertopalkintona olevasta pienoiskivääristä. Kilpailu on kyläkuntain välinen.

Samana päivänä klo 12 ip. Olympialainen 5-ottelu, mieskohtainen.

²⁴⁰ Vasara 1997, 254–256.

²⁴¹ *Pohjois-Hämeen vartio* 1/1923, 15. M–y, Urheiluosasto, Kesäkauden alkaessa.

²⁴² KA Sk 1599, Ikaalisten sk:n toimintakertomukset 1921–1938.

²⁴³ KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 1918–1927.

Kilpailut pidetään Vatulan kentällä. Auto lähtee Kauppalasta Vatulaan kilpailupäivänä klo 10 ap. Osanottoilmoitukset tehtävä esikuntaan 1.6. mennessä. Kilpailujen päättäjäisiltama pidetään Vatulan kylässä alkaen klo 7.30 ip.

Piirin suojeluskuntien välinen ampumakilpailu pidetään suojeluskunnassamme kesäkuun kuussa. Ajat ja paikat ilmoittavat joukkueen johtajat. Lähemmin Päiväkäsksyssä.

Piiriesikunta järjestää 26.6.–2.7.24 välisenä aikana leiripäivät Vatulan res.kasarmilla. Kehoitetaan kaikkien suojeluskuntalaisten näille leiripäiville saapumaan. Lähemmin Päiväkäsksyssä.

Mantere

Paikallispäällikkö

Pitkätallo ja pesäpalllo kuuluivat myös suojeluskuntien kesälajeihin. Lauri Pihkala oli useiden vuosien kehittelyn tuloksena viimeistellyt pesäpallon säännöt ja liittänyt lajin vuoden 1921 kirjoitus-sarjallaan suojeluskuntaurheiluun. Yleensä pesäpallon historiassa tehokkaimpana lajin levitystapana on pidetty juuri suojeluskuntien pesäpalllo-otteluita, ”sillä ne tekivät lajia parhaiten tunnetuksi, innostivat ja vetivät ihmisiä mukaan”. Piirin sisällä mestaruus ratkottiin siten, että suojeluskunnat kilpailivat ensin oman alueensa sisällä mestaruudesta naapurisuojeluskuntien kesken. Tämän jälkeen alueiden parhaat karsivat, jonka jälkeen ryhmien voittajat pelasivat otteluparit piirin mestaruudesta ”pesäpallomarkkinoilla”. Näin voittajat ratkottiin tehokkaasti muutamassa viikonlopussa.²⁴⁴ Ylivoimaisesti aktiivisin suojeluskuntapiiri pesäpalllo-otteluiden määrällä mitattuna oli Pohjois-Häme, jossa 1929 alueen 34 suojeluskuntaa pelasivat kaikkiaan 107 ottelua.²⁴⁵ Pitkätallossa Ikaalisten suojeluskunta saavutti menestystä piiritasolla 1920-luvun alussa. Vuonna 1924 Ikaalinen tuli toiseksi piirin pesäpallomestaruuskilpailussa ja 1929 suojeluskunta saavutti suojeluskuntapiirin ”pesäpallomarkkinoilla” Pälkäneellä uudelleen toisen sijan Tampereen joukkueen voittaessa piirin mestaruuden. Kolmanneksi sijoittui Toijalan ja neljänneksi Oriveden suojeluskunta. Alkukilpailuissa edellisenä viikonloppuna Ikaalinen oli voittanut Hämeenkyrön joukkueen tuloksella 16–1.²⁴⁶

²⁴⁴ Vasara 1997, 265–266.

²⁴⁵ Vasara 1997, 267.

²⁴⁶ *Ikaalinen* –lehti nro 36/1929. Ikaalisten suojeluskunta tullut toiseksi pesäpallloilussa.

4 Sotilaallinen koulutus ja liikuntakasvatus aluejärjestelmän toteutumisen jälkeen

Presidentti P.E. Svinhufvudin astuessa virkaan maaliskuussa 1931 hän päätti luovuttaa puolustusvoimien ylipäällikkyyden ratsuväen kenraali C. G. Mannerheimille. Mannerheim valittiin myös puheenjohtajaksi presidentin alaiseen puolustusneuvostoon, jolla oli keskeinen rooli maanpuolustuksen kannalta tärkeiden periaatteellisten ja käytännön kysymysten ratkaisussa sekä lausuntojen antajana että esityksien tekijänä. Puolustusneuvostolla oli siten mahdollisuus käsitellä muun muassa suojeluskuntiin liittyviä merkittäviä kysymyksiä. Puolustusneuvostoon kuuluivat puheenjohtajan lisäksi sotaväen, suojeluskuntain ja yleisesikunnan päälliköt sekä teollisuutta edustanut, Mannerheimin luottomiehenä tunnettu, Rudolf Walden. Kari Selénin mukaan suojeluskuntajärjestö sai puolustusneuvoston puheenjohtajana kunniapuheenjohtajastaan merkittävän tukijan, jolla oli tiettyyn rajaan asti mahdollisuus puolustusneuvoston kautta määritellä, mitkä olisivat suojeluskuntajärjestön sisäisiä ja mitkä koko puolustusvoimia koskevia asioita.²⁴⁷

Erityisesti armeijan liikekannallepano vaati uudistusta. Mannerheim toteaa muistelmissaan: ”Jo ensimmäisissä kokouksissaan kevätkesällä 1931 puolustusneuvosto oli ottanut esille kysymyksen puolustuslaitoksen suunnitellusta uudelleen järjestelystä”.²⁴⁸ Mannerheim piti Suomen asemaa turvattomana, sillä Kansainliitto oli kykenemätön hoitamaan tehtäväänsä ja torjumaan hyökkäyksiä. Eurooppa oli 1930-luvun taitteessa talousvaikeuksissa, mikä heikensi valtioiden puolustusvalmiutta ja mahdollisuuksia taistella kommunismia etenemistä vastaan. Huolta aiheutti Neuvostoliitossa aloitettu 1928 5-vuotissuunnitelma sekä Japanin tunkeutuminen Manšuriaan. Mannerheim ja puolustusneuvosto painottivat, että aluejärjestelmä uudistus pitäisi saada liikkeelle nopeasti, sillä järjestelmään siirtyminen veisi kolme vuotta. Mannerheim arvioi, että uudistuksessa toteutuisi hänen aikanaan valtionhoitajana 1918 kaavailema suojeluskuntain ja armeijan välinen yhteistyö.²⁴⁹ Lisäksi hän perusteli, että aluejärjestelmässä liikekannallepano voitaisiin suorittaa nopeasti alueelliselta pohjalta ja suojeluskuntajärjestöä hyväksikäyttäen:

Vapaussodan jälkeen luotu armeijan organisaatio ei vastannut tarkoitustaan huolimatta osittaisista uudistuksista. Sen pohjalle ei liikekannallepanoa sen paremmin kuin keskitystäkään voitu suorittaa niin varmasti ja nopeasti kuin tehokas puolustus vaati. Kenttäarmeijan liike-

²⁴⁷ Selén 2001, 408.

²⁴⁸ Mannerheim 1953, osa II, 30.

²⁴⁹ Mannerheim 1953, osa II, 32–33.

kannallepano perustui aikaisemmin kuvattuun kaaderijärjestelmään²⁵⁰, johon liittyi suuria hankaluuksia. Liikekannallepano oli ensinnäkin keskitetty harvoin varuskuntiin, jotka olivat kiitollisia lentohöyökkäysten kohteita, koska ne olivat täynnä saapuvia reserviläisiä, pakko-otoissa kertyneitä hevosia ajoneuvoja ja muuta kalustoa. Toiseksi liikekannallepanokuljetukset olivat aikaaviepiä, koska rauhanaikaisten joukko-osastojen sijoitus oli epäedullinen siitä syystä, että varojen puutteessa ei ollut voitu rakentaa uusia kasarmeja. Ehkä huolestuttavinta oli, että vain murto-osa rauhanaikaisesta armeijasta voitiin irrottaa varmistamaan liikekannallepanoa ja keskitystä [...] Nämä vakavat epäkohdat voitiin poistaa asettamalla liikekannallepano alueelliselle pohjalle käyttäen hyväksi koko valtakunnan käsittävää suojeluskuntajärjestöä, niin että suurin piirtein koko rauhanaikainen armeija oli sijoitettavissa suoja-joukoiksi. Aluejärjestelmä mahdollisti huomattavasti suuremman kenttäarmeijan luomisen ja oli nopeampi kuin kaaderijärjestelmä.²⁵¹

Aluejärjestelmäuudistuksen toteutus suoritettiin yleisesikunnan järjestely- ja liikekannallepano-osaston päällikön Leonard Grandellin²⁵² johdolla. Kahden eri organisaation, armeijan ja suojeluskuntajärjestön, yhteensovittamisessa ja intressien huomioonottamisessa oli omat ongelmansa, mutta suojeluskuntajärjestö sitoutui kriittisen harkinnan jälkeen aluejärjestelmän toteuttamiseen huomattuaan Mannerheimin olevan vankasti hankkeen takana. Selén kiteyttää: ”Olennaista oli, että suojeluskuntien henkilökunta alistettiin sotilaslääneille ja -piireille vasta liikekannallepanon yhteydessä, vaikka he joutuivat vastaanottamaan yleisesikunnan ohjeita ja aikaisemmin”.²⁵³

4.1 Aluejärjestelmä ja suojeluskunnan uudet tehtävät

Aluejärjestelmään siirryttiin vuosien valmistelujen jälkeen 1.5.1934. Järjestelmään siirtymistä oli valmisteltu antamalla kesäkuussa 1933 uusi puolustuslaitosasetus, jossa tasavallan puolustusvoimat määriteltiin muodostuvaksi yhdessä puolustuslaitoksesta, suojeluskuntajärjestöstä, rajavartiolaitoksesta ja merivartiolaitoksesta. Aluejärjestelmään kuului 9 sotilaslääniä esikuntineen sekä 26 sotilaspiiriä. Jokaisen sotilaspiirin oli määrä perustaa jalkaväkirykmentti, kenttätykistön patteristo ja erikseen määrätty erikoisjoukot. Koko aluejärjestelmä perustui osittain suojeluskuntien varaan ja järjestelmä integroi suojeluskunnat yhä tiiviimmin puolustuslaitokseen ja suojeluskuntapiireissä toimivat ammattiupseerit, piiripäälliköt, sotilasohjaajat ja aluepäälliköt määrättiin liikekannallepanossa joukkoihin siinä sotilaspiirissä, mihin suojeluskuntapiiri pääosaltaan kuului. Vaikka varsi-

²⁵⁰ Ensimmäiseen maailmansotaan osallistuneissa Euroopan valtioissa liikekannallepano perustui yleensä kaaderijärjestelmään, jonka mukaan rauhan ajan sotilaitoksesta osa oli valmiina suorittamaan suojatehtävää, osa taas muodosti perustettavan kenttäarmeijan rungon eli kaaderit ja suoritti liikekannallepanon.

²⁵¹ Mannerheim 1953, osa II, 31.

²⁵² Leonard Grandell (1894–1967) oli kenraaliluutnantti ja jääkäri, jolla oli hyvät suhteet suojeluskuntiin, sillä hän oli aikaisemmin palvellut suojeluskuntain yliesikunnassa jaostopäällikkönä.

²⁵³ Selén 2001, 409–411.

naisen liikekannallepanon suorittaminen jäikin sotilaspiirille, suojeluskuntajärjestön rooli oli tehtävässä avustaminen. Tällaisia tehtäviä olivat esimerkiksi liikekannallepanokäskyn tiedottaminen, suojeluskuntain hälyttäminen ja liikekannallepanossa avustavien yksiköiden kokoaminen. Aluejärjestelmään siirtyminen merkitsi myös suojeluskuntapiireille uutta sisäistä aluejakoa sekä koulutus toiminnan uudelleenjärjestelyä, koska alueellinen perustamisjärjestelmä edellytti eri aselajeihin kuuluvien joukkojen perustamista eri puolille maata.²⁵⁴

Vaikka aluejärjestelmän katsottiinkin uhkaavan jossain määrin suojeluskuntajärjestön itsemääräämisoikeutta, suojeluskuntajärjestö nähtiin jo varhain kuin luotuna liikekannallepanotehtävää suorittamaan, sillä sen organisaatio rakentui alueelliselle pohjalle. Suojeluskunnat mahdollistivat hajautetun liikekannallepanon, jolloin asevelvollisten, hevosten ja kuljetusvälineiden samoin kuin joukkojen varustamiseen tarvittavan materiaalin kuljetukset perustamispaikkoihin lyhenisivät ja helpottuisivat. Järjestelmän toteuttamisen edellytyksenä suojeluskunnissa oli kuitenkin, että suojeluskuntajärjestön vakinaisten upseerien, erityisesti aluepäällikköjen, määrää lisättäisiin.²⁵⁵ Aluepäällikköiden määrä nousikin vuoden 1930 250 aluepäällikköistä vuoden 1933 271 aluepäällikköön. Aluepäällikköä kohti suojeluskuntalaisia oli vuonna 1934 keskimäärin 342. Aluejärjestelmään siirtyminen merkitsi etenkin aluepäälliköille lisääntyvää työtaakkaa, vastuuta ja pätevyysvaatimusten kasvua. Esimerkiksi maaseudulla harjoitusten ja koulutusten pitäminen oli haasteellista, sillä kyläosastojen väliset matkat saattoivat olla useita kymmeniä kilometrejä. Lisäksi aluepäällikön vastuulla oli aseiden ja varusteiden hoito alueellaan. Myös puhelinyhteydet kyläosastoon saattoivat olla puutteelliset.²⁵⁶

4.2 Sotilaskoulutuksen uudet vaatimukset

Seppo Myllyniemi kirjoittaa teoksessa *Hämeen Suoja, Vapaaehtoinen maanpuolustustyö Etelä-Hämeessä 1917–1944* suojeluskuntien aluejärjestelmään liittymisen koulutusvaatimuksista, jotka sisälsivät suojeluskuntalaisten asianmukaisen kertaus- ja jatkokoulutuksen. Koulutusta piti suunnitella eri ryhmien koulutustarpeita silmällä pitäen. Nuorimmille suojeluskuntalaisille oli järjestettävä tehokas alokaskoulutus ennen armeijaan menoa, kun taas vanhemmat ikäryhmät tarvitsivat

²⁵⁴ Selén 2001, 408–411.

²⁵⁵ Raikkala 1964, 20.

²⁵⁶ Raikkala 1964, 86–87.

opetusta ja harjoitusta liikekannallepanovaiheen sekä rintamantakaisiin tehtäviin. Suojeluskuntien yliesikunta uudisti koulutusohjeensa 1934 vastaamaan aluejärjestelmän vaatimuksia. Suojeluskuntapiirissä laadittiin piirin vuosittainen koulutusohjelma, jonka pohjalta aluepäälliköt suunnittelivat yksityiskohtaisen kuukausiohjelman jokaista suojeluskuntaa varten. Myllyniemen mukaan piiri laati vuosittain alueelleen ns. minimivuosisohjelman, jonka sisältämiin harjoitustilaisuuksiin jokaisen suojeluskuntalaisen toivottiin osallistuvan. Seuraava esimerkki kuvaa vuoden 1936 harjoitusohjelmaa Etelä-Hämeessä:

1. Talviharjoituspäivät	2–3 vrk	helmi- maaliskuussa
2. Prosenttiiihto		1.3.1936
3. Kevätharjoituspäivät	2–3 vrk	huhti- toukokuussa
4. Syysharjoituspäivät	2–3 vrk	loka- joulukuussa
5. Taisteluharjoitus	1–2 vrk	loka- joulukuussa

Lisäksi vuosiohjelmaan kuuluivat koko piiriä käsittävät upseeriharjoitukset ja -kurssit, aliupseerikurssit, miehistön erikoiskoulutuskurssit, leiripäivät, sotaharjoitukset ja sotilaskilpailut sekä alueittain järjestetyt upseeri- ja aliupseeri- ja miehistökurssit, ampumakoulutustilaisuudet ja taistelutahtoa kehittävät kilpailut.²⁵⁷

Sotilaallinen koulutustoiminta vilkastui aluejärjestelmän myötä myös Pohjois-Hämeen piirin alueella. Artturi Tienari kuvailee aluejärjestelmän merkitystä seuraavasti teoksessa *Pirkan perintö, katsaus Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin historiaan*:

Selvä tietoisuus siitä, että kukin suojeluskuntalainen oli määrätty jo omassa suojeluskunnassaan koulutettavaksi juuri siihen aselajiin, yksikköön ja tehtävään, mihin hän sodan puhjettua tuli joutumaan, oli omiaan suuresti elvyttämään koulutustoimintaa ja suuntaamaan sen entistä varmemmalle pohjalle. Toisaalta aluejärjestelmän suojeluskunnille asettamat tehtävät: sodanajan kenttäarmeijan taistelujoukkojen sekä kotiseutupalvelukseen jäävien joukkojen kaaderien luominen ja niiden rauhanaikainen kouluttaminen aiheuttivat koulutussuunnitelmissa melkoisia muutoksia. Kaiken kaikkiaan kiinteät vaatimukset olivat uuden järjestelmän voimaan astuttua koulutukselle suureksi hyödyksi ja samalla poistivat hajanaisen ja tavoitteettoman koulutuksen.²⁵⁸

²⁵⁷ Myllyniemi 1994, 232–235.

²⁵⁸ Tienari 1943, 321–322.

Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin päälliköksi nimitettiin 8.4.1932 everstiluutnantti Aaro Pajari (1897–1949). Hän toimi piiripäällikkönä vuoteen 1940 saakka.²⁵⁹ Aiemmin Pajari oli palvellut Pohjois-Karjalan suojeluskuntapiirin päällikkönä, Suojeluskuntain yliesikunnan koulutusosaston sotilas-tarkastajana sekä yliesikunnan koulutusosaston päällikkönä. Pohjois-Karjalan Suojeluskuntapiirin toimintaan Pajarin nimittämisen kerrotaan vaikuttaneen ”sähköiskun tavoin” ja häntä pidettiin erinomaisena piiripäällikkönä, jonka päällikköaikana piirin sotilaallinen kuntoisuus kohosi.²⁶⁰ Pajari oli taistellut vapaaehtoisena vapaussodassa ja osallistunut Aunuksen retkeen 1919, minkä jälkeen hän oli käynyt Viipurin upseerikokelaskurssin sekä Sotakorkeakoulun. Piiripäällikkönä hän herätti valtakunnallistakin huomiota 1933 komentamalla suojeluskuntalaiset poistamaan punaiset liput Hämeenkadun lipputangoista sosialidemokraattien puoluekokouksen aikana. Teosta Pajari sai sotaylioikeudelta 20 vuorokauden kotiarestirangaistuksen. Dosentti Mikko Uola kirjoittaa Pajaria käsittelevässä artikkelissa Suomen kansallisbiografiassa: ”Lippujupakkaa olennaisempaa oli Pajarin piirissään tekemä määrätietoinen maanpuolustustyö, jonka tuloksia mitattiin talvisodassa Tolvajärven rintamalla”.²⁶¹

Vuonna 1932 uusi piiripäällikkö tutustui alueensa suojeluskuntaan ja vieraili tapaamassa myös Ikaalisten suojeluskunnan esikuntaa. Paikalla suojeluskuntatalolla 26.5. olivat esikunnan jäsenet A. Hallia, M. V. Vira, Paavo Orhanen, J. K. Järvinen ja aluepäällikkö Heinivaho sekä paikallispiiripäällikkö A. Kauppila. Pajaria kiinnosti erityisesti suojeluskuntalaisten mielialat keväällä tapahtuneen Mäntsälän kapinan jälkeen. Paikallispiiripäällikkö Arne Kauppila vakuutti, että suojeluskunnassa tilanne on rauhallinen ja suojeluskunta on johtajiensa käsissä. Myöskään mitään erovaatimuksia ei ollut esitetty suojeluskunnan päälliköitä eikä esikunnan jäseniä kohtaan.²⁶²

4.3 Aluepäällikkö on keskeinen toimija aluejärjestelmässä

Aluepäällikköjärjestelmän merkitys korostui entisestään siirryttäessä aluejärjestelmään. Aluepäälliköstä tulikin suojeluskuntien keskeisin toimihenkilö, koska hän oli linjaorganisaatiossa se henkilö, joka lopulta vastasi paikallistasolla annetusta sotilaskoulutuksesta. Hänen vastuullaan oli asetettu-

²⁵⁹ Tienari 1943, 275.

²⁶⁰ Partanen 2012, 95–96.

²⁶¹ Uola 2006, 462.

²⁶² KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 6.1.1924–8.1.1936.

jen koulutustavoitteiden toteuttaminen. Aluejärjestelmään siirtymisen merkitsi myös sitä, että aluepäällikkö tiesi johtavansa taisteluissa yksikköä, joka oli koottu hänen alueeseensa sijoitetuista suojeluskuntalaisista.²⁶³ Aluepäällikön virkoihin, joita kaikkiaan oli 250, hakeuduttiin varsinkin aluepäällikköjärjestelmän alkuvuosina paikallispäällikön tehtävistä. Paikallispäällikön toimi oli alun perin ollut sotilaallinen päällystötehtävä, joka säilytti asemansa aluejaon ulkopuolisissa suojeluskunnissa. Kari Selénin tekemän tutkimusotoksen mukaan 1930-luvun taitteessa aluepäällikön toimessa olleilla yli puolella oli paikallispäällikön tausta. Jonkin verran aluepäällikön tehtäviin siirryttiin puolustuslaitoksesta, mutta aluepäälliköiden loppuosan tausta ei ollut kovinkaan yhtenäinen.²⁶⁴

Kari Selén näkee aluepäälliköiden urakehityksessä paljon monelle yhteisiä piirteitä. Tällaisia olivat sosiaalinen tausta, osallistuminen vapaussotaan, monivuotinen koulunkäynti viranhoidon ohessa, poikkeuskoulutus aktiiviupseeriksi tai reserviupseerikoulutus ja lukuisat järjestön toimeenpanemat kurssit. Vapaaehtoisten kanssa työskentely synnytti myös omanlaisensa johtamiskulttuurin, jossa oli huomioitava myös suojeluskuntalaisten mielipiteet. Aluepäälliköiden joukossa ei ollut juurikaan kadettiupseereita, sillä kadettien koulutus tähtäsi puolustuslaitoksen tehtäviin, ei vapaaehtoisten kanssa toimimiseen. Toisaalta aluepäällikkyys saattoi tarjota väylän poikkeuskoulutukselle jopa sotakorkeakouluun. Tällaisia upseereita olivat muun muassa Mikkelin piirin A. Rajas ja Pohjois-Hämeen piirin I alueen aluepäällikkö Hannes Raikkala, joka tunnetaan myös *Suojeluskuntain historian* III osan kirjoittajana.²⁶⁵

Ikaalinen oli toiminut omana alueenaan (XII alue) 31.1.1933 saakka, mutta 1.2.1933 lähtien Ikaalinen ja Viljakkala muodostivat yhdessä piirin XII alueen.²⁶⁶ Lisäksi aluejärjestelmässä siirtymisen johdosta Ikaalisten suojeluskunta oli määrätty konekiväärisuojeluskunnaksi. Sen vuoksi konekivääriosastolla oli varsinaisten harjoituspäivien lisäksi koko loppuvuoden 1933 joka viikko 2–3 tuntia kestävä oppitunti ja harjoitustilaisuus. Ikaalisten alueen aluepäälliköksi valittiin 1.10.1929 reservin vänrikki Aarne Johannes Heinivaho (1897–1942). Hän toimi aluepäällikkönä Ikaalisten alueella 31.10.1937 saakka.²⁶⁷ Heinivaho osallistui vapaussotaan 1. Hämäläiskomppaniassa Vilppulan rintamalla ja haavoittui Vatialan taisteluissa. Heinivaho suoritti asevelvollisuutensa TR:ssä ja osallistui

²⁶³ Selén & Pylkkänen 2004, 204.

²⁶⁴ Selén & Pylkkänen 2004, 207.

²⁶⁵ Selén & Pylkkänen 2004, 210–211.

²⁶⁶ Tienari 1943, 285–287.

²⁶⁷ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

heimosotiin Itä-Karjalassa. *Pohjois-Hämeen Vartio* kuvailee muistokirjoituksessaan²⁶⁸ vuonna 1943

Heinivahoa seuraavasti:

Sodan jälkeen Aarne Heinivaho suoritti asevelvollisuutensa TR:ssä ja kävi heimoveljien mailla Itä-Karjalassa ja palattuaan omistautui kokonaan suojeluskuntatyölle. Hän oli kouluttaja, valistustyöntekijä ja urheilija. Kaikki kykynsä hän antoi Messukylän suojeluskunnan palvelukseen ja välillisesti hänen työnsä hyödytti koko piiriä, sillä hän oli suojeluskunnan paikallispuhlikkänä, kunnes v. 1929 nimettiin aluepäälliköksi Ikaalisiin. Vakinaisessa palveluksessa Pohjois-Hämeessä Heinivaho suoritti suurtyön. Hänelle ei oltu annettu äänekkyyden lahjaa taikka parempi sanoa ehkä niin päin, että hänellä oli lahja esiintyä asiallisen vaatimattomasti. Mutta hänen työnsä jälki näkyi kaikkialla: koulutustarkastuksissa, urheilukentillä ja isänmaallisissa juhlatilaisuuksissa [...] Majuri Heinivaholla oli tapana sanoa hankaluuksien keskellä rauhalliseen ja rauhoittavaan sävyyn: ”Kyllä se siitä järjestyy”. Ehkä hän ajatteli siten Tolvajärven²⁶⁹ taisteluissakin talvisodassa 1939.²⁷⁰

Heinivaholla oli Ikaalisissa hoidettavanaan laaja pitäjä, missä kyläosastojen lukumäärä lisääntyi vähitellen alkuperäisestä äänestysalueittain jaetusta yhdeksästä²⁷¹ osastosta 14 kyläosastoon (Liite 4.), joista kaukaisimmat sijaitsivat 30–50 kilometrin etäisyydellä kauppalasta. Tosin Kyrösjärven ylittäminen lyhensi matkoja joihinkin osastoihin. Suojeluskunnan vuosikertomuksessa 1938 kyläosastot päällikköineen on luetteloitu:

Kyläosasto	Päällikkö
Kauppala	res. vänr. Väinö Saurio
Karttu	vääpeli Aarne Kauppila
Kilvakkala	kersantti Viljo Änkö
Pukara	korpraali Frans Polvi
Kurkela	alikersantti Tauno Tuuri
Vatula	alikersantti Arvo Kulmala
Kovelahti	alikersantti Eino Luotolinna
Riitiala	alikersantti Toivo Leikko
Höytölä	kersantti Paavo Orhanen
Leppäsjärvi	alikersantti Arvo Järvenpää
Leutola	alikersantti Matti Harjuntausta
Isoröyhiö	korpraali Toivo Vähäiitu
Sisättö	alikersantti Kauno Majamäki
Luhalahti	alikersantti Reino Liitiä ²⁷²

Kari Selén arvioi kyläosastojen toimintaa Suomussalmen suojeluskunnassa, jossa myös pitkät etäisyydet osastojen välillä hankaloittivat harjoitusten pitämistä:

²⁶⁸ Majuri Aarne Heinivaho kaatui Kannaksella 10.12.1942.

²⁶⁹ Tolvajärvellä suomalaiset saavuttivat joulukuussa 1939 talvisodan ensimmäisen merkittävän voiton. Heinivaho palveli Pajarin JR16:ssä komppanianpäällikkänä.

²⁷⁰ *Pohjois-Hämeen vartio* 1/1943, 12. Jii, Majuri Aarne Heinivahon muistolle.

²⁷¹ Hersalo 1955, 256.

²⁷² KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

Kyläosastot tai yhteisharjoitukset palvelivat lähinnä mies- ja ryhmäkohtaista koulutusta sekä parhaimmillaan vain joukkueen toimintaa, koska harjoituksia ei voitu pitkien etäisyyksien vuoksi toteuttaa suuremmalla joukolla. Kyläharjoitukset pidettiin tavallisesti neljä kertaa vuodessa kahdeksantuntisina harjoituspäivinä. Yksi päivä käytettiin jalkaväki-, yksi hiihto-, ja kaksi ampumaharjoituksiin [...] Kauan aikaa oli pitkälle kyläosaston päälliköstä kiinni, millaista koulutus oli, sillä aluepäällikkö ei useinkaan ehtinyt ohjata kaikkia kyläosastoja – kaikki kyläpäälliköt eivät välttämättä olleet alkuvuosina sotilaallisesti päteviä [...] Suojeluskuntapiiri tarttui epäkohtaan järjestämällä vuosina 1920–1926 kaikkiaan kymmenen alipäällystö- ja korpraalikurssia [...] Jatkossa tilanne parani edelleen, sitä mukaa kun suojeluskunnat saivat armeijan käyneistä alikersanteista ja kersanteista alipäällystöä suojeluskuntiin.²⁷³

Heinivahon toimikausi Ikaalisten suojeluskunnan aluepäällikkönä päättyi 31.10.1937 hänen siirryttyään piirin VI alueen²⁷⁴ aluepäälliköksi. Samaan aikaan vaihtui myös paikallispäällikkö Aarne Kauppiilan jäädessä pois paikallispäällikön tehtävistä, joita hän oli hoitanut vuodesta 1930 lähtien.²⁷⁵ Uudeksi aluepäälliköksi suojeluskuntain päällikkö nimitti luutnantti Eino Laiston Huoltoataljoonasta. Laisto oli toiminut ennen armeijan palvelukseen astumistaan lähes kahdeksan vuoden ajan Turun suojeluskunnassa varsinaisena jäsenenä ja saanut tällöin muun muassa alikersantin ylennyksen.²⁷⁶ Paikallispäälliköksi valittiin reservin vänrikki Väinö Heikkilä.²⁷⁷ Heikkilä toimi paikallispäällikkönä 30.11.1938 saakka, jonka jälkeen paikallispäälliköksi valittiin reservin vänrikki Risto Merivirta. Ikaalisten kunnan asukasluku vuoden 1938 lopussa oli 10 297 asukasta, joista suojeluskuntaan kuului 2,24 prosenttia.²⁷⁸ Vastaava prosenttiluku vuoden 1936 lopun tilaston mukaan koko piirissä oli 2,69 prosenttia ja koko maassa 2,81. Tampereen suojeluskunnan jäsenmäärä oli 3 prosenttia kaupungin asukasluvusta.

4.4 Sotilaskoulutusta mitataan vuositarkastuksissa ja harrastustunteina

Suojeluskunnissa noudatettiin koulutusohjelmaa, jota päivitettiin 1920-luvulla useaan otteeseen. Everstiluutnantti Niilo Hersalon johdolla toiminut komitea sai aikaan suojeluskuntajärjestön koulutusohjeen, jonka suojeluskuntain päällikkö Lauri Malmberg vahvisti käyttöön otettavaksi 15.9.1931. Koulutusohje sisälsi suojeluskunta-alipäällystöä ja -miehistöä koskevat koulutusvaatimukset ja lisäksi siinä ennakoitiin siirtymistä ”vanhasta uuteen”, millä tarkoitettiin aluejärjestelmää, joka tulisi

²⁷³ Selén & Pyökkänen 2004, 403.

²⁷⁴ VI alueeseen kuuluivat Eräjärvi, Kuhmalahti ja Längelmäki.

²⁷⁵ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁷⁶ *Pohjois-Hämeen Vartio* 11/1937, 318. Uusia aluepäälliköitä.

²⁷⁷ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁷⁸ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

linjaamaan tulevaa koulutusjärjestelmää. Aluejärjestelmään siirtymisen 1.5.1934 jälkeen koulutusohjetta ryhdyttiin tarkistamaan erityisesti suojeluskunnan liikekannallepanotehtävien muuttamisen seurauksena ja komitean esityksestä suojeluskuntain päällikkö vahvisti 1.2.1938 suojeluskuntain koulutusohjesäännön väliaikaisena noudatettavaksi.²⁷⁹ Ikaalisten suojeluskunnan 1932 vuosikertomuksessa todetaankin sotilaskoulutuksen osalta: ”Sotilaallisessa koulutuksessa ohjeena on käytetty sk. järjestölle uutta vahvistettua koulutusohjetta. Kouluttajana on toiminut aluepäällikkö ja hänellä apuna paikallis-päällikkö ja suojeluskunnan alipäällikö”.²⁸⁰

Aluejärjestelmään siirtyminen näkyi erityisesti sotilaskoulutuksen lisääntymisenä, mutta se aiheutti myös taloudellisia huolia. Suojeluskunnan talous perustui pääosin lahjoituksiin, arpajaistuloihin ja viljankeräyksestä saataviin tuloihin, jotka huonoina aikoina tuottivat ymmärrettävästi entistä niukemmin tuloja. Taloudellista ahdinkoa helpottamaan oli jo 1931 perustettu kannatusyhdistys, joka keräsi varoja suojeluskunnalle vuosittaisina jäsenmaksuina. Suojeluskunnan vuosikertomuksessa 1934 todetaan, että ”pula-aika” alkaa jo vähitellen helpottaa ja tulevaisuuteen suhtaudutaan toivorikkaimmin mielin.²⁸¹ Esikunta joutui kuitenkin pohtimaan 17.12.1934 kokouksessaan huonoa taloustilannetta. Paikalla olivat aluepäällikkö Aarne Heinivaho, paikallis-päällikkö A. Kauppila sekä esikunnan jäsenet K. Kurkiala, V. Heikkilä, P. Orhanen ja A. Hallia:

Kun varojen hankkiminen Ikaalisten suojeluskunnan toimintaa varten on alkanut käydä ylivoimaiseksi, sillä aluejärjestelmään siirtymisen aiheuttama kiinteämpi koulutus- ja harjoitustoiminta on lisännyt suojeluskunnan menoja, ja Ikaalisten sk:n taloudelliseksi tueksi perustettu Ikaalisten sk:n kannatusyhdistys on pakotettu käyttämään jäsenmaksuilla keräämänsä varat Ikaalisten sk. talon velan korkojen maksamiseen, joten kannatusyhdistyksen varoja ei riitä varsinaiseen sk. toimintaan, päätti esikunta anoa sk. Yliesikunnalta viidentoistatuhannen (15.000:-) Smk suuruisen avustuksen Ikaalisten sk talon velan lyhentämiseksi.²⁸²

Heinivahon aluepäällikköaikana Ikaalisten suojeluskuntalaisten aktiivisuus osallistua toimintaan alkoi kohentua. Tämä on nähtävissä erityisesti piiripäällikön suorittamissa vuositarkastuksissa, joissa keskityttiin erityisesti sotilaallisen kunnan toteamiseen. Vuodesta 1934 lähtien piiripäällikkö suoritti vuositarkastuksia vain joka toinen vuosi, mutta ne olivat sitäkin perusteellisempia. Vuositarkastuksiin valmistauduttiin huolellisesti ja tavoitteena oli saada suojeluskunta osallistumaan niihin koko vahvuudeltaan. Vuonna 1939 ja YH:n alettua ja sodan syyttyä tarkastuksia ei enää eh-

²⁷⁹ Raikkala 1964, 126–131.

²⁸⁰ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁸¹ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁸² KA, Sk -1599, Ikaalisten sk:n esikunnan pöytäkirjat 6.1.1924–8.1.1936.

ditty suorittaa.²⁸³ Vuositarkastuksiin osallistumista innostettiin myös viihdeosuudella, sillä usein tarkastuspäivä päättyi ohjelmallisiin iltamiin. Vuositarkastuksien perusteella tehdyt havainnot yhdenmukaistivat toimintaa ja lisäksi piiripäälliköillä oli tilaisuuksissa mahdollisuus tehdä johtopäätöksiin paikan päällä.²⁸⁴

Täydellinen vuositarkastus tarkoitti koulutustarkastuksen lisäksi kokonaisvaltaista ase- ja varustarkastusta sekä kortistojen, kirjanpidon ja liikekannallepanoasioiden tarkastusta. Lisäksi kussakin alueessa käytettiin yksi päivä yksinomaan kyseessä olevan alueen aluepäällikön ja paikallisen suojeluskunnan kirjanpidon sekä kortistojen kansliatarkastukseen. Vuositarkastuksesta poissaoloon vaadittiin kirjallinen todistus poissaolon laillisuudesta. Tällaisia syitä saattoivat olla sairaus, virka-tehtävät yms. Poissaolotodistukseen vaadittiin kahden henkilön allekirjoitus, ellei kyseessä ollut lääkärin tai työnantajan allekirjoittama todistus. Piiri kehotti lisäksi korostamaan tarkastustapah-tuman tärkeyttä: ”Kuitenkin on sk:laiden syytä esittää työnantajalleen tarkastustilaisuuden suuri merkitys ja niinollen pyrittävä mahdollisimman monilukuisesti osallistumaan näihin, noin joka toi-nen vuosi pidettäviin vuositarkastuksiin”.²⁸⁵ Aina eivät kehotukset ja ohjeistukset osallistumisesta tarkastuksiin tehonneet, vaan poikkeuksellisesti vuonna 1938 Ikaalisten suojeluskunnan kolmijä-seninen kurinpitolautakunta rankaisi 22.11. pitämässään kokouksessa julkisella muistutuksella päiväkäskyssä piirin koulutustarkastuksesta poisjääneitä.²⁸⁶

Suojeluskuntalaisen varustuksesta piiri ohjeisti tiedotuslehdessään:

Tarkastuksessa on sk:laisilla oltava seuraava aseistus ja varustus: Puku m/27 tai m/22, kivääri pistimineen (mikäli pistin on kivääriin varattu), 1 kpl patr.laukku (vasemmalla puolella) ja la-tausharj.patruunat jaettuna 5 kpl siteessä sikäli kun niitä riittää. Latausharj.patruunat jaetaan ensin alokkaille ja mahdollisesti jäljelle jääneet reserviläisille.

Mieskohtaista vuositarkastusta varten on tarkastukseen saapuvilla sitä paitsi oltava muka-naan kaikki muut sk:lta saamansa varusteet ja tapahtuu näiden tarkastus koulutustarkastuk-sen päätyttyä siten, että k.o. varusteet asetetaan rivin eteen kunkin sk:laisen kohdalle alue-päällikön määräämään järjestykseen.²⁸⁷

Ikaalisten suojeluskunnassa ei pidetty täydellistä vuositarkastusta vuonna 1937, mutta sen sijaan suoritettiin aluepäällikön ”kansliatarkastus”. Asiasta tiedotettiin *Pohjois-Hämeen Vartiossa* 1.10.1937:

²⁸³ Tienari 1943, 318–319.

²⁸⁴ Hersalo 1962, 261.

²⁸⁵ *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1937, 284. Piirin suojeluskuntain vuositarkastukset alkavat.

²⁸⁶ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁸⁷ *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1937, 284. Piirin suojeluskuntain vuositarkastukset alkavat.

Alueiden ja sk:iien miehistöä koskevat tarkastukset suoritetaan seuraavassa järjestyksessä:
 [...] 26.11. XI alueen aluepäällikön ja Ikaalisten sk:n kirjanpito, kortistot y.m. kanslia sekä ryhmäaset.²⁸⁸

Taulukko 4. Ikaalisten suojeluskuntalaisten osallistumisprosentti piiripäällikön vuositarkastuksiin sekä suojeluskunnan jäsenmäärä 1928–1938.

Vuosi	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Osall. pros.	54,05	38,4	69,5	95,3	85	89,8	83,3	-	79,6	-	75,9
Sk:n jäsenm.	110	115	120	117	126	132	147	141	158	200	224

Lähde: KA, Ikaalisten suojeluskunnan vuosikertomukset 1928–1938.

Piirin alueen 21 tarkastetun suojeluskunnan joukossa Ikaalinen sijoittui osallistumisprosentillaan 1934 sijalle 10. Ikaalisten suojeluskunnassa oli kyseisen vuoden alussa 147 toimivaa jäsentä.²⁸⁹ Taulukosta 4. käy ilmi, miten suojeluskunnan jäsenmäärä kaksinkertaistui vuosina 1928–1938. Jäsenmäärän kasvu oli muuallakin piirin alueella samansuuntaista, mutta Ikaalisten suojeluskunnan alueella jäsenmäärän kasvu oli keskimääräistä nopeampaa. Silti jäsenmäärä suhteutettuna kunnan asukaslukuun edusti edelleen piirin suojeluskuntien heikointa neljänneistä.²⁹⁰ Ikaalisten suojeluskunnan jäsenmäärän kasvun syitä oli useita. Suurin merkitys lienee aluepäällikköjärjestelmän toteutumisella myös Ikaalisten alueella, suojeluskuntatalon saanti, ampumaradan valmistuminen ja poikatoiminnan alkaminen. Suojeluskuntajärjestö sai myös lisää määrärahoja ja aluejärjestelmä motivoi liittymään suojeluskuntaan. Pitkäaikainen johtajapari, aluepäällikkö Heinivaho ja paikallis-päällikkö Kauppila onnistuivat tehtävissään. Oma merkityksensä oli myös piiripäällikkö Pajarin määrätietoisilla tavoitteilla piirinsä sotilaallisen tason kohottamiseksi.

²⁸⁸ *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1937, 284. Piirin suojeluskuntain vuositarkastukset alkavat.

²⁸⁹ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁹⁰ Tienari 1943, 286.

Alla olevassa taulukossa ilmenee piiripäällikön vuositarkastukseen osallistuneiden määrät piirin suojeluskunnissa 1934 ja 1933.

Taulukko 5. Piiripäällikön vuositarkastuksiin osallistuminen prosenttilukuna suojeluskunnan jäsenmäärästä 1934 ja 1933.

Sk	Alue	%, v. 1934	%, v.1933
Tottijärvi	II	100,00	100,00
Viljakkala	XI	92,31	100,00
Mänttä	VIII	90,57	100,00
Kuhmalahti	VI	90,00	100,00
Eräjärvi	VI	88,89	93,33
Pohjaslahti	IX	88,73	95,77
P-Sääksmäki	IV	85,25	98,36
Teisko	VII	84,88	100,00
Pirkkala	II	84,21	98,30
Ikaalinen	XI	83,34	91,66
Kuru	IX	82,35	88,23
Messukylä	XII	80,00	94,55
Hämeenkyrö	X	79,96	97,84
Vilppula	VII	78,07	100,00
Ylöjärvi	X	76,00	84,00
Vesilahti	III	75,93	83,33
Juupajoki	VII	75,75	84,84
Lempäälä	III	75,06	98,07
Valkeakoski	IV	70,78	94,38
Aitolahti	XII	68,00	92,00
<u>Tampere</u>	<u>I</u>	<u>64,12</u>	<u>89,73</u>
Tarkastetut suojeluskunnat yhteensä		74,52	93,31

Lähde: *Pohjois-Hämeen Vartio 1/1935, "Piiripäällikön vuositarkastukset v. 1934"*.

Syynä huomattaviinkin vaihteluihin vuositarkastuksiin osallistumisissa saattoi olla esimerkiksi se, että aluepäällikkö joutui komennuksen takia olemaan pidemmän aikaa pois tehtäviensä hoidosta. Tampereen suojeluskunnan alhainen vuositarkastusprosentti 1934 selittyi suojeluskunnan uudelleenjärjestelyllä aluejärjestelmän vaatimusten mukaiseksi.²⁹¹

Vuositarkastuksen ohella suojeluskuntalaisen aktiivisuutta sotilaskoulutukseen mitattiin harrastustuntijärjestelmällä. Harrastustunti- ja harrastusmerkkijärjestelmällä, jota on kuvattu tarkemmin luvussa 3.2.4., kannustettiin suojeluskuntalaisia osallistumaan sotilaalliseen koulutukseen. Harrastustuntimäärä miestä kohden piirin alueella kohosi 1933 jo yli 90 tuntiin miestä kohden, mikä merkitsi ensimmäistä sijaa koko järjestössä. Näin piirin keskiarvosotilas oli uhrannut maanpuolustustehtäviin vuodessa noin kahden viikon ajan.²⁹² Ikaalisten suojeluskuntalaisten mieskohtaiset harrastustuntimäärät alkoivat myös kasvaa 1930-luvulla:

Taulukko 6. Ikaalisten suojeluskunnan mieskohtaiset harrastustuntien keskiarvo miestä kohden 1932–1938 ja suojeluskunnan jäsenmäärä.

Vuosi	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Harrastustunnit	52,31	78,32	76,45	59,80	84,38	69,54	94,2
Suojeluskunnan jäsenmäärä	126	132	147	141	158	200	224

Lähde: KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

Harrastuntien määrän muutoksiin saattoivat vaikuttaa monet tekijät, kuten jäsenmäärän muutokset ja kouluttajien vaihtuminen. Vuoden 1937 vuosikertomuksessa pahoitellaan ”viivamiesten” passiivisuutta. Viivamiehillä tarkoitettiin jäseniä, joille ei ollut lainkaan kertynyt harrastustunteihin oikeuttavaa koulutusta. Seuraavana vuonna tällaisia jäseniä oli peräti 16 henkilöä. Sen sijaan aktiiviset jäsenet saattoivat saada kokoon huomattavankin tuntimäärän. Upseereista suurimman tuntimäärän sai 1938 reservin vänrikki V. Saurio (283), aliupseereista alikersantti Orvo Puolaviita (219) ja miehistöstä stm. Heikki Salmio 292.²⁹³

²⁹¹ Pohjois-Hämeen Vartio 1/1935, 13. Piiripäällikön vuositarkastukset v.1934.

²⁹² Tienari 1943, 320–321.

²⁹³ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

Aluepäällikön tehtävänä oli, koulutusten ja harjoitusten johtamisen lisäksi, laatia suojeluskunnan vuosikertomus, joka käsiteltiin vuosikokouksessa ja lähetettiin edelleen piiriin. Aluepäällikkö osallistui myös paikallisesikunnan kokouksiin. Esimerkiksi vuoden 1934 toimintakertomuksen rakenne oli seuraava: yleinen toiminta, sotilaallinen toiminta, ampumatoiminta, urheilutoiminta, lääkintätoiminta, kurinpito- ja valistus- y.m. toiminta. Paikallisesikuntaan kuuluivat kyseessä olevana vuotena paikallisesikunnan päällikkönä toiminut suojeluskuntaväepeli Aarne Kauppila, kapteeni Kalervo Kurkiala, vänrikki Väinö Heikkilä, kersantti Paavo Orhanen ja suojeluskuntaikämies J. K. Järvinen varsinaisina sekä veteraani Aleks Hallia ja korpraali Toivo Vähäiitu varajäseninä.²⁹⁴ Aarne Kauppila (1904–1988) oli talollisen poika ja myöhemmin maanviljelijä viljellen Kauppilan tilaa kauppalan lähellä sijaitsevassa Kartun kylässä. Kauppila oli suorittanut keskikoulun Ikaalisissa ja Kokemäen maanviljelysoppikoulun.²⁹⁵ Kalervo Kurkiala (1894–1966) toimi Ikaalisten seurakunnan kappalaisena vuosina 1931–1937. Hän oli saanut sotilaskoulutuksen JP27:n riveissä Saksassa ja ottanut osaa vapaussotaan. Hänet oli vihitty papiksi 1919.²⁹⁶

Aluepäällikkö Heinivahon, paikallisapäällikkö Aarne Kauppilan ja esikunnan jäsenen J. K. Järvisen allekirjoittamassa vuosikertomuksessa 1934 sotilaallista toimintaa kuvataan seuraavasti:

Koulutustilaisuudet, joita oman sk:n alueella on pidetty pääasiassa harjoituspäivien muodossa, pidettiin keväällä kauppalassa ja syksyllä vuositarkastuksen edellä sekä kauppalassa että Tevaniemen²⁹⁷ maamiesseuran talolla. Viimeksi mainitun talon, joka valmistui viime syksynä, on maamiesseuran johtokunta auliisti luovuttanut sk:n käytettäväksi ja sopii tarkoitukseen erittäin hyvin. Sen ympärillä on sopiva harjoitusmaasto ja keskeisenä paikkana lyhentää pitäjän pohjois- ja itäpuolella asuvien suojeluskuntalaisten matkaa harjoitustilaisuuksiin. Kouluttajana on toiminut aluepäällikkö ja hänen apunaan paikallisapäällikkö, sk:n päällystö ja alipäällystö. Koulutusohjeena on käytetty sk. järjestölle vahvistettua koulutusohjetta. Piirin toimesta järjestetyillä alokaskursseilla, joka oli Tampereella 15.–28.4.34, osallistui 15 miestä ja Honkalan²⁹⁸ kursseille 21.10.34 9 miestä. Alipäällystön täydennyskursseille, joka pidettiin Messukylässä 1–7. 10.34, osallistui 3 miestä. Ulvaanharjun kovapanosammuntaan osallistui Ikaalisten sk:n kk. joukkue, saaden osakseen täyden tunnustuksen.

Vuositarkastuksessa, joka pidettiin 21.11.34, saapui 120 miestä. Huomioituna ne, jotka olivat laillisella syyllä pois, saadaan tarkastusprosentiksi 91,65. Harrastustuntien lukumäärä on tänä vuonna jonkun verran pienentynyt edellisestä vuodesta, ollen nykyisin kokonaisuudessaan 11 085 t. ja miestä kohti 76,45. Kun otetaan huomioon se, että alik. Unto Vuopio viime vuonna toi yksin 1.AK:sta yli 2600 tuntia, on siis tänä vuonna ht:n keskiarvo miestä kohti todellisudessa huomattavastikin suurempi.²⁹⁹

²⁹⁴ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

²⁹⁵ Kauppila 2006, 203.

²⁹⁶ Heikkilä 1947, 170.

²⁹⁷ Tevaniemi on Ikaalisten pohjoisosassa, Kyrösjärven Aureenlopen rannalla, sijaitseva kylä.

²⁹⁸ Honkala oli Hämeenkyrön suojeluskunnan harjoitustalo.

²⁹⁹ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

Vuosikertomuksessa mainitulla kovapanosammunnoilla viitataan Ulvaanharjulla Hämeenkyrössä toteutettuihin piirin ensimmäisiin taisteluammuntaleiripäiviin 19.–21.10.1934. *Pirkan perintöteoksessa* kirjoittaja Artturi Tienari kuvailee harjoitusten vaikeusastetta ja merkitystä:

Näiden sangen vaativien harjoitusten tarkoituksena oli eri aselajien, etenkin jalkaväen ja tykistön, yksikköjen omien kovapanosammuntojen suoritus, taistelukentällä kysymykseen tulevien hyökkäyksen pääelementtien: tulen ja liikkeen sopeuttaminen toisiinsa ja tässä mielessä myös tykistön ja jalkaväen yhteistoiminta sellaisissa olosuhteissa, jotka pyrittiin saamaan mahdollisimman paljon todellisuutta vastaaviksi. Harjoituksia oli seuraamassa lukuisa joukko sotilashenkilöitä, m.m. Puolan silloinen sotilasasiamies, majuri *Gano*, Satakunta-Hämeen Sotilasläänin komentaja, eversti *S. Isakson* ja Sk.Y:n koulutusosaston päällikkö everstituutnantti *E. Virkki*, jotka kaikki antoivat erittäin kiitettäviä lausuntoja suoritettujen harjoitusten johdosta.³⁰⁰

Osa koulutusta olivat hälytykset. Tällainen hälytys suoritettiin muun muassa maaliskuussa 1932, jolloin Mäntsälän kapinan tapahtumien seurauksena koko suojelukuntajärjestö hälytettiin suojeluskuntain ylipäällikön määräyksestä. Tässä hälytyksessä Ikaalisten suojeluskunta saatiin hälytettyä ja se kokoontui melkein kokonaisuudessaan. Aluepäällikkö Heinivaho toteaa: ”Hälytyksen täydellinen onnistuminen oli todistuksena siitä, että Ikaalisten sk:ssa vallitsee oikea kuri ja että suojeluskunta vaaran hetkellä on valmis johtajiensa johdolla täyttämään tärkeän ja vaativan tehtävänsä”.³⁰¹ Koko suojeluskuntaa koskeva hälytys toteutettiin myös 1.–2.3.1935, jolloin tilannetta seuraamassa oli komentajia ja piiripäälliköitä. Hälytys onnistui hyvin ja harjoituksen kulkuun oltiin tyytyväisiä ja siitä saadut kokemukset nähtiin ensiarvoisen tärkeiksi.³⁰²

4.5 Ampumatoiminta

Aluejärjestelmään siirtymisessä suurimman koulutuksellisen muutoksen suojelukuntajärjestössä aiheutti se, että se joutui perustamaan ja ylläpitämään merkittävän määrän muiden aselajien kuin jalkaväen suojeluskuntakaadereita, mikä tarkoitti lähinnä tykistöä, mutta myös pioneeri-, viesti-, ym. joukkoja. Suojeluskuntakaaderilla tarkoitettiin sodanaikaisen kenttäarmeijan kunkin yksikön reserviläisalueella asuvia, suojelukuntajärjestöön kuuluvia ja mahdollisessa liikekannallepanossa kyseiseen yksikköön palvelukseen astuvia asevelvollisia. Näistä muodostui sodanaikaisten yksikkö-

³⁰⁰ Tienari 1943, 354–355.

³⁰¹ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³⁰² KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

jen runkohenkilöstöt, jotka takasivat yksiköille arvokkaan sisäisen lujuuden.³⁰³ Koska suojeluskuntajärjestö käsitti tuolloin maaseudulla pääasiallisesti jalkaväkeä, tuli eräiden suojeluskunta-alueiden koulutus toteuttaa kokonaan uusista lähtökohdista. Suojeluskuntain yliesikunta totesikin 22.8.1933 mietinnössään, että aluejärjestelmän aiheuttamat tarpeet suojeluskuntajärjestössä merkitsevät sitä, että aluejärjestelmään siirryttyä suojeluskuntajärjestön oli annettava kiväärijalkaväkikoulutuksen lisäksi muuta koulutusta seuraavasti:

ASELAJI	SUOJELUSKUNNAT
konekiväärikoulutusta	147
kranaatinheitinkoulutusta	40
ratsuväkikoulutusta	14
polkupyöräkoulutusta	28
kenttätykistö-koulutusta	49
ilmatorjuntakoulutusta	20
pioneerikoulutusta	30
viestikoulutusta	85
rannikkotykistö-koulutusta	28
meri- ja rannikkopuolustuskoulutusta	76
kaasusuojelukoulutusta	7 ³⁰⁴

Edellä oleva luettelo tarkoitti sitä, että useat aiemmat jalkaväkisuojeluskunnat tuli muuttaa kokonaan tai pääasiallisesti esimerkiksi kenttätykistö-, pioneeri- tai viestisuojeluskunniksi. Suurimpien kaupunkien suojeluskunnissa toimisi edelleenkin eri aselajien yksikköjä. Aluejärjestelmän edellyttämät muutokset ja suojeluskunnille asetetut vastuulliset tehtävät edellyttivät suojeluskunnat lisäämään jäsenmääräänsä, mutta esteitä asettivat aseiden ja varusteiden puute. Toisin sanoen syntyi tilanne, jossa kaikkia jäseniksi pyrkiviä ei voitu ottaa, koska heille ei voitu jakaa koulutuksen edellyttämiä aseita ja varusteita. Tilannetta helpottamaan perustettiin jo vuonna 1933 erityinen suojeluskuntaveteraaniluokka, johon 40 vuotta täyttäneet ja erityisesti ansioituneet suojeluskuntalaiset saattoivat siirtyä suojeluskuntain päällikön vahvistamat ehdot täytettyään. Näin aseita ja varusteita vapautui suojeluskuntakaadereihin kuuluville jäsenille. Lisäksi eduskunta myönsi hallituksen esityksestä vuosina 1934–1938 yhteensä 18 miljoonaa markkaa suojeluskuntajärjestön jäsenmäärän lisäämisestä aiheutuneisiin perushankintoihin. Edellä mainittuna ajanjaksona järjestön

³⁰³ Raikkala 1964, 73–74.

³⁰⁴ Raikkala 1964, 74–75.

jäsenmäärä kohosikin 20 843 miehellä ja varsinaisten jäsenten lukumäärä oli vuoden 1938 lopussa 111 493 miestä.³⁰⁵

Ikaalisissa 1933 edellä mainittuun veteraaniluokkaan siirrettiin kolme jäsentä: suojeluskuntavääpeli K. F. Lindström, suojeluskuntakorpraali M. V. Vira ja suojeluskuntasotamies Vihtori Talonen. Vuosikertomuksessa viitataan suojeluskuntaveteraaniluokasta annettuun ohjeistukseen:

Mies joka kauan ja uskollisesti on suorittanut vapaaehtoista maanpuolustusta, saavuttaen samalla vähitellen iän, jolloin helpotukset jopa täydellinen vapauttaminenkin sallitaan, on ansainnut sopivat huojennukset myös vaativassa suojeluskuntatyössä. Tämä kuin myös sen vuoksi, että suojeluskuntien ”jälkikasvua” on kaikin keinoin edistettävä, muodostetaan suojeluskuntajärjestykseen veteraaniluokka. Siihen pääsy katsottakoon asianomaiselle kunniaksi.³⁰⁶

Veteraanit luettiin varsinaisiin jäseniin ja heillä oli äänioikeus ja kelpoisuus suojeluskuntajärjestyksen luottamustoimiin. Heillä oli rauhan aikana vapautuksia harjoitusvelvollisuudesta, mutta vähintään kerran vuodessa heidän oli saavuttava heille määrättyyn tilaisuuteen.³⁰⁷

Veteraaniluokkaan siirretty suojeluskuntavääpeli ja ”vanhan väen” varusmestari Karl Fredrik Lindström (s.1860) oli tullut Turun pataljoonan 8. reservikomppaniaan Ikaalisten pitäjän Vatulan kylään platoonanpäälliköksi 1892 ja määrätty varusmestariksi 1893. Lindström palveli Vatulan reservikasarmilla aina Suomen sotaväen hajottamiseen saakka 1902. Vapaussodassa Lindström toimi joukkueenjohtajana ja harjoitutti kauppalassa miehiä sekä osallistui etuvartiotaisteluihin Hautausmaa–Hakumäki–Kalmaa linjalla, johon punaisten eteneminen saatiin pysäytettyä ja kauppa saatiin säilytettyä valkoisten hallussa. Lindström otti myöhemmin osaa joukkueineen Sikurin, Luhalahden ja Hämeenkyrön taisteluihin ja hänet nimitettiin vapaussodan jälkeen Ikaalisten suojeluskunnan harjoituspäälliköksi. Hänet tunnettiin erinomaisena ampujana ja vielä vanhoilla päivillään hän voitti Ikaalisten suojeluskunnan ikämiesten kiertopalkinnon ampumisessa. *Pohjois-Hämeen*

³⁰⁵ Raikkala 1964, 80–83.

³⁰⁶ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³⁰⁷ *Pohjois-Hämeen Vartio* 12/1936, 363–364. K. K., Suojeluskuntaveteraanejamme. ”Vanhan väen” varusmestari K. F. Lindström Ikaalisista.

³⁰⁸ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943

Vartio -lehti kuvailee vuonna 1936 kirjoituksessaan veteraani Lindströmiä ja hänen uraansa sotilaana ja suojeluskuntalaisena:³⁰⁸

Kun Ikaalisten suojeluskunta kokoontuu harjoituksiin, on joukossa säännöllisesti saapuvilla 76-vuotias veteraani Karl Fredrik Lindström, joka korkeasta iästään huolimatta suorittaa 12 kilometrin taipaleen kotoaan kauppalaan polkupyörällä, suksilla tai kelkalla [...] Vapaussodan ajalta Lindströmillä on 2. luokan vapausmitali ja muistomitali sekä ansioistaan suojeluskunnassa ansioristi, ja sen lisäksi entisen sotaväen 45- ja 55-vuotisjuhlien muistomitalit. Harras jumalanpelko ja valoisa tulevaisuudentoivo ovat ominaisia tälle uskolliselle sotilaalle.³⁰⁹

Suojeluskuntien ampumakoulutusta haittasi aluejärjestelmäänkin siirtymisen jälkeen heikko patruunatilanne, sillä määrärahat riittivät vain noin 39 patruunaan vuodessa suojeluskuntalaista kohti, joskin aktiivisimmat ampujat latasivat itselleen patruunoita lisää yliesikunnan tukemina.³¹⁰ Noin 40 patruunan määrä jakautui yliesikunnan sotilasasianpäällikön Niilo Hersalon mielestä epätasaisesti: ”Epäkohtana patruunamäärien käytössä on mm. se, että suurimman osan niistä yleensä käyttävät parhaat ampujat harjoituksissaan ja kilpailuissaan”.³¹¹ Jatkuvaan patruunapulaan ja kellovöllisen ampumaradan puutteeseen, jotka haittasivat ampumarjoittelua vielä pitkälle 1930-luvulle, viittaa myös Olli-Pekka Lehtonen pro gradu -tutkielmassaan, jossa käsitellään Tammelan suojeluskunnan toimintaa:

Varsinaiseen ampumarjoitteluun ei kuitenkaan ollut varaa patruunoitten puutteen johdosta. Tammelan suojeluskunnan vuoden 1931 aikana kuluttamista 10300 patruunasta yli 40 prosenttia kului kilpailuissa, joihin kaikki suojeluskuntalaiset eivät edes osallistuneet. Ampumakilpailuihin osallistuneiden määrä ylitti 1000 osallistujaa vuonna 1936, josta se kasvoi seuraavina vuosina.³¹²

Pohjois-Hämeen Vartio -lehdessä kiinnitettiin huomiota piirin suojeluskuntien taloudelliseen asemaan, mikä ei mahdollistanut riittäviä määrärahoja uusiin kiväärinpiippuihin, patruunoihin ja palkintoihin, kuten monessa muussa piirissä, joiden kunnat avustivat paikallisia suojeluskuntia. Lisäksi piiri korosti ampumalautakuntien kurssitusta sekä lautakunnan keskeistä merkitystä suojeluskunnan ampumatoiminnan kehittäjänä. Vielä piiri jatkoi, että ampumalautakunnallekin kuuluu varojen keruu iltamilla ja muilla tavoin. Lehdessä pahoiteltiin vielä erästä asiaa: ”On ikävää, että niin verra-

³⁰⁹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 12/1936, 363–364. K. K., Suojeluskuntaveteraanejamme. ”Vanhan väen” varusmestari K. F. Lindström Ikaalisista.

³¹⁰ Selén & Pyökkänen 2004, 386.

³¹¹ Vasara 1997, 461.

³¹² Lehtonen 1999, 74.

ton ja halpa ampumakoulutusväline kuin pienoiskivääri, on jäänyt suojeluskunnille vieraaksi sen jälkeen, kun pienoiskivääri poistettiin suojeluskuntajärjestön kilpailuohjelmasta. Se tuntuu etupäässä piirissä ja suojeluskunnissa, joissa ei ole paljon varoja uhrata ampumatoimintaan”.³¹³

Aiemmin on jo mainittu, että Ikaalisten suojeluskunta monen muun suojeluskunnan tapaan määrättiin aluejärjestelmässä konekiväärisuojeluskunnaksi. Suojeluskunnalla olikin käytössään varastojentarkastuksessa 1938 kaksi m/09³¹⁴ konekivääriä.³¹⁵ Taisteluammuntaa harjoiteltiin myös konekivääreillä. Esimerkiksi 1936 järjestettiin kk- taisteluammuntakilpailu Tampereen suojeluskunnan kk-komppanian ja Ikaalisten suojeluskunnan kk-osaston välillä Messukylässä. Kilpailun oli voittanut edellisenä vuonna Ulvaanharjulla Hämeenkyrössä Tampereen kk-komppania, mutta nyt voitto meni Ikaalisten suojeluskunnalle. Maininnan arvoista oli, että Ikaalisten alikersantti M. Niemen ryhmä (Kuva 3.) saavutti kilpailun parhaan tuloksen ja kolmanneksi tuli Ikaalisten väepeli V. Hallian ryhmä.³¹⁶ *Pohjois-Satakunta* -lehti kuvailee, että tehtävä oli varsin laaja niin ryhmänjohtajalle kuin miehistöllekin. Tehtävässä arvioitiin taktillista suoritusta ja ampumatulosta.³¹⁷

Kuva 3. Ikaalisten suojeluskunnan kk-ryhmä. Vasemmalla ryhmän johtaja alikersantti M.Niemi. *Pohjois-Satakunta* -lehti 51/1936.

Ammuntatoiminnan ulkoiset puitteet kohentuivat huomattavasti, kun 1936 Ikaalisten suojeluskunnalle valmistui ampumarata näyttöhautoineen ja taululaitteineen. Kauppalan läheisyydessä,

³¹³ *Pohjois-Hämeen Vartio* 2/1935, 76. Yhteenveto ampumakilpailuista v.1934.

³¹⁴ m/09 konekiväärillä tarkoitettiin vuoden 1909 mallista Maxim konekivääriä.

³¹⁵ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³¹⁶ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³¹⁷ *Pohjois-Satakunta* -lehti 51/1936. Tampereen Kkk:n ja Ikaalisten sk:n välinen kk.-taisteluammuntakilpailu.

Kiviniemessä Kurinperänlahden rannassa, sijaitseva rata oli otettu jo käyttöön vuonna 1929, mutta vasta nyt valmistui betonirakenteinen näyttöhauta ja kymmenen taulua käsittävä näyttölaitteisto, joka mahdollisti koulu- että kenttäammunnan. Piirin II sotilasohjaaja luutnantti Leimu hyväksyi laitteet lopullisesti käyttöön todeten ampumaradan täyttävän nykyaikaiselle ampumaradalle asetetut vaatimukset ja mahdollistavan myös ylipitkien matkojen ammunnan, joka kk-ammunnassa ja maastoammunnan harjoittelussa on välttämätöntä. Samana vuonna suojeluskunta sai käyttöönsä 50 kappaletta m/91 kiväärejä, jotka kaikki olivat kunnoltaan ensiluokkaisia. Kolmijäseniseen ampumakasvatuslautakuntaan, joka vastasi suojeluskunnan ampumatoiminnasta kuuluivat kyseisenä vuonna luutnantti Kaarle Kauppila, vänrikki Torsten Wegelius ja vääpeli Väinö Hallia.³¹⁸ Kaarle Kauppila (1893–1956) oli jääkäriluutnantti ja toimi pitkään Ikaalisten suojeluskunnassa eri tehtävissä muun muassa paikallispäällikkönä ja ampumalautakunnan puheenjohtajana.

Piirin ampumakilpailutilastot vuodelta 1936 kertovat minkälaisia kilpailuja suojeluskunnissa järjestettiin ja miten paljon. Ikaalisten osalta kilpailutilasto oli seuraavanlainen:

Taulukko 7. Vuonna 1936 pidetyt ammuntakilpailut Ikaalisten suojeluskunnassa ja kilpailujen osanottajamäärät.

Kilpailulaji	Kilpailuja, kpl	Osanottajia, kpl
Kouluammunta kiväärillä	7	210
Kenttäammunta kiväärillä	9	198
Yhdistetty kenttä- ja kouluammunta	6	130
Taisteluammunta pistoolilla	4	43
Sotilasotteluita	1	7

Lähde: *Pohjois-Hämeen Vartio* 1/1937, "Ampumakilpailutilasto Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiiristä vuodelta 1936".

Tilastosta voi havaita, että ammunta keskittyi nimenomaan kiväärillä suoritettavaan koulu- ja kenttäammuntaan. Massa-ampumakilpailulla oli tarkoituksena paitsi edistää ampumaurheilua myös saada käsitys piirin suojeluskuntien tasosta. Ensimmäistä kertaa piirin suojeluskuntain välisenä kilpailuna toteutetun massa-ampumakilpailujen tuloksissa vuonna 1936 Ikaalinen oli sijalla 24. piirin 35 suojeluskunnan joukossa. Ikaalisten tulos oli 61,6, kun voittajaksi selviytyneen Aitolahden tulos oli 77,05 ja viimeiseksi sijoittuneen Etelä-Pirkkalan tulos 34,4.³¹⁹

³¹⁸ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³¹³ *Pohjois-Hämeen Vartio* 5/1936, 187. Piirin suojeluskuntain välisten massa-ammuntakilpailujen tulokset v.1936.

³¹⁹ *Pohjois-Hämeen Vartio* 5/1936, 187. Piirin suojeluskuntain välisten massa-ammuntakilpailujen tulokset vuonna 1936.

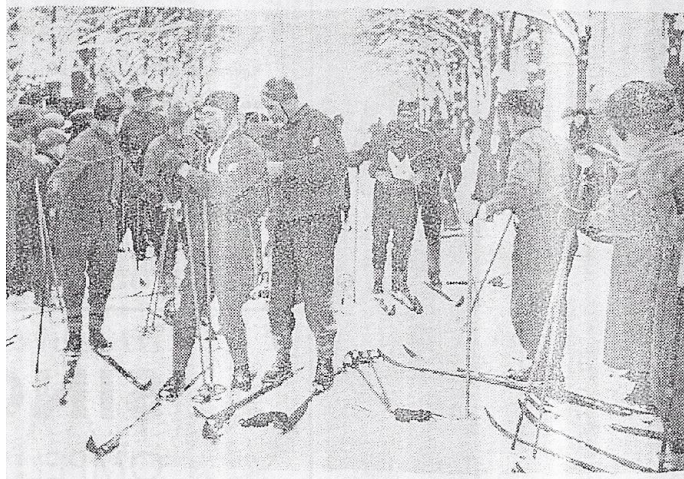
4.6 Suojeluskuntaurheilu

Aluejärjestelmän toteuttamisen yhteydessä järjestön toiminnan painopiste siirtyi entistä selvemmin sotilaskoulutukseen, mikä taas johti urheilutoiminnan suuntaviivojen tarkistukseen. Päädyttiin ratkaisuun, että suojeluskuntapiirien välisistä mestaruuskilpailuista poistettiin rata- ja kenttäurheilu sekä pesäpallo vuonna 1935. Nämä jäivät jatkossa vain suojeluskuntien ja suojeluskuntapiirien sisäisiksi kilpailuiksi. Tämän seurauksena kiinnostus edellä mainittuja lajeja kohtaan ymmärrettävästi väheni. Esimerkiksi vuonna 1934 pesäpallokilpailuja oli koko järjestössä 32 508, kun vastaavasti vuonna 1938 niiden määrä oli laskenut 7 389 kilpailuun. Myös muiden urheilukilpailujen määrä, joihin luettiin rata- ja kenttäurheilu, murtomaajuoksu, uinti sekä voimistelu- ja sisäkilpailut, laski samana ajanjaksona 58 488 kilpailusta 30 366 kilpailuun. Raikkala summaa *Suojeluskuntain historia II -teoksessa*, että toiminnan painopiste suojeluskuntaurheilussa siirtyi niihin urheilulajeihin, jotka palvelivat taistelijakoulutusta. Ampumatoiminnan lisäksi tällaisia lajeja olivat maastohiihto ja marssi, suunnistaminen ja sotilasottelu.³²⁰

Hiihdossa suuria massoja houkuteltiin prosenttihiihtoon, joiden nimi muutettiin ”Männyn muistohiihdoksi”. Nimen taustalla oli Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin ansioitunut urheiluohjaaja Frans Mänty, joka kuoli 1.2.1932. Prosenttihiihdoissa ei tavoitteena ollut sijoittuminen, vaan se miten moni jäsenistä ylsi asetettuihin suoritusvaatimuksiin. Vastaavanlaisia prosenttikilpailuja järjestettiin myös marssina, uintina ja maastajuoksuna. Maastohiihdon tarkoituksena oli levittää harrastus järjestössä mahdollisimman laajalle sekä parantaa hiihtotaitoa ja kuntoa. Hiihtomerkkijärjestelmä oli osaltaan innostamassa jäseniä lajin pariin. Hiihtomerkkijärjestelmässä luokiteltiin hiihtäjät 20 kilometrin maastohiihdossa saavutettujen tulosten perusteella kolmeen hiihtotaitoa ja hiihtokuntoa vastaavaan luokkaan. Merkin saaneita kutsuttiin luokkahiihtäjiksi.³²¹

³²⁰ Raikkala 1964, 227

³²¹ Raikkala 1964, 228.

Kuva 4. Ikaalisten kauppala oli Pohjois-Hämeen suojeluskuntien maakuntaviestin ensimmäinen viestinvaihtopaikka tammikuussa 1937. Etualalla Viialan miehet, Viitala ja Serkola. *Pohjois-Hämeen Vartio 2/1937*.

Suunnistus- ja partiokilpailutoiminnalla oli tarkoitus kehittää sotilaallista taitoa ja kuntoa ja sillä tähdättiin taistelua edeltäviin tilanteisiin. Suunnistusharjoittelua haistasi useissa suojeluskuntapiireissä karttojen puute. Toisaalta suunnistusvälineeksi 1930-luvulla kehitetty suomalainen marssikompassi lisäsi lajin kiinnostavuutta. Sotilasottelussa juostavaan 130–150 metrin pituiseen esteraataan kuului vesihauta, lankkueste, poikkipuuhäikä ja kompastuseste. Ratasuoritusta seurasi käsikraanaatin tarkkuus- ja pituusheitto sekä pistinharjoitus. Sen jälkeen ottelija ampui kolmeen 150–200 metrin päässä olevaan rintakuviioon 6 heittolaukkausta. Lopuksi ottelijan oli kaivettava ampumakuoppa makaavaa miestä varten.³²²

Suojeluskunnan urheilutoimintaa Ikaalisissa johti urheilulautakunta, joka valittiin vuosittain suojeluskunnan vuosikokouksessa. Urheilulautakuntaan vuodeksi 1934 oli valittu luutnantti K. Kauppila, suojeluskuntaikämiehet E. Autero ja S. Vesa, alikersantit J. Alppi ja Eino Lahti sekä korpraali T. Paatero.

Kyseisenä vuonna Ikaalisten suojeluskunnalla oli piirin murtomaajuoksussa joukkue, joka sijoittui kolmanneksi. Sen sijaan 5-ottelussa ja pesäpallossa ”ei saatu mitään mainittavaa aikaan ja toiveet vastaisuudessakin ovat perin vähäiset”.³²³ Menestys juoksussa jatkui vielä 1936 ja 1937, sillä Ikaalisten joukkue voitti piirin murtomaajuoksun sekä 3000 metrin juoksun kyseisinä vuosina. Lisäksi 1937 Ikaalinen voitti piirin pesäpallomestaruuden.³²⁴

³²² Raikkala 1964, 223–224.

³²³ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³²⁴ Tienari 1943, 400–401.

Piirin tekemästä yhteenvedosta vuoden 1934 urheilukilpailuista selviää Ikaalisten suojeluskunnan eri urheilulajien pidetyt kilpailut ja osanottajien lukumäärä:

Taulukko 8. Ikaalisten suojeluskunnassa vuonna 1934 pidetyt urheilukilpailut ja kilpailujen osallistujamäärät.

Laji	Kilpailuja, kpl	Osanottajia, kpl
Talvikilpailut	16	334
Kesäurheilu	10	90
Pesäpallo	2	18
Uinti	1	55
Sotilasottelu	1	5
Tiedustelu	-	4
Poikakilpailut	18	222
Yhteensä	48	728

Lähde: *Pohjois-Hämeen Vartio 2/1935*, ”Yhteenvedo P.-H. sk-piirissä pidetyistä urheilukilpailuista v.1934”.

Ikaalisten suojeluskuntaurheilu painottui hiihtoon, kuten muuallakin piirin suojeluskunnissa. Piirin kilpailujen yhteenvedossa 1934 naapurisuojeluskunnassa Hämeenkyrössä kilpailujen kokonaismäärä oli 39 ja osanottajamäärä 761, joten kilpailutoiminta oli suojeluskunnissa hyvin samantasoista ja painottui samoihin lajeihin. Sotilasottelu oli vielä uusi laji ja se oli kilpailuohjelmassa ainoastaan puolella piirin suojeluskunnista. Jos Ikaalisten ja Hämeenkyrön suojeluskuntien kilpailujen määrä suhteutetaan suojeluskunnan jäsenmäärään, edustivat molemmat suojeluskunnat piirin tilastojen häntäpäätä.³²⁵ Tässäkin tapauksessa alueen laajuus ja hajanaisuus haittasivat toiminnan järjestämistä.

³²⁵ *Pohjois-Hämeen Vartio 2/1935*, 78. Yhteenvedo P.-H. sk-piirissä pidetyistä urheilukilpailuista v.1934.

4.7 Poikatyö

Suojeluskuntien poikatyö lähti virallisesti liikkeelle syksyllä 1927, kun suojeluskuntain yliesikunnan urheiluosaston päällikkö, kapteeni K. E. Levälahti otti asian esille järjestön urheiluohjaajien neuvottelukokouksessa. Seurauksena oli, että yliesikunnan urheiluosasto alkoi suunnitella toimintamuotoja poikatyön kasvatukselle ja koulutukselle. Koska poikatoiminnassa tavoiteltiin ikäryhmälle luontaisimpia mielenkiinnon kohteita, on ymmärrettävää että ohjelma keskittyi pääosin urheiluun. Asia eteni niin, että suojeluskuntain yliesikunta lähetti piireille 4.9.1928 kirjelmän, jossa määrättiin piiripäällikkö nimeämään piirin jokaiseen suojeluskuntaan poikatyöjohtaja, mikäli suojeluskunnalla näytti oleva mahdollisuuksia poikaosaston perustamiselle. Jäseniksi voitiin ottaa 12–16 -vuotiaita poikia heidän vanhempiansa suostumuksella. Täytettyään 17 vuotta suojeluskuntapoika joutui eroamaan poikaosastosta. Tämän jälkeen hän saattoi siirtyä luontevasti jäseneksi suojeluskuntaan.³²⁶

Poikaosaston johtajalta vaadittiin täysi-ikäisyyttä ja suojeluskunnan jäsenyyttä. Vuonna 1929 poikaosastoja oli jo 345 suojeluskunnassa ja jäsenmäärä oli niissä 8870 poikaa. Poikatyö ohjausvelvollisuus määrättiin kussakin suojeluskuntapiirissä 3. sotilasohjaajalle. Sotilaspoikatyön organisaatiota ja ohjelmaa tarkistettiin vielä keväällä 1938 asetetun komitean ehdotuksella, joka poikatyön tarkoitus ja päämäärä määriteltiin seuraavalla tavalla³²⁷:

Suojeluskuntain poikatoiminnan tarkoituksena on vahvistaa valtakunnan puolustusvoimaa kasvattamalla poikia asevelvollisille Suomen miehille kuuluvaan kaikinpuoliseen kuntoon ja yleensä kelpo kansalaisiksi. Tätä varten heitä kootaan kiinteästi järjestettyihin osastoihin, joissa sopivilla harjoituksilla ja muulla ikäkauden mukaisella kasvatuksella kehitetään heissä kansalaisyksikuntaa ynnä yleisiä sotilasominaisuuksia sekä juurrutetaan heihin merkitykseltään pysyviä maanpuolustajan perustapoja ja taitoja, jotta heillä tästä johtuen aikanaan olisi sekä tahtoa että kykyä paremmin hyväksikäyttämään varsinaista sotilaskoulutusta tuleviin tehtäviinsä maanpuolustajina.³²⁸

Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin sotilasohjaaja Frans Mänty oli poikatyöasiassakin aktiivinen ja syksyllä 1928 yliesikunnan järjestämille poikatyönohjaajakurssille otti piiristä osaa kolme edustajaa. Syksyllä 1930 sotilasohjaaja Mänty laati kaikkia suojeluskuntia velvoittavan poikatyön mini-

³²⁶ Raikkala 1964, 266–267.

³²⁷ Raikkala 1964, 268.

³²⁸ Raikkala 1964, 269.

miohjelman. Minimiohjelmalla toteutettiin jo seuraavana vuodenvaihteena 1–2 harjoituspäivän muodossa 26 suojeluskunnassa ja ohjelmaan kuului piirin ohjeistuksen mukaan sotilas-, ampuma- ja liikuntakasvatuskoulutusta, isänmaan historiaa ja laulua.³²⁹

Ikaalisten suojeluskunnassa poikaosasto käynnistyi uudelleen vuoden 1930 loppupuolella, jolloin poikatyönjohtajaksi saatiin yhteiskoululainen A. Läykki. Osastoon kuului 26 poikaa.³³⁰ Seuraavana vuonna poikaosaston toiminta keskittyi harjoituspäiviin, joita pidettiin joulu-, pääsiäis- ja kesäloman aikana. Kevätlukukauden aikana pidettiin myös voimisteluharjoituksia kerran viikossa Ikaalisten yhteiskoululla.³³¹

Piiri järjesti poikaosastojen välisiä pienoiskivääriammuntoja vuodesta 1933 lähtien. Vuoden 1938 poikaosastojen välisen pienoiskivääriammunnan voitti Mäntän poikaosasto tuloksella 96,25. Ikaalisten poikaosasto sijoittui 20 poikaosaston joukossa sijalle 10 tuloksella 88,75.³³² *Pohjois-Hämeen Vartio* arvioi kilpailuja ja ampujia ”Poikaosaston” kirjoituksessaan:

Minkälaisia ampujia pojista kehittyi suojeluskuntaa liittyttyään, siitä on ennen aikaista sanoa mitään. Luultavasti kuluu muutama vuosi, ennen kuin he pääsevät kiväärillä huipputuloksiin. Urheilukilpailuissa on helpompi seurata kehitystä. Tulokset nimittäin paranevat sitä mukaan kuin voima kasvaa vuosien kuluessa. Kun ampumisessa pääsee 95 pisteeseen tai yli, ei siitä sitten enää päästä ylöspäin. Ja sitten ehtiikin aikamies aika eteen ja kilpailut muuttuvat koulu-, kenttä-, maasto- ym. ammunnaksi.³³³

Ikaalisten poikaosaston vahvuus oli vuoden 1938 lopussa 44 poikaa ja poikaosaston johtajana toimi suojeluskuntakorpraali Ilmari Rantavaara.³³⁴

4.8 Lotat suojeluskunnan tukena

Suojeluskuntalaisten siirtyessä sotatoimiin talvella 1918 myös naiset osallistuivat puolustustehtäviin avustamalla armeijaa toisaalta rintamajoukkojen yhteydessä toisaalta huoltotoiminnassa koti-

³²⁹ Tienari 1943, 405–407.

³³⁰ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³³¹ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³³² *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1938, 335. Poikaosasto. Mäntän pojat voittivat pienoiskivääriammunnan hyvätuloksisissa kilpailuissa.

³³³ *Pohjois-Hämeen Vartio* 10/1938, 335. Poikaosasto. Mäntän pojat voittivat pienoiskivääriammunnan hyvätuloksisissa kilpailuissa.

³²⁸ KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

³²⁹ Raikkala 1964, 229–230.

rintamalla. Lotta-aatteeseen kuului jo tuolloin periaate aseettomasta palveluksesta. Sodan jälkeen naistenkin keskuudessa haluttiin pysyä valveilla suojeluskuntien rinnalla muun muassa valmistamalla varusteita, keräämällä varoja, muonittamalla joukkoja, avustamalla juhlien järjestämisessä sekä hankkimalla suojeluskunnalle lippua. Aluksi suojeluskuntiin perustettiin naisyhdistyksiä, joiden toimesta lopulta perustettiin valtakunnallinen Lotta-Svärd -yhdistys 22.3.1921.³³⁵ Säännöt määrittelivät toiminnan tarkoituksen ja tehtävät seuraavasti:

Lotta-Svärd yhdistyksen tarkoituksena on herättää ja lujittaa suojeluskunta-aatetta ja avustaa suojeluskuntajärjestöä suojaamaan uskontoa, kotia, ja isänmaata.

Tätä toteuttaa ”Lotta-Svärd” yhdistys:

- 1) toimimalla kansan puolustustahdon ja suojeluskuntain siveellisen kunnan kohottamiseksi;
- 2) avustamalla suojeluskunnan lääkintätoimintaa;
- 3) avustamalla suojeluskuntain muonitusta;
- 4) avustamalla suojeluskuntain varustusten hankintaa;
- 5) avustamalla suojeluskuntajärjestön kansliatoimintaa sekä keräämällä varoja oman työnsä ja suojeluskuntajärjestön hyväksi.³³⁶

Toimivien jäsenten alaikäraja oli 17 vuotta. Yhdistykseen kuului lisäksi kannattavia jäseniä. Toiminnallisesti organisaatio perustui jaosjärjestelmään, joka rakentui lääkintä-, muonitus-, varus- keräys- ja kansliajaostosta.³³⁷

Suojeluskuntien sotilaskoulutuksen ja harjoitusten kannalta katsottuna lottien tekemän työn merkitys oli oleellinen. Lottien vastuualueena harjoituksissa olivat muonitus ja majoitus. Selén toteaa, että suojeluskuntien toiminta kansalaisjärjestönä olisi tuskin ollut mahdollista ilman lottien myötävaikutusta. Toisaalta hän jatkaa, että voi hyvin kysyä, olisiko lottayhdistyksiä koskaan perustettu ilman suojeluskuntia. Lisäksi lottien tekemällä vapaaehtoistyöllä oli huomattava taloudellinen vaikutus, joka näkyi suojeluskuntien taloudessa kustannusten huojentumisena. Selén tähdentääkin, että suojeluskuntien toiminnalle tunnusomaista oli kalleus, sillä omat tuotot olivat pienemmät kuin toimintamenot, kun taas lottien kohdalla tilanne oli päinvastainen.³³⁸

³³⁶ Raikkala 1964, 230.

³³⁷ Raikkala 1964, 233.

³³⁸ Selén & Pylkkänen 2004, 108.

Lotta Svärd -yhdistyksen Ikaalisten paikallisosasto syntyi suojeluskunnan tueksi järjestetyistä ompeluseuroista, joiden tarkoituksena oli varusteiden hankkiminen suojeluskuntalaisille.³³⁹ Ikaalisten suojeluskunnan paikallispäällikön, opettaja Juuse Tammisen, aloitteesta kymmenen Ikaalisten Naisyhdistyksen jäsentä perusti Seurahuoneella laskiaistiistaina 17.2.1920 Ikaalisten Lotta-Svärd -paikallisyhdistyksen, jonka puheenjohtajaksi valittiin neiti Lempi Lehtonen, varapuheenjohtajaksi neiti Maija Salokaarto ja rahastonhoitajaksi neiti Selma Salmio. Yhdistykseen kuului saniteetti-, vaatetus-, muonitus- ja huvitoimikunta.³⁴⁰ Vuodesta 1924 lähtien toiminta laajeni kirkonkylästä ja lähiympäristöstä koko pitäjään ja vuoteen 1937 mennessä kyläosastoja oli perustettu jo Tevaniemeen, Vatulaan, Kovalahteen, kauppalaan, Karttuun, Kilvakkalaan, Lahdenpohjaan, Iso-Röyhiöön, Jylliin ja Pukaraan. Kyläosastot toimivat paikallisosaston alaisuudessa ja toimittivat paikallisosastolle vuosikertomuksensa, tilikirjansa ja vuosikokousten pöytäkirjat. Kyläosastoilla oli oikeus ehdottaa jäseniä paikallisosaston johtokuntaan. Vuosina 1930–1939 Ikaalisten Lotta Svärd-osaston jäsenmäärä kasvoi 98 jäsenestä 248 jäseneen. Vuonna 1931 perustettiin lisäksi tyttöosasto, jonka toimintamuotona olivat muun muassa ompeluillat ja niissä tehdyt käsityöt.³⁴¹ Lotat osallistuivat eri tavoin lähes kaikkiin suojeluskunnan järjestämiin tilaisuuksiin. Erityisen tärkeä tehtävä heillä oli harjoituspäivien muonituksesta huolehtiminen.³⁴²

³³⁹ Nallimaa–Luoto 2007, 512–513.

³⁴⁰ *Ikaalinen* -lehti 20.2.1920. Ikaalisten Lotta Svärd -yhdistys.

³⁴¹ Nallimaa–Luoto 2007, 512–513.

³⁴² KA, Sk- 1599, Ikaalisten sk:n vuosikertomukset 1920–1943.

5 Aluepäällikön toimintakenttänä laaja pitäjä

Koska Ikaalinen kuului Satakunnan maakuntaan, oli myös suojeluskunnan perustaminen sidoksissa Porin suuntaan, missä Satakunnan järjestyskunta oli ennen sisällissodan alkua yksi parhaiten organisoiduista piireistä. Tähän olivat syynä laajat maatyöväen lakkoilut, joita esiintyi Satakunnan ja Varsinais-Suomen alueella. Ikaalinen oli myös yksi merkittävistä maatyöväen lakkopaikkakunnista. Niinpä Ikaalisissakin järjestyskunnan perustamismotiivi oli selkeästi omaisuuden suojeleminen ja työrauhan säilyttäminen. Huomionarvoista on, että Ikaalisten järjestyskunta syntyi varsin nopeasti ja järjestäytyneesti juuri perustetun maataloustuottajayhdistyksen toimesta. Järjestyskunnan toiminta oli tosin alkuvaiheessa vähäistä ja montaakaan harjoitusta ei ehditty pitää ennen sisällissodan alkua. Myös aseiden puute laimensi innostusta. Ilmeisesti marraskuun puolella järjestyskunnan nimi muuttui suojeluskunnaksi, sillä tuolloin alettiin puhua Porin suojeluskuntapiiristä. Luultavasti taustalla oli ajatus, että järjestyskunta nimitys viittasi paikkakunnan sisäiseen järjestykseen, kun taas suojeluskunta nimi sisälsi ajatuksen rauhattomuutta aiheuttavien venäläisten joukkojen maasta karkottamisen.

Pohjois-Hämeessä suojeluskuntien perustaminen erosi oleellisesti Satakuntaan verrattuna. Toiminta oli aluksi hajanaista ja yhdistävää ja ohjaavaa piiritasoa ei ollut. Pitäjissä rajoituttiin vain nimeämään toimikuntia, mutta esimerkiksi paikallisapäällikköä ei saatu nimettyä juuri missään. Tampere ympäristöineen oli jo varhain teollistunutta aluetta eikä Pohjois-Hämeessä ollut esiintynyt laajoja maatyöväen lakkoja, kuten Satakunnassa. Niinpä suojeluskuntien syntyminen tapahtui vasta loka- marraskuussa insinööri Sulo Heiniön kierrettyä maakuntaa piiriasiamiehenä. Esimerkiksi Tampereen suojeluskunta perustettiin vasta 29.10.1917.

Sisällissodassa Ikaalinen joutui osaksi senaatin ja vallankumouksellisten joukkojen välistä rintamalinjaa. Taisteluita käytiin useassa kylässä sekä lähellä kirkonkylää punaisten yrittäessä vallata kauppalan tukikohdakseen. Ikaalisten suojeluskunnan joukot onnistuivat pidättelemään valtausyrityksiä, kunnes Kankaanpään suunnasta tulleet apujoukot saapuivat paikalle. Suurin osa suojeluskuntalaisista palveli sisällissodan loppuun Satakunnan rykmentin joukoissa. Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin historiassa arveltiin Ikaalisten panoksen vapaussodassa olleen suurempi kuin minään muun pitäjän Pohjois-Hämeessä. Ikaalisten suojeluskunta järjestettiin sisällissodan jälkeen

nopeasti uudelleen, sillä jo kesäkuussa pidettiin ensimmäinen kokous. Toinen kokous pidettiin heinäkuussa suojeluskunta-asetuksen astuttua voimaan. Varsinainen suojeluskunnan perustava kokous oli lokakuussa. Ensimmäinen paikallisesikunta oli nelijäseninen, kuten suojeluskunta-asetus määritteli ja sillä oli paikallispäällikkö.

Ikaalislaisten suojeluskuntalaisten runsas osanotto ei rajoittunut pelkästään sisällissotaan Suomessa, vaan Viron vapaussotaan osallistui vapaaehtoisena 14 Ikaalisten suojeluskuntalaista ja Aunuksen retkellä oli mukana 10 suojeluskuntalaista. Vastaavat luvut koko Pohjois-Hämeen suojeluskuntalaisten osalta olivat 101 ja 136. Näinkin laajaan kiinnostukseen Ikaalisissa oli osansa paikallispäällikkö Juuse Tammisen innostavalla kirjoituksella aiheesta Ikaalinen -lehdessä tammikuussa 1919. Rekrytoinnin motiivina saattoi olla myös vapaaehtoisille luvattu 300 markan kuukausipalkka. Oliko Satakunnan piiri tässäkin kohtaa aktiivisempi kuin Pohjois-Häme, sillä ilmoittautumisia otettiin vastaan Porin piirikansliassa. Koko suojeluskunnan toimintaa ajatellen opettaja Tammisen paikkakunnalta muutto voidaan nähdä menetyksenä suojeluskunnalle ja sen toiminnalle.

Pitkä matka ja muutenkin huonot yhteydet Poriin Satakunnan suojeluskuntapiiriin ja piirin järjestämiin harjoituksiin haittasivat toimintaa. Niinpä paikallisesikunnan anomuksesta Ikaalinen siirrettiin Pohjois-Hämeen piiriin 1.6.1920 lähtien. Samaan aikaan piiriä vaihtoivat Ikaalisten naapurisuojeluskunnat Hämeenkyrö ja Viljakkala. Piirin vaihto helpottikin sotilaskoulutuksen järjestämistä, sillä esimerkiksi piirin leiripäiviä ryhdyttiin pitämään Ikaalisten entisellä reservikasarmilla Vatulasaa.

Ikaalisten suojeluskunnan nopeaa uudelleenjärjestäytymistä helpotti senaatin 2.8.1918 antama suojeluskunta-asetus, joka liitti suojeluskunnat valtioon ja sen sotilasorganisaatioon. Asetuksen antama suoja oli kuitenkin epävarma, sillä seuraava hallitus saattoi kumota asetuksen. Varsinainen eduskunnan hyväksymä laki, joka vakinaisti suojeluskunnat, saatiin vasta 1927. Ikaalisten suojeluskunnan alkuvuosien koulutusta ja toimintaa haittasi paikallispäällikön vaihtuminen lähes vuosittain. Aluksi kokeiltiin piirin esityksestä yhteistä aluepäällikköä Hämeenkyrön ja Viljakkalan kanssa, mutta vuodesta 1924 lähtien Ikaalinen muodosti piirissä oman itsenäisen alueensa ja sotilaskoulutusta johti oma paikallispäällikkö. Miksi Ikaalinen jäi erilleen piirin suojeluskunta-aluejaosta ja jatkoi sotilaskoulutusta oman paikallispäällikön varassa aina vuoteen 1928, ei täysin selviä lähdeaineistosta. Aluepäällikköjärjestelmä tuli voimaan 1928 ja samana vuonna Ikaalisten suojeluskunnas-

ta tuli piirin XII alue, aluepäälliköksi nimettiin Aarne Heinivaho. Aluepäällikköjärjestelmä yhtenäisti ja vakiinnutti sotilaskoulutusta piirin alueella. Aluepäällikön tehtävän hoitamisen kannalta tärkeää oli tiedotus, jota hoidettiin piirin tiedotuslehden kautta. Tärkeänä tiedotuskanavana toimi myös paikallislehti, jolta löytyi aina palstatilaa suojeluskunnan ja lottien toiminnasta kertomiseen. Huomattavaa on, että Ikaalinen -lehden päätoimittajina olivat suojeluskunnan toiminnan alkuvuosina paikallispuhallikko opettaja Juuse Tamminen ja hänen jälkeensä vuodesta 1922 lähtien paikallisesikunnan jäsen opettaja Seth Vesa.

Paikallisesikunnan rooli suojeluskunnan toiminnan organisoinnissa oli keskeinen. Olihan suojeluskunta tavallaan kuin mikä tahansa yhdistys, joka piti vuosikokouksen, missä valittiin henkilöt nelijäseniseen paikallisesikuntaan ja muihin hallintoelimiin sekä päätettiin yhdistyksen taloudesta. Samoin esikunta piti kokouksistaan pöytäkirjaa ja laati suojeluskunnan toimintakertomuksen. Lisäksi esikunta kantoi huomattavan vastuun aluepäällikön ohella suojeluskunnan alueella annettusta paikallisesta sotilaskoulutuksesta. Esikuntaan valikoitui aktiivisia ja asemansa vuoksi tunnettuja kauppalassa sekä sen lähiympäristössä vaikuttaneita paikkakuntalaisia. Ikaalisissa esikunnan jäsenten ammatti- tai arvonimiä olivat muun muassa: apteekkari, insinööri, kasööri, kappalainen, kapteeni, kauppias, luutnantti, maanviljelijä, nimismies, opettaja, talollisen poika, yhteiskoulun opettaja ja ylioppilas. Toimintaansa varten Ikaalisten suojeluskunta sai hankittua oman talon vasta 1930. Talossa sijaitsi kanslia, kokoustilat suojeluskunnalle ja Lotta Svärd -osastolle, tilat varusteita varten sekä aluepäällikön asunto.

Sotilaskoulutus Ikaalisten suojeluskunnassa oli aluksi varsin puutteellista niin koulutuksen sisällön kuin ulkoisten puitteidenkin suhteen. Ensinnäkin edellä mainittu paikallispuhallikoiden vaihtuminen haittasi koulutuksen toteutumista ja toiseksi suojeluskunnassa ei myöskään ollut riittävästi koulutettua alipäällystää. Suojeluskunta-alue, joka käsitti koko pitäjän, oli huomattavan laaja ja vesistön vuoksi rikkonainen. Näin myös matkat kyläosastoista kauppalaan muodostuivat pitkiksi ja hankaliksi. Edellä mainituista syistä tilanne oli harjoitusten järjestämisen kannalta paljon haastavampi kuin monessa muussa Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin kunnassa. Jossain vaiheessa jopa harkittiin pitäjän jakamista kahteen eri suojeluskuntaan. Yhtenäisten varusteiden ja kelvollisten aseiden hankkiminen vei aikansa. Paikkakunnan Lotta Svärd -yhdistys, joka oli perustettu jo varhaisessa vaiheessa, osallistui muun muassa lääkintä-, vaatetus-, muonitus- ja huvitoiminnan järjestämiseen. Suurena edistysaskeleena sotilaskoulutuksessa voidaan pitää suojeluskuntapiirin järjestämiä

leiripäiviä, joita alettiin pitää kesästä 1923 lähtien Ikaalisten Vatulassa entisen Reservikomppanian kasarmilla. Vuonna 1926 Ikaalisten kunta alkoi purkaa kasarmirakennuksia ja leiripäivät siirtyivät Pälkäneelle 1927. Leiripäivien ohjelma pyrittiin saamaan mielenkiintoiseksi ja opetukselliseksi ja se painottui käytännön harjoituksiin ja kilpailuihin maastossa. Noin 300 miehen kokoinen leiripataljoona tarjosi päällystölle ja miehistölle jo huomattavasti paremmat sotilaskoulutukselliset puitteet kuin paikallinen suojeluskunta ja leiripäivillä voitiin tiedottaa koulutukseen liittyvistä uusista asioista, kuten esimerkiksi kuntoisuusmerkkisuorituksista ja ampumakirjoista tai suunnistuksesta ja kompassin käytöstä. Leiripäivät päättyivät päivän mittaiseen taisteluharjoitukseen, mihin yksittäisellä suojeluskunnalla ei ollut mahdollisuuksia.

Sotilaskoulutukseen osallistumisen mittarina käytettiin suojeluskuntajärjestössä 1928 käyttöön otettua harrastuntijärjestelmää. Ikaalisten suojeluskunnassa kolmekymmentäluvun alkuvuosina miestä kohden lasketut vuosittaiset harrastustuntimäärät alkoivat kohota ja jopa kaksinkertaistuvat muutamassa vuodessa. Niiden määrä vastasi koko järjestön keskiarvoa, mutta jäi merkittävästi jälkeen piirin keskiarvosta. Vuonna 1932 tuntimäärä oli 52,3 (piiri 73,2, koko järjestö 48,4) harrastustuntia miestä kohden vuodessa, mikä kuitenkin vastasi runsaan viikon mittaista vapaaehtoista sotilaskoulutusta. Jäsenten aktiivisuus näkyi myös vuositarkastuksiin osallistumisen lisääntymisenä ja 1931 osallistumisprosentti olikin jo 95,3. Kasvavaan harrastukseen vaikutti varmasti Heinivahon valinta aluepäälliköksi, uusi suojeluskuntatalo, ampumarata sekä järjestöä kohtaan lisääntynyt kiinnostus.

Ampumatulokset eivät voineet olla kovin hyviä, jos noin puolet aseista oli käyttökelvottomia ja panoksista oli pulaa. Suojeluskunnan ampumakasvatuslautakunta yritti tehdä parhaansa tulosten parantamiseksi. Myös suojeluskuntapiiriin saatiin 1924 valtion palkkaama sotilasohjaaja, jonka tehtävänä oli huolehtia ampumatoiminnan ohjauksesta. Piirin ampumatilastoissa Ikaalisten suojeluskunta ei kuitenkaan yltänyt kärkipäähän. Tähän löytyy ainakin yksi selitys, nimittäin kunnollista näyttöhaudalla varustettua ampumarataa ei onnistuttu hankkimaan vielä 1920-luvulla. Lisäksi vielä 1920-luvun loppupuolella kaikilla suojeluskuntalaisilla ei ollut omaa asetta.

Hiihdosta muodostui tärkeä urheilulaji Ikaalisten suojeluskunnassa. Esimerkiksi vuonna 1926 järjestettiin tammikuun alusta maaliskuu lopulle ulottuvalla ajanjaksolla kymmenen eri kilpailua. Lajeina olivat 10 km, 20 km, hiihtoammunta ja prosenttihiihto. Prosenttihiihdossa kilpailtiin siitä

kuinka suuri osa suojeluskuntalaisista saatiin ladulle, joten sillä oli selkeä massaurheilun tavoite. Lähestyttäessä 1920-luvun loppua prosenttiosuudet paranivat ja esimerkiksi vuonna 1930 luku oli jo 82 prosenttia. Piirintasolla hiihdettiin maakuntaviesti ja vuonna 1928 Ikaalisten joukkue sijoittui kymmenenneksi. Seuraavana vuonna hiihdettiin ensimmäisen kerran Kyrösjärven ympärihihto, jonka voitti Höytölän osasto. Sekä prosenttiiihto että Kyrösjärven ympärihihto toteutettiin vielä pitkään sen jälkeenkin, aina 1960-luvulle asti, kun suojeluskunta oli lakkautettu. Prosenttiiihto hiihdettiin yhteiskoulussa luokkien välisenä kilpailuna ja Kyrösjärven ympärihihdossa kilpailtiin urheiluseurojen välillä. Näin suojeluskunnan toiminta loi vahvan pohjan pitäjän myöhemmällekkin hiihtoharrastukselle.

Sotilaallinen koulutus tehostui, kun suojeluskunnat siirrettiin aluejärjestelmän piiriin 1.5.1934. Suojeluskunnat liitettiin entistä tiiviimmin puolustusvoimien yhteyteen ja niille tuli uusi tehtävä, nimittäin liikekannalle panossa avustaminen. Siirtymistä aluejärjestelmään oli tosin valmisteltu jo usean vuoden ajan. Aluejärjestelmä lisäsi aluepäällikön vastuuta sekä pätevyys- ja koulutusvaatimuksia, sillä aluepäällikölle vastasi omalla alueellaan koulutuksen suunnittelusta ja järjestämisestä. Ikaalisten suojeluskunta oli aluejärjestelmässä määrätty konekiväärisuojeluskunnaksi, joka lisäsi koulutuksen tarvetta oppituntien ja harjoitusten muodossa. Tämä asia vaikutti myös Ikaalisten suojeluskunnan taloudenpitoon, ja esikunta joutuikin anomaan Suojeluskuntain yliesikunnalta avustusta taloutensa tasapainottamiseksi. Aluepäällikkö- ja aluejärjestelmän myötä tilanne Ikaalisten suojeluskunnassa vakiintui, sillä aluepäällikkö Heinivaho toimi tehtävässään peräti yhdeksän vuotta. Heinivahon työparina toimi lähes saman ajan paikallispäällikkö Aarne Kauppila. Koulutuksen tulokset ja suojeluskuntalaisten aktiivisuus alkoivat näkyä myös harrastustuntimäärien kasvuna ja runsaana osallistumisena piiripäällikön suorittamiin vuositarkastuksiin. Myös kiinnostus suojeluskunnan toimintaa kohtaan lisääntyi ja jäsenmäärä kasvoi ajanjaksona 1928–1938 110 jäsenestä 224 jäseneseen. Aluejärjestelmään siirtyminen vahvisti sotilaskoulutusta ja maanpuolustustahtoa.

Huolimatta aluejärjestelmään siirtymisestä aseista, patruunoista ja varusteista oli edelleen pulaa, sillä koulutus- ja harjoitustarve kasvoi lisääntyneen jäsenmäärän vuoksi. Ampumakilpailujen toimeenpanoa helpotti ampumaradan saaminen toimintakuntoon. Näyttöhauta ja taululaitteisto nopeuttivat ampumarajoitusten järjestämistä. Esimerkiksi vuonna 1936, jolloin uusi ampumarata lopullisesti valmistui, toteutettiin 27 eri ammutakilpailua. Urheilussa Ikaalisten suojeluskunta

menestyi 1930-luvun lopulla erityisesti murtomaajuoksussa ja 3000 metrin juoksussa, joissa molemmissa tuli piirin mestaruuksia.

Ikkalisten suojeluskunta muodosti merkittävän järjestöllisen voimatekijän paikkakunnalla 1920–1930 -luvuilla. Sotilaallisen toiminnan ja liikunnan saralla saatiin liikkeelle suuret joukot ja perhekunnat, ja koko pitäjä laajuudessaan onnistuttiin hankalista kulkuyhteyksistä huolimatta organisoimaan vapaaehtoiseen maanpuolustustyöhön. Paitsi miehille, maanpuolustukseen liittyviä tehtäviä löytyi myös naisille, tytöille ja pojille. Toiminnan tukemiseksi perustettiin kannatusyhdistys, joka keräsi varoja muun muassa suojeluskuntatalon ylläpitoon. Suojeluskunta sai myös paikkakunnan nuoret urheilemaan, erityisesti hiihtämään, mikä tuskin siinä laajuudessa olisi onnistunut millään muulta järjestöltä.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

I ARKISTOLÄHTEET

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Suojeluskuntain kokoelmat (SK):

Ikaalisten suojeluskunnan esikunnan ja vuosikokousten pöytäkirjat sekä muut pöytäkirjat 22.10.1918–8.1.1936.

Ikaalisten suojeluskunnan toimintakertomukset 1921–1938.

II PAINETUT LÄHTEET

Hakkapeliitta -lehti 1930.

Ikaalinen -lehti 1917–1934.

Pohjois-Hämeen Vartio -lehti 1923–1939.

Pohjois-Satakunta -lehti 1935–1938.

Suojeluskuntalaisen Lehti 1918 – 1923.

III TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Alapuro, Risto, ”Suojeluskunta paikallisyhteisössä”. Teoksessa Alapuro, Risto (toim.), *Raja railona*, Näkökulmia suojeluskuntiin. WSOY: Porvoo, 1998.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina, Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, toim. Outi Fingerroos, Riina Haanpää, Anne Heimo ja Ulla Maija Peltonen. Tietolipas 214. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006.

Heikkilä, Kauko, *Ikaalisten seurakunnan vaiheita vv. 1641–1941*. Ikaalisten seurakunta: Ikaalinen, 1947.

Hersalo, N. V., *Suojeluskuntain historia I. Puolustustahtoinen kansa. Muinaisitsenäisyydestä valtiolliseen riippumattomuuteen*. HATA O.Y.: Lahti, 1955.

Hersalo, N. V., *Suojeluskuntain historia II. Puolustuskelpoinen kansa. Hätävarasta välttämättömyys*. HATA Oy: Vaasa, 1962.

Hoppu, Tuomas, ”Punaisten maaliskuun hyökkäys”. Teoksessa Haapala, Pertti & Hoppu, Tuomas, *Sisällissodan pikku jättiläinen*. Werner Söderström: Helsinki, 2009.

Hoppu, Tuomas, ”Valkoisten voitto”. Teoksessa Haapala, Pertti & Hoppu, Tuomas, *Sisällissodan pikku jättiläinen*. Werner Söderström: Helsinki, 2009.

Kauppila, Jaakko, ”Elämää ja ihmisiä Kartun Kauppilassa 1900-luvulla”. Teoksessa *Karttu, Kartun kirja*. Sälli Leena (toim.) Useita kirjoittajia. Kartun kyläseura r.y., 2006.

Koskelo, Jaakko & Lammi, Leo, *Ikaalisten reservikomppania 1883–1902. Pojille siellä opetettiin sotataitehia*. Ikaalinen Seura: Ikaalinen, 1978.

Lammi, Esko, *Isänmaan parhaaksi II*. Suojeluskunta- ja lottatyötä Kyrösjärven seudulla 1917–1944. Vapaussodan ja itsenäisyyden Kyrösjärven seudun Perinneyhdistys ry, 2007.

Lehtonen Olli-Pekka, *Kenen puolesta – ketä vastaan? Tammelan suojeluskunta valkoista Suomea luomassa 1918–1939*. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, 1999.

Linder Ernst, *Muistelmia Suomen vapaussodasta*, Kustannusosakeyhtiö Otava: Helsinki, 1921.

Mannerheim, G, *Muistelmat*, Ensimmäinen osa. Kustannusosakeyhtiö Otava: Helsinki, 1953.

Myllyniemi, Seppo, *Hämeen Suoja*. Vapaaehtoinen maanpuolustustyö Etelä-Hämeessä 1918–1944. Etelä-Hämeen suojeluskuntien historiatoimikunta, Hämeenlinna, 1994.

Nallimaa–Luoto, Terhi, *Ikaalisten entisen emäpitäjän historia IV. Nälkämaasta kylpyläkaupungiksi 1853–2000*. Ikaalisten kaupunki: Ikaalinen, 2007.

Nevala–Nurmi, Seija Leena, *Perhe maanpuolustajana. Sukupuoli ja sukupolvi Lotta Svärd- ja suojeluskuntajärjestöissä 1918–1944*. Tampere University Press: Tampere, 2012.

Partanen, Jukka, *Isänmaa ja raja. Suojeluskunnat Pohjois-Karjalassa 1917–1944*. Pohjois-Karjalan Sotilaspoikien Perinnekilta ry: 2012.

Pylkkänen, Ali, *Suojeluskuntalaiset – keitä he olivat? Vapaaehtoisten maanpuolustajien kerrostuneisuus*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotahistorianlaitos: Helsinki, 2001.

Raikkala, Hannes, *Suojeluskuntain historia III. Kamppaileva kansa. Määrätietoista rakennustyötä rauhanvuosina 1930–1944*. HATA Oy: Vaasa, 1964.

Raipala, Liisa, *Uutisia Ikaalisista ja Jämijärveltä. Pohjois-Satakunta -lehden vuosisata 1913–2013*. Ikaalinen Oy: Ikaalinen, 2013.

Selén, Kari, *Sarkatakkien maa. Suojeluskuntajärjestö ja yhteiskunta 1918–1944*. WSOY: Helsinki, 2001.

Selén, Kari & Pylkkänen, Ali *Sarkatakkien armeija. Suojeluskunnat ja suojeluskuntalaiset 1918–1944*. WSOY: Helsinki, 2004.

Seth Vesa–Wikipedia [https://fi.wikipedia.org/wiki/Seth_Vesa] Luettu 17.2017.
Siironen, Miiika, *Valkoiset. Vapaussodan perintö*. Bookwell Oy: Jyväskylä, 2012.

Simola, Outi, *”Ilomielin valmiina palvelemaan kun kutsuvi synnyinmaani”*, *Pikkulottien ja suojeluskuntapoikien kansalaiskasvatus eteläpohjalaisessa paikallisyhteisössä 1927–1939*. Suomen historian pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, 2009.

Tamminen, Juuse, *Ikaalisten rintamalla*. Ikaalinen Oy: Ikaalinen, 1929.

Tienari, A., *Pirkan perintö*. Katsaus Pohjois-Hämeen suojeluskuntapiirin historiaan. Pirkka-Hämeen sk.piiriesikunta: Tampere, 1943.

Tikka, Marko, *Kenttäoikeudet. Välittömät rankaisutoimet Suomen sisällissodassa 1918*. Bibliotheca Historica 90. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2004.

Tikka, Marko, *Valkoisen hämärän maa?* Suojeluskunnat, virkavalta ja kansa 1918–1921. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006.

Uola, Mikko, "Pajari Aaro". Teoksessa Klinge, Matti (päätoim.), *Suomen kansallisbiografia 7*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2006.

Vasara, Erkki, *Valkoisen Suomen urheilevat soturit. Suojeluskuntajärjestön urheilu- ja kasvatustoiminta vuosina 1918–1939*. Suomen Historiallinen Seura: Helsinki, 1997.

Ylikangas, Heikki, *Suomen historian solmukohdat*. Werner Söderström Osakeyhtiö: Helsinki, 2007 (3. painos).

LIITTEET

LIITE 1. Tilanne Satakunnan ja Hämeen rintamilla 19.3.1918.

LIITE 2. Maan jako suojeluskuntapiireihin 1930-luvulla.

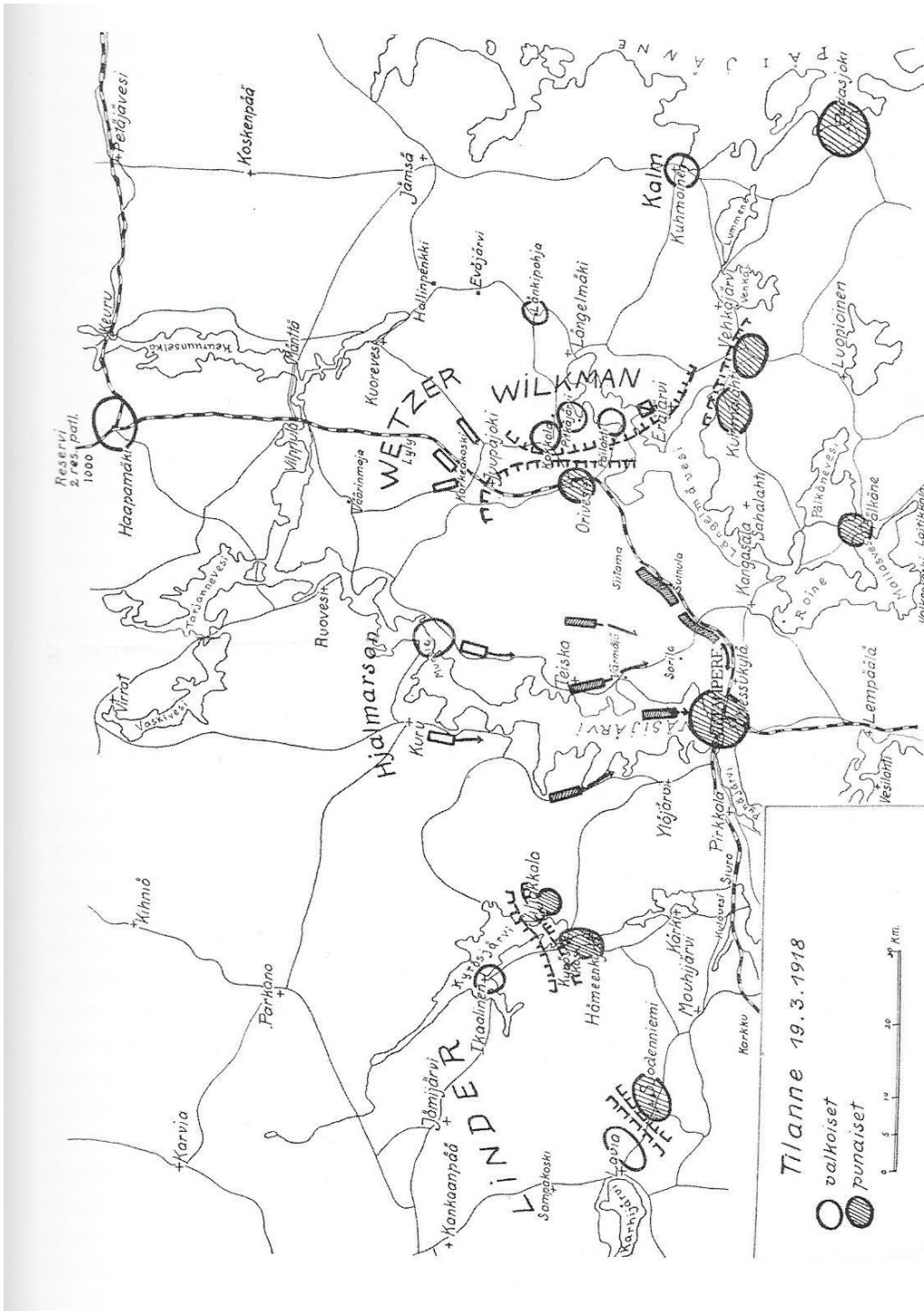
LIITE 3. Suojeluskuntajärjestö valtiokoneiston ja puolustusvoimien osana 1928–1939.

LIITE 4. Ikaalisten suojeluskunnan kyläosastot vuonna 1938.

LIITE 1.

Tilanne Satakunnan ja Hämeen rintamalla 19.3.1918.

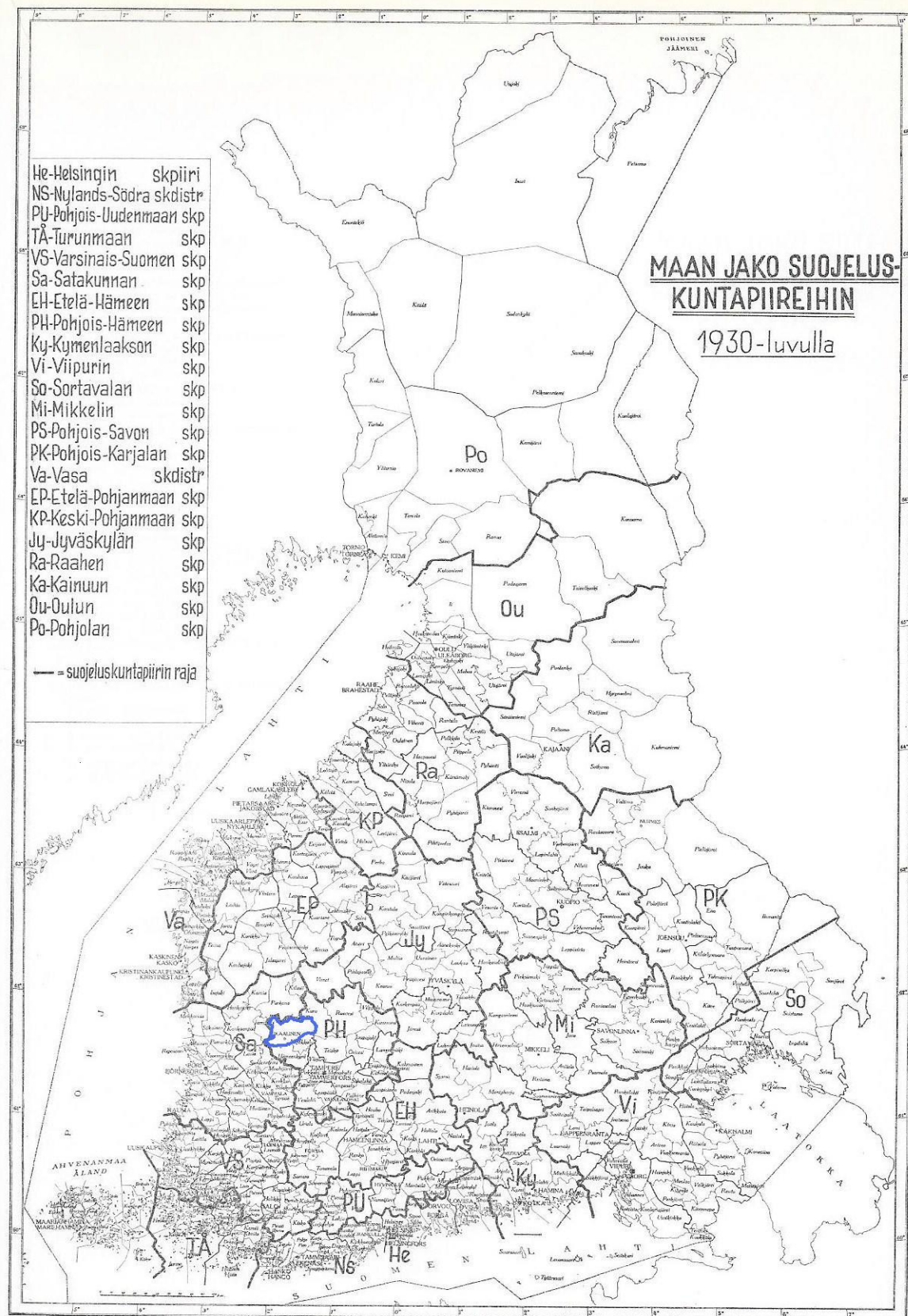
Lähde: Suomen vapaussota.

LIITE 2.

Maan jako suojeluskuntapiireihin 1930-luvulla, Ikaalisten suojeluskunnan alue rajattu sinisellä värillä.

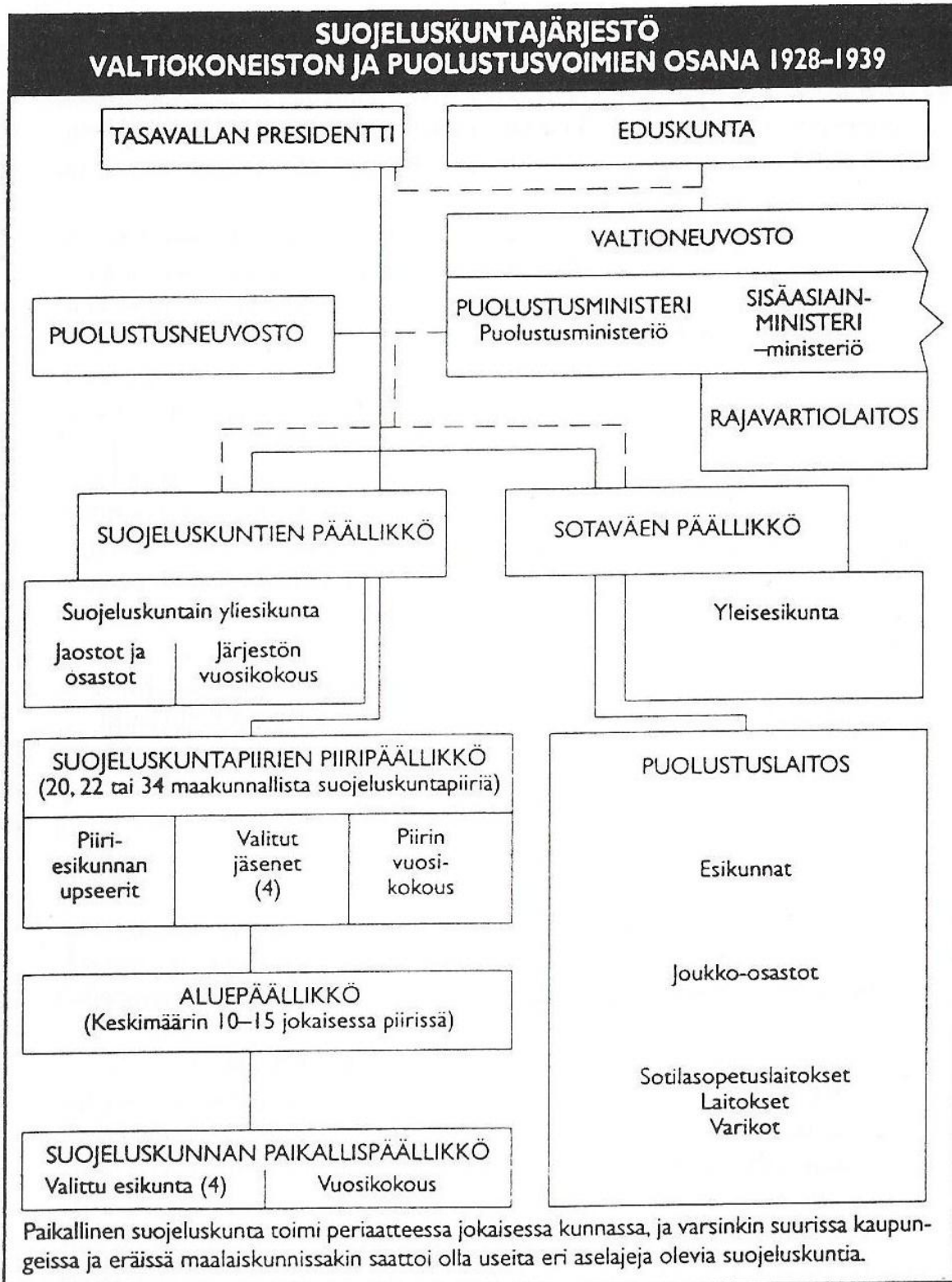
Lähde: Raikkala 1964, liite n:o 16.

LIITE 3.

Suojeluskuntajärjestö valtiokoneiston ja puolustusvoimien osana 1928–1939.

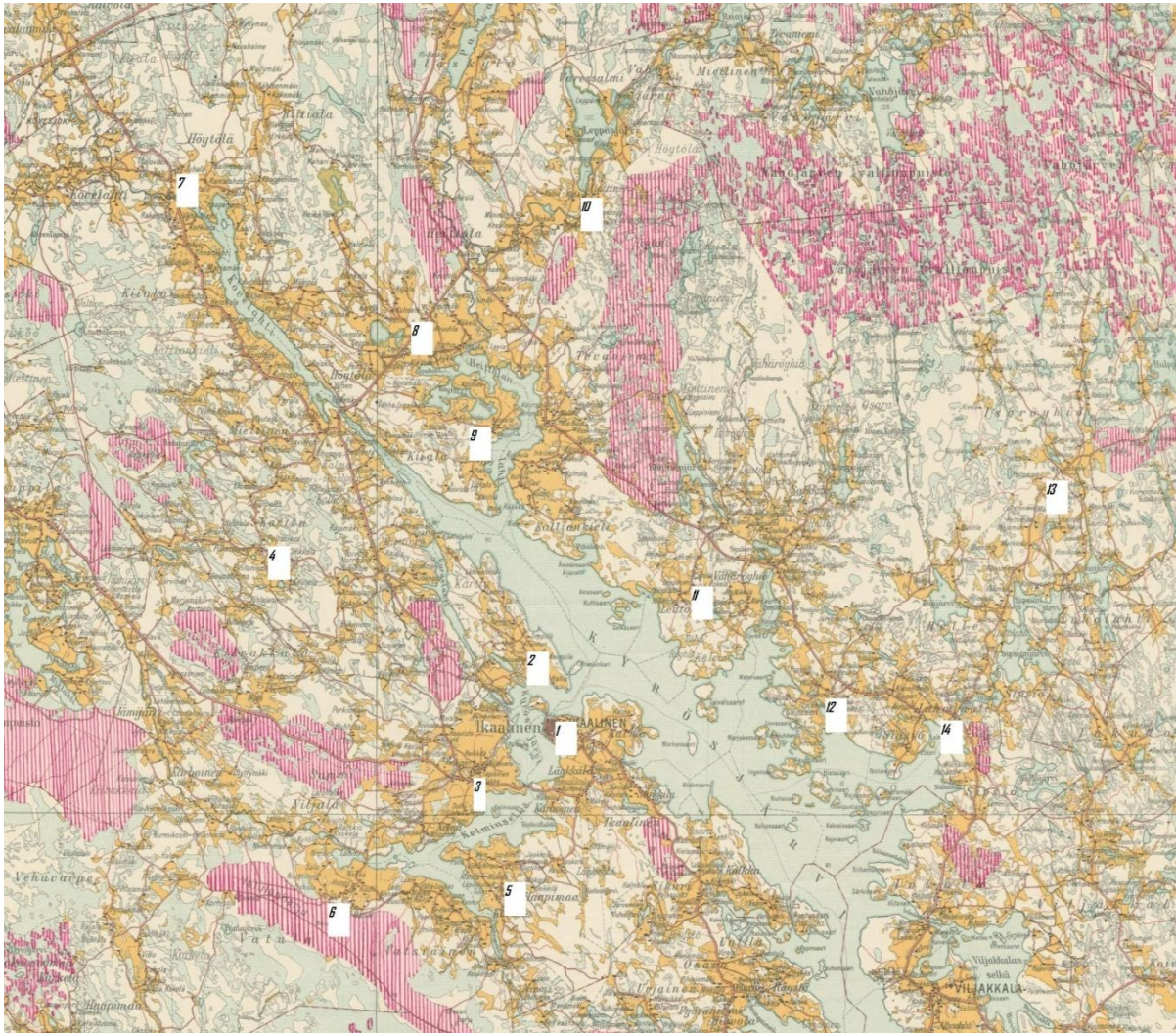
Lähde: Lempäälän suojeluskunta 15.10.1917–4.11.1944, s.56.

LIITE 4.

Ikaalisten suojeluskunnan kyläosastot vuonna 1938.

Lähde: Karttapohjana Suomen talouskartat.

- 1 Kauppala
- 2 Karttu
- 3 Kivilakkala
- 4 Pukara
- 5 Kurkela
- 6 Vatula
- 7 Kovelahdi
- 8 Riitiala
- 9 Höytölä
- 10 Leppäsjärvi
- 11 Leutola
- 12 Isoröyhiö
- 13 Sisättö
- 14 Luhalahti